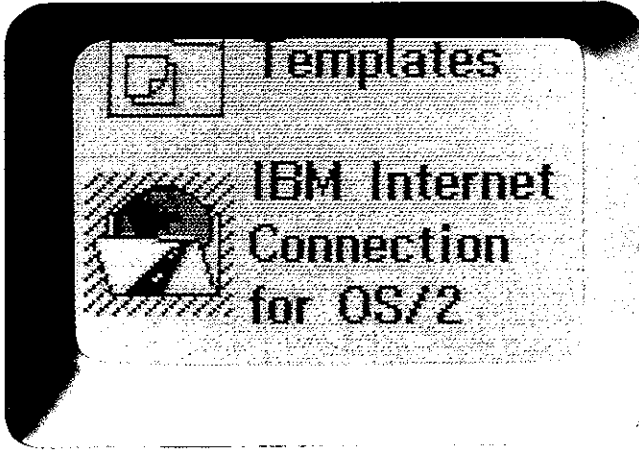
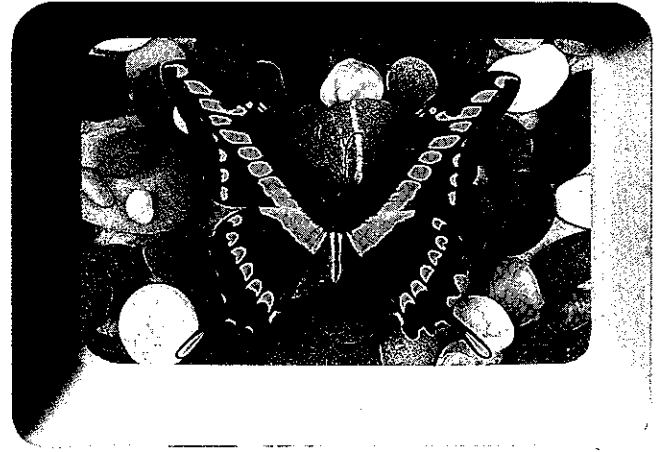

Görüş:

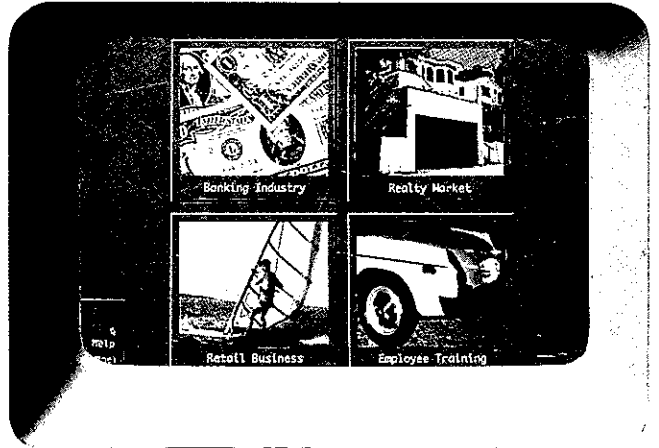
Klik

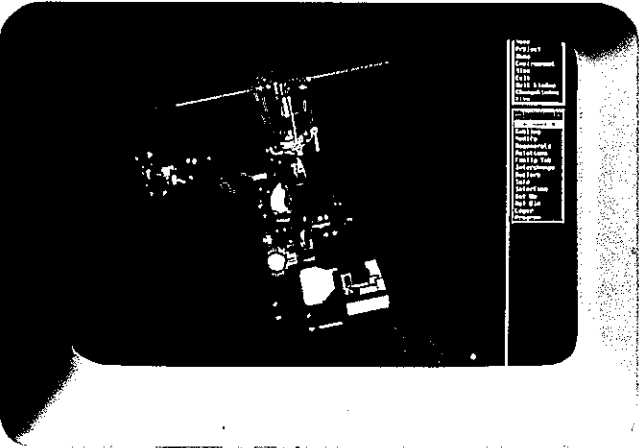
Klik

Klik

Klik

Klik

İletişimin yeni boyutu INTERNET'e IBM Warp'la bağlanın.

Türkiye'de INTERNET olanağını bütün işlevleriyle sağlayan tek bilgisayar firması olan IBM, sizi OS/2 Warp işletim sistemiyle INTERNET'e hemen bağlıyor; hiçbir kurumun sağlayamadığı kadar kolaylık, mükemmel altyapı ve güvence sunuyor. Ekranda abone formunu doldurun, şifrenizi hemen öğrenin, INTERNET'in dünyasına girin. Ayrıntılı bilgi için IBM'i (0212) 280 09 00 no.lu telefondan arayın. IBM kalitesini bir kez daha yaşayın.

Dünyayı küçülten çözümler

IBM

Genel Yayın Yönetmeni'nin Notu:

Kaçınılmaz gündem: Gümrük Birliği

Yazılı basının son bir yıllık örneklerinde basit bir "içerik analizi" yapılsa, en çok yer verilen iki sözcüğün "Gümrük Birliği" olduğu görülür. 22 yıl önce, - tarih sayfalarında göreceğiniz üzere- basında kendine pek yer bulamadan sessiz sedasız imzalanan Ankara Antlaşması'yla Türkiye'nin dış ilişkilerine bir olgu olarak katılan Gümrük Birliği, geçen süre içinde siyasal iktidarların konuya bakışına göre, önemli/önemsiz hattında defalarca gitti geldi. Son bir yıldır ise, neredeyse tarihte bir dönemeç sayılmasını öneren aşırı vurgulamalarla siyasal yaşamımızı yönlendiren, kilitleyen ve günlük yaşamımızı da belirleyen bir konuma geldi.

1963 tarihli Ankara Antlaşması'nın bir maddesinden doğan Gümrük Birliği'nin neden bu kadar siyasallaştığını Görüş'ün geçen sayısında incelemiştik.

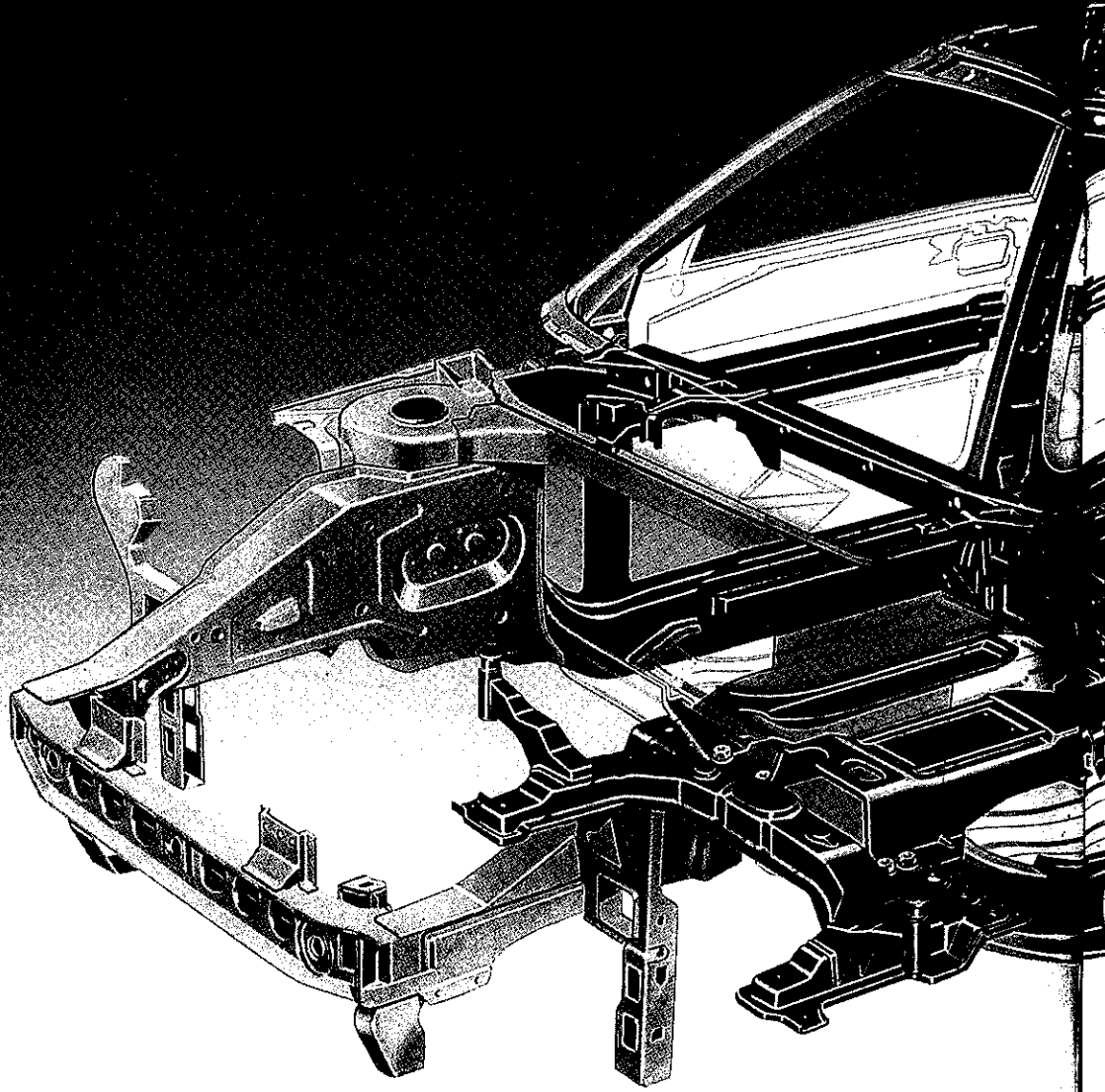
Bu sayımızda ise, 4 Haziran'da yapılan ve Türkiye'deki seçmenlerin yaklaşık %0.3'ünün oy kullanabildiği belde seçimlerinin bile propoganda malzemesi olan Gümrük Birliği'ni yeniden objektif bir çerçevede ele almayı, tarihteki yeri, Türkiye'nin ekonomisindeki ve dış politikasındaki önemi, getirdiği yükümlülükler ve benzer örgütlenmelerle ilişkileri açısından incelemeyi düşündük. Böyle yaklaşıncı da Görüş'ün bu sayısı neredeyse bir Gümrük Birliği özel sayısı haline geldi. Dış Ticaret Müsteşarı Nejat Eren, Avrupa Topluluğu Enstitüsü Başkanı Prof. Dr. Nahit Töre, Prof. Dr. Ergun Özsunay ve Ulusal Metroloji Enstitüsü Başkanı Doç. Hüseyin Uğur, kapak konusunu oluşturan yazılarıyla konuklarımızdan bazıları...Umuyoruz ki, bu yazılarımız Türkiye'yi tam üyeliğe taşıyacak önümüzdeki sürecin tümüyle gerçekçi projeksiyonlar ve akıllı tartışmalarla geliştirilmesi gereken bir süreç olduğunun kavranmasına yardım eder.

Tarih sayfalarımızda, Türkiye'yi topluluğa ortak yapan anlaşmanın ve katma protokolün imzalandığı yıllardaki gazete başlıklarına bir göz attık, söyleşi sayfalarımızda, Gümrük Birliği'nin gerçekleşmesiyle ayağımızı eşliğine koyduğumuz Avrupa Topluluğu ile demokrasi alanında da rekabet etmemizi sağlamayı amaçlayan yeni bir seçim yasası modeli öneren tasarımcılarla konuştuk.

TÜSLAD'ın desteğiyle hazırlanan ve Boğaziçi Üniversitesi'nden Matematik Profesörü Murat Sertel'le, Siyaset Bilimci Profesör Ersin Kalaycıoğlu'nun titiz çalışmasıyla ortaya çıkan "Türkiye İçin Yeni Bir Seçim Modeli Tasarımına Doğru" adlı bu çalışma, yasal tarihine bir yıldan birkaç ay fazla zaman kalan genel seçimler dolayısıyla her an gündemde olan "seçimin bir türlü mu iki türlü mu olması gerektiği" tartışmalarına farklı bir düşünce perspektifi sunmayı amaçlıyor.

Gelecek sayıda buluşmak üzere, saygılarımla.

Dr. Haluk Tükel

TEMPRA'N

Çelik barlar

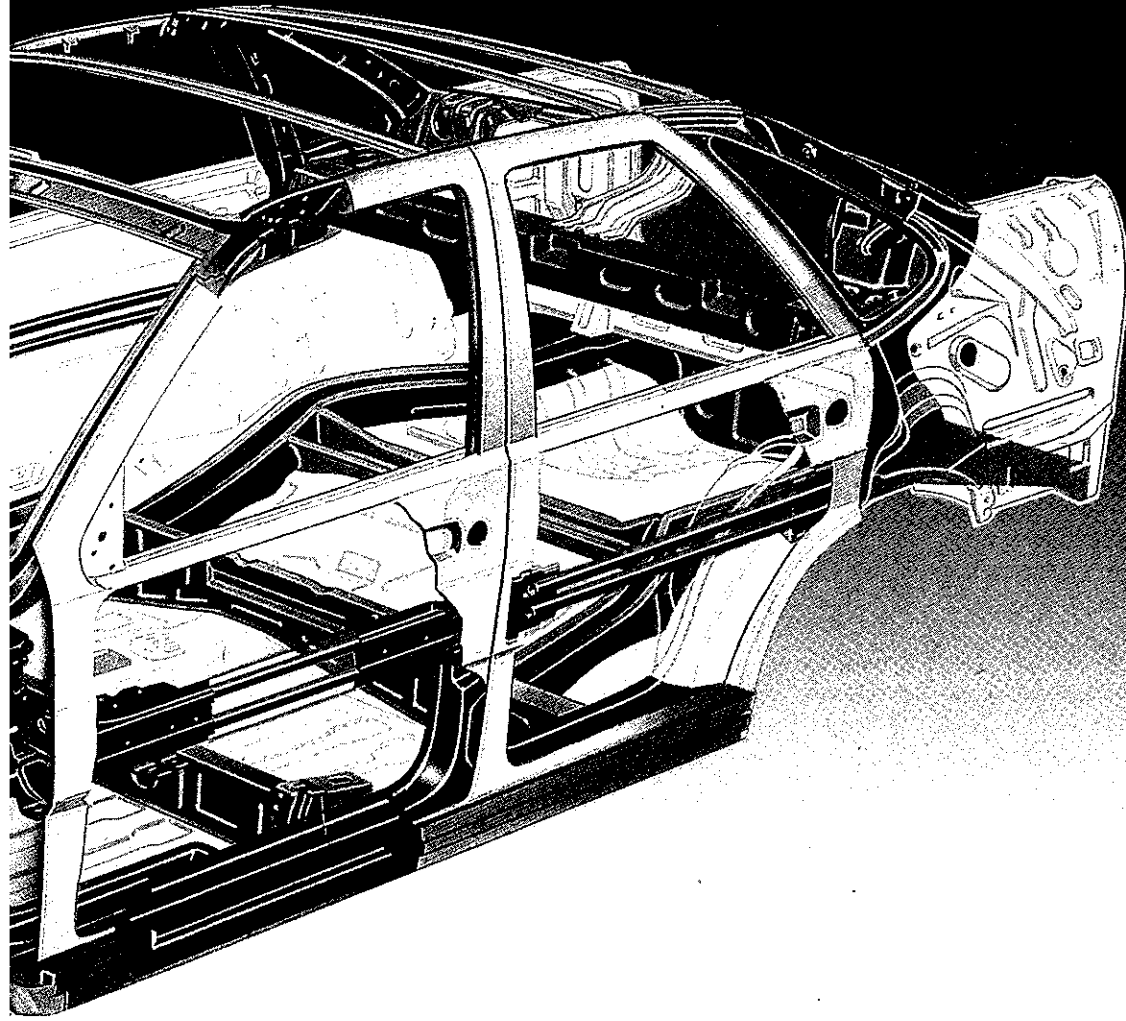
Tempra'da, bir otomobilden beklediğiniz gerçek güvenlik duygusu. Tempra, özel yapısal elemanlarla güçlendirilen çelik kasası, yan ve arka emniyet kemerleriyle daha dayanıklı, daha güvenli hissedeceksiniz. Gelin, 5 ayrı modelde üretilen Tempra'larla tanışın. Göreceksiniz.

Bütün Tempra'lar, kilometre sınırı olmaksızın 1 yıl mekanik garantiye, paslanmaya karşı 3 yıl boya garantisine, ayrıca Tofaş

Tempra ve diğer Tofaş otomobilleri hakkında daha ayrıntılı bilgi almak için, ilçe

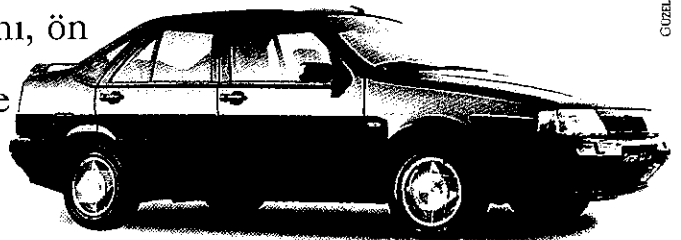
Koç

TOFAŞ

İN ZIRHI.

unu yaşarsınız. Avrupa'nın en titiz ve hassas güvenlik testlerinden tam not alan darbelerin etkisini azaltan çelik barları, mikalı ön camı, ön Tempra'nın içinde, kendinizi çok daha emniyette empra'dan daha mükemmeli, yine bir Tempra.

GÜZEL SANATLAR

in bütün Türkiye'ye yayılmış uzman servis ağı ve Opar'ın bol, hesaplı orijinal yedek parça güvencesine sahiptir. l'ofaş 24 hattını arayabilirsiniz. Türkiye'nin her yerinden 0 800 211 42 42.

FIAT

Görüş:

M A Y I S - H A Z İ R A N 1 9 9 5

İÇİNDEKİLER

GÖRÜŞ AÇISI

Yayın Yönetmeninin Notu: Dr. Haluk Tükel

1

GÖSTERGELER

6-7

Mali piyasalardaki istikrar, faizlerin düşmesi, enflasyonun yeniden iki basamaklı rakamlara inmesi gibi etkenler piyasalarda iyimser bir havanın estiğini gösteriyor. Bununla birlikte, son aylardaki gelişmeler bu sürece gölge düşeceğinin sinyallerini de veriyor.

GÖRÜŞ

8-9

Halis Komili, Gümrük Birliği konusunda Türkiye'nin içerde ve dışarda yarattığı kısıka sıkıştığını; bu kısıka ancak Türkiye'de demokrasi yönünde atılacak bir adımla kırılacağını anlatıyor.

DÜNYA

10-14

İnsanları "Dünya dönüyor ama ..." dedirtecek duruma getiren, doğanın ve insanların neden olduğu felaketler katlanarak artıyor. Soli Özel, dünya turuyla geniş bir çerçeve çiziyor.

KAPAK

16-67

Hem iç hem de dış politikada Türkiye'nin gündemini oluşturan "Gümrük Birliği" öneminden ve güncelliğinden dolayı Görüş'ün bu ayki kapak konusu oldu.

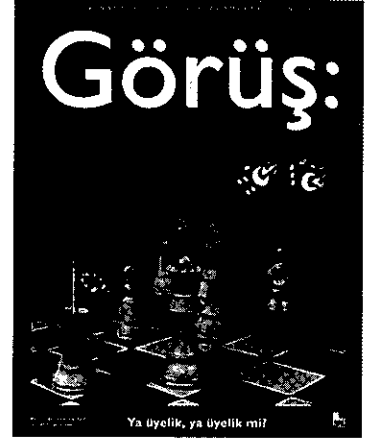
Gümrük Birliği'nde son gelişmeleri aktaran Dış Ticaret Müsteşarı Nejat Eren, tarihi çerçeveyi sunarak, 25 yılda alınan mesafeyi örnekleri ile aktarıyor.

TÜSİAD Brüksel Temsilcisi Dr. Bahadır Kaleağası, "Gümrük Birliği'nin nihai bir amaç olmadığını, Avrupa ile bütünleşmiş istikrarlı bir Türkiye hedefi için bir araç olduğunu" belirterek, yeni dönemde Türkiye açısından yapılması gerekenleri formüle ediyor.

George Washington Üniversitesi öğretim üyelerinden Ali Güngör ise, olayın ekonomi çerçevesinden uzaklaştırılarak siyasi boyutunun öne çıkarıldığını belirtirken

bir alternatif olarak 'bölge-devlet' olarak tanımlanan ekonomik formülasyonu tartışmaya açıyor.

Gümrük Birliği konusunun özel sektördeki "kurumsal sahibi" İktisadi Kalkınma Vakfı Başkanı Sedat Aloğlu, Gümrük Birliği'nin geleceği ile ilgili küçük sorulara net yanıtlar veriyor.

Görüş: Mayıs-Haziran 1995
İllüstrasyon: Şinasi Ersoy
Fotograf: Kutup Dalgakıran

Oklahoma

Yönetim:

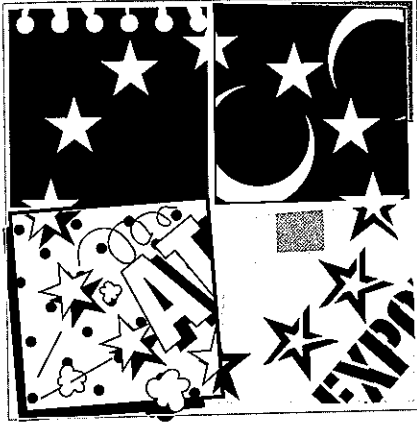
TÜSİAD: Meşrutiyet Caddesi 74, Tepebaşı 80050, İSTANBUL Tel: (0212) 249 54 48-249 07 23

• TÜSİAD Adına Sahibi: Halis Komili

• Genel Yayın Yönetmeni ve Sorumlu Müdür: Dr. Haluk Tükel • Genel Yayın Yönetmeni Yardımcısı: Nilgün Demirtaş

• Yayın Kurulu: Halis Komili, Güler Sabancı, Muharrem Kayhan, Haluk Tükel, Aylin Arıcan McCarthy, Nilgün Demirtaş, Necla Zarakol

Görüş; TÜSİAD'IN iki ayda bir çıkan yayın organıdır. Görüş'te yayınlanan tüm yazılar, açıkça yazı metninde belirtilmedikçe kuruluşun resmi görüşünü belirtmez. İmzalı yazılarda belirtilen görüşler sadece söz konusu yazarların fikirlerini ifade eder.

İllüstrasyon: Burcu Bayram

Gümrük Birliği'ne ilişkin bir başka ilginç yaklaşımı Ankara Üniversitesi Öğretim üyelerinden Prof. Dr. Nahit Töre sunuyor. Töre, Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne karşı tavrının çok rahat olması gerektiğini söylüyor ve örnek olarak da "Büyük Anadolu Sanayi İhtilali" olarak tanımladığı Anadolu'da gelişen sanayi gösteriyor.

Türkiye'nin Gümrük Birliği sürecinde önüne getirilen en önemli pazarlık konularından biri olan Rekabeti Koruma ile ilgili Kanun'un oluşumu ve kapsamından oluşan ana hatları ise İstanbul Üniversitesi'nden Prof. Dr. Ergun Özsunay gündeme getiriyor.

Gümrük Birliği kavramı ile yakından ilişkisi olan, fakat bugüne kadar bir türlü sırası gelmeyen akreditasyon yöntemleri ve kurumlarıyla ilgili ayrıntılı çalışmayı ve Türkiye'nin bu kavram çerçevesinde bulunduğu durumu, Ulusal Metroloji Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Hüseyin Uğur aktarıyor.

68 - 71

SÖYLEŞİ

Gümrük Birliği anlaşması ile biraz daha yaklaştığımız Avrupa Kulübü üyeleriyle demokrasi sınavında yarışabilmek için hazırlanan seçim sistemi modelinin mimarları, Boğaziçi Üniversitesi'nden Prof. Dr. Murat Sertel ve Prof. Dr. Ersin Kalaycıoğlu, radikal eğilimlere prim veren sistemler yerine çoğunlukta uzlaşmayı öngören tasarımlarını anlattılar.

72 - 73

TARİH

Günümüzde, "Avrupa Birliği, Avrupa Topluluğu veya Gümrük Birliği" gibi kavramlar sokaktaki insanın fikir sahibi olduğu kavramlar haline geldi. Peki, bu kavramların ilk duyulduğu yıllarda durum neydi? Basın ne kadar ilgi gösteriyordu? O yılların gazetelerinde bir gezinti yapmak bunu öğrenmeye yetiyor. Gazeteci Süleyman Coşkun, bunu yaptı.

74 - 75

KİTAP

Soli Özel, içinde bulunduğumuz üçüncü sanayi devrimi dönemini ve yarattığı zorlukları irdeleyip, döneme ilişkin önerilerini tartışan Jeremey Rifkin'in "Çalışmanın Sonu" adlı kitabını tanıtıyor.

76 - 77

METROPOL

Arjantin'in başkenti Buenos Aires'i, Cumhurbaşkanının gezisini izleyen gazeteci Aydın Engin, haklı bir kıskançlıkla anlatıyor.

79 - 80

SARI SAYFA

Yıllardır alçak sesle yapılan "devlet ve sanatçı ilişkisi" tartışması, son yıllarda tonunu arttırarak gündemde kalmaya devam ediyor. Şehir Tiyatroları Eski Genel Müdürü Gencay Gürün de tartışmaya katılarak, durumu değerlendiriyor ve önerilerini aktarıyor.

Hülya Aksular Kolozina ve Oktay Keresteci

Yayın:

- Yazı Kurulu: Necla Zarakol, Soli Özel, Hülya Demir
- Ajans Medya Reklamcılık A.Ş.: İnşirah Sokak 11/1 Bebek 80810 İSTANBUL Tel: (0212) 263 16 19-287 19 90 Fax: (0212) 263 16 48
- Görsel Yönetmen: Deniz Huysal • Sayfa düzeni ve Dizgi: Şinasi Ersoy, Berna Koritan • Basım: Ofset Yapımevi
- Reklam ve Halkla İlişkiler: Roza Hatem, Binbir Çiçek Sokak 3/4 80620 Levent-İSTANBUL Tel: (0212) 269 34 16-269 11 44

1995 yılı abone ücreti 6 sayı için 1.000.000.TL.dir. Abone başvuruları Ajans Medya Reklamcılık A.Ş. İnşirah Sokak 11/1 Bebek 80810 İSTANBUL adresine veya (0212) 263 16 19-287 19 90 no'lu telefona ve (0212) 263 16 48 no'lu faksa yapılabilir.

İyimserlik ne kadar sürecek?

Son aylardaki gelişmelerin piyasalarda iyimser bir hava yarattığı görülmektedir. Şubat ayından itibaren Hazine'nin bir yandan iç borçlanma vadesini uzatırken bir yandan faiz oranlarını indirmesi belli bir süredir mali piyasaların görece istikrara kavuşması, beklenen bir gelişme olmakla birlikte, yıllık enflasyon rakamının yeniden iki basamaklı rakamlara inmesi piyasaları olumlu etkilemiştir.

Faiz oranlarının düşme eğiliminde olması, döviz kurlarındaki artışın sınırlı olması ve rekor düzeye ulaşan Merkez Bankası döviz rezervlerinin spekülasyon dalgalarını denetleyebilecek düzeyde olması mali piyasalardaki riskleri azaltan unsurlardır.

Mali piyasalardaki istikrar ve TL'nin reel olarak değerlendirilmeye devam etmesi kısa vadeli sermaye girişleri ve net hata ve noksan kalemlerinde artış sağlamıştır. Bu gelişmeler sonucunda güçlenen Merkez Bankası döviz rezervleri, uluslararası piyasalarda borçlanma imkanları hala açılmamış olan Türkiye'nin önümüzdeki dönemdeki yüklü dış borç servisini sorunsuz olarak yerine getirmesine olanak tanımaktadır. Şubat ayından itibaren, iç borçlanma vadesinin üç ayın üzerine çıkartılması, yaz aylarında Hazine'nin iç borç geri ödemelerini azaltacaktır. Bu durum piyasalardaki beklentileri olumlu etkileyerek enflasyonun kontrol altında tutulmasını kolaylaştıracaktır. Nisan ayı itibarıyla, %140'tan %91'e inen yıllık enflasyon oranındaki düşüşün Mayıs ayında da devam etmesi, ancak, yaz aylarındaki düşüşün daha sınırlı olması beklenmektedir.

Mali piyasalarda gözlenen gelişmeler sonucunda, Nisan ayından itibaren ekonomide yeniden büyüme sürecine girilmiştir. Nisan ayında kapasite kullanım oranının bir önceki aya göre ve bir önceki yılın aynı

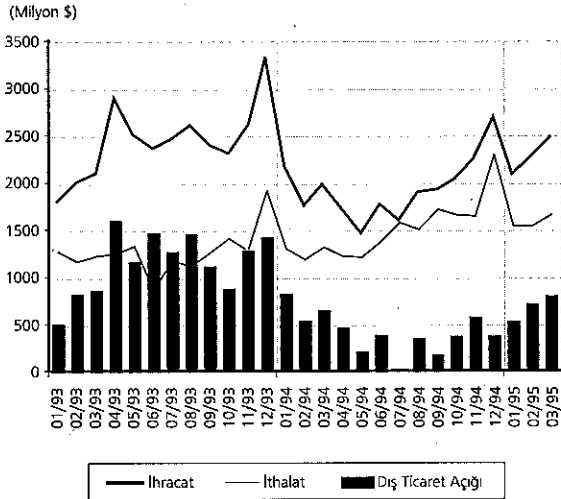
ayına göre artması bu kanıyı desteklemektedir. Mevsimsellikten arındırılmış sanayi üretim endeksinin de son aylarda istikrar kazandığı görülmektedir. Nisan ayından itibaren endekste yıllık değişimin yeniden pozitif olması beklenmektedir.

Reel kesimdeki canlanmaya paralel olarak dış ticaret açığının yılın geri kalanında artması beklenmektedir. İthalatta şubat ayında başlayan hızlanma eğilimi mart ayında da devam etmiştir. Özellikle yatırım ve ara malları ithalatının önümüzdeki aylarda canlanacağı tahmin edilmektedir.

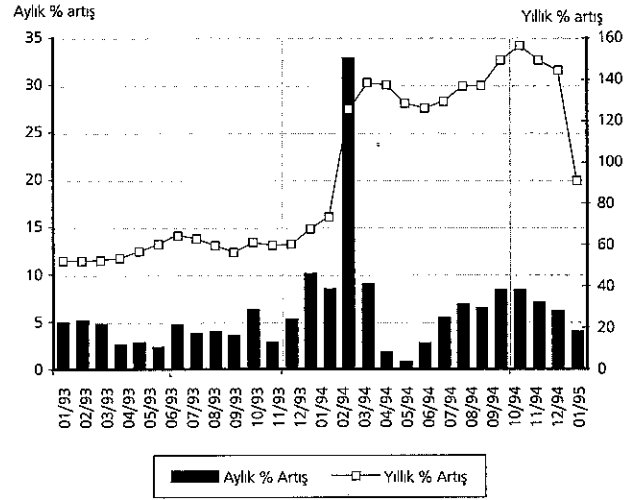
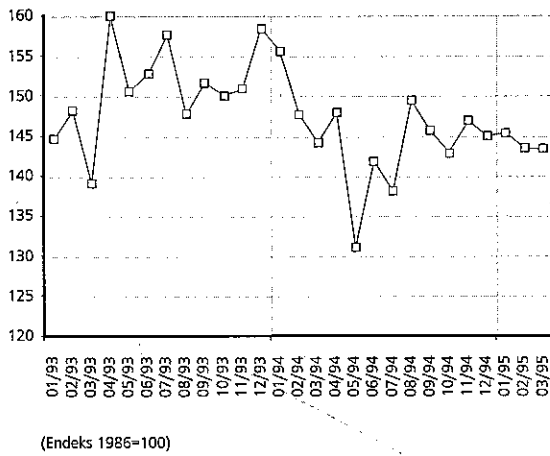
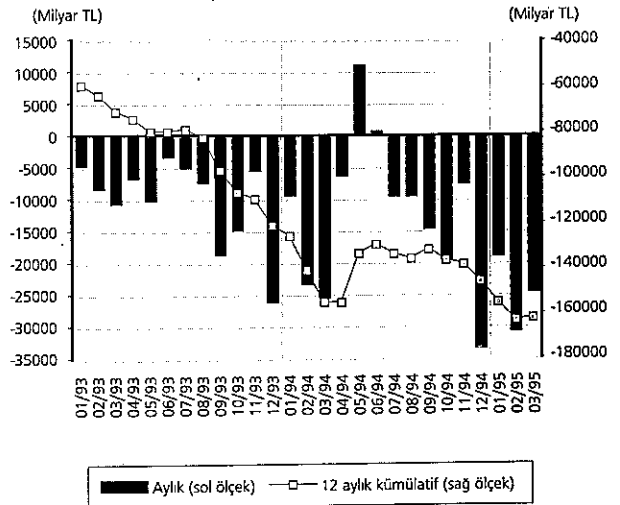
Ancak, piyasalarda oluşan tüm bu iyimser beklentilere karşın, 1995 yılında %90'lara ulaşan bir enflasyon oranına karşılık ancak %3'e yaklaşan bir büyüme hızı yakalanabilecektir. Kaldı ki, bu büyüme sürecinin bile sürdürülebilir olmasına ilişkin kuşklar henüz ortadan kalkmamıştır. 1994 yılında ekonominin %6 oranında daralmasına karşın enflasyonda kalıcı bir düşüş sağlanamamış olması ve yapısal önlemlerin alınmamış olması büyüme sürecinin ve mali piyasalardaki istikrarın kısa vadeli olması riskini doğurmaktadır. Son aylarda parasal büyüklüklerde görülen artış ve dalgalanma, faiz indirme operasyonuna karşın, son ihalelerde faizlerin yeniden yükselmesi ve bütçe nakit açığının yeniden artma eğilimine girerek yılın ilk çeyreğinde 74 trilyon TL. gibi yüksek bir seviyede gerçekleşmiş olması bu kısmi iyimserliği gölgeleyen gelişmelerdir.

Diğer taraftan, koalisyon hükümetinin geleceği ve erken genel seçim tartışmalarının siyasi belirsizliği artırması, yatırım ve üretim kararlarını olumsuz etkileyebilecektir. Yeniden bir seçim ekonomisi politikasının uygulanması, 1996 yılına taşınan yapısal sorunları daha da ağırlaştıracaktır.

DIŞ TİCARET DEĞERLERİ

TOPTAN EŞYA FİYAT ENDEKSİ

MEVSİMSELLİKTEN ARINDIRILMIŞ
SANAYİ ÜRETİMİ ENDEKSİAYLAR İTİBARIYLA KONSOLİDE
BÜTÇE NAKİT DENGESİ

Demokrasi, Gümrük Birliği ve bir garip ittifak

Halis Komili

Türkiye'nin Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği tesis etmesi, gerek Türkiye'de gerekse Avrupa'da uzun süredir tartışılıyor. Bu tartışmanın oldukça garip bir yanı var. Hem ekonomik hem de siyasi görüşleri açısından, ak ile kara kadar birbirlerine zıt kutuplarda yer alan bazı kesimler aynı görüşte birleşiyorlar: "Türkiye Gümrük Birliği'ne girmemelidir."

Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne girmesinin Avrupa'daki muhalifleri, Türkiye'nin insan hakları ve demokrasi konusundaki eksikliklerini öne sürüyorlar, bu konuda somut gelişmeler görmek istediklerini dile getiriyorlar. Kısaca, "batılı değerlere fazla yaklaşın, demokrasiyi yaygınlaştırın", diyorlar. Farklı gruplardan farklı sesler çıkabildiğini duymak istiyorlar.

Gümrük Birliği'nin Türkiye'deki bir kısım muhalifleri ise, Türkiye'nin "batılı değerleri benimsemek" adı altında kendini batıya teslim ettiğini, insan hakları ve demokrasi söyleminin ardına gizlenen Avrupalıların Türkiye'yi her türlü dış etkiye açık hale getirmeyi, hatta ülkeyi bölmeyi amaçladıklarını savunuyorlar. Çok sesliliği değil tek sesliliği tercih ediyorlar.

En ilginç, Avrupa'da ve Türkiye'de, birbirlerine tamamiyle zıt dünya görüşleri içinde varlıkla-

rını sürdüren bu siyasal topluluklar, adeta tüm davranışlarını, karşı tarafın tezlerini kuvvetlendirecek malzemeler üretmeye endekslenmiş durumdalar. Türkiye'nin demokratikleşmesinden yana olduklarını söyleyen Avrupalı siyaset adamlarının, Türkiye aleyhine her yargıları, her kararları, dönüp dolaşıp, Türkiye'deki demokrasi karşıtlarının kendi tezlerini savunmak için kullandıkları bir silah haline geliyor. Türkiye'deki bazı kesimlerin demokrasi karşıtı söylemleri ise, Gümrük Birliği karşıtı tavırlarıyla birleşerek, bu kez Avrupa'da yeni bir olumsuz yargının yolunu açıyor.

Gerilen ilişkiler, her iki tarafta da, saflara yeni unsurların katılmasına yol açıyor. Ve subjektif olarak böyle tasarlanmış olmasa bile, objektif olarak, Türkiye-Avrupa ilişkileri, farklı dünya görüşlerini benimseyen kesimlerin sınır ötesi ittifakının kışkacında kalıyor.

Bu kışkacı kırmamanın bir tek yolu var; o da Türkiye'de demokratikleşme yolunda bazı somut adımlar atmak.

İş dünyasının genel eğilimi demokratikleşme konusundaki çabaları kuvvetle desteklemek yönündedir. Çünkü demokratikleşme, Türkiye'nin kendi geleceğini sağlıklı bir biçimde inşa etmek

açısından vazgeçemeyeceği bir konudur. Siyasal ve sosyal tıkanıklıkların aşılmasının yanı sıra, Türkiye ekonomisinin ihtiyaç duyduğu orta vadeli istikrar programının gerçekleşmesi de, ancak geniş bir toplumsal uzlaşma zeminine oturtularak mümkün olabilecektir. Ve çoğulcu demokratik siyasal katılım mekanizmaları en geniş biçimde işletilemezse, toplumsal uzlaşmanın gerçekleşmesinin önüne ciddi engeller çıkacaktır.

Bu açıdan bakıldığı zaman, vurgulanması gereken ilk nokta, Türkiye'nin önündeki demokratikleşme sorununun, tek boyutlu bir sorun olmadığıdır. Gerek Avrupa'da gerekse Türkiye'de, demokratikleşme konusunu tek bir sorun etrafında ele alanlar, onu şu veya bu yasa maddesinin değişmesine indirgeyenler, sadece terörle bağlantılı konular üzerinde dikkatlerini toplayanlar, gerçek demokratik değişimin gereklerinin yeterince kavranmasını, bilerek ya da bilmeyerek engelliyorlar. Konu, hukuk alanında Anayasa'dan yasalara, hatta yönetmeliklere uzanan geniş bir çerçevede ele alınmalı.

Vurgulanması gereken ikinci nokta ise Türkiye'de siyaset yapma zihniyetinde acilen ve köklü bir değişiklik gerektiğidir. Burada kastedtiğimiz, her türlü demokrasi talebini, neredeyse vatan hainliği ile özdeşleştiren davranışlar değil elbette. Daha temelde bazı sorunlar var.

Türkiye'nin siyaset mekanizması ve toplumsal örgütlenmesi, toplumun yönetime katılma kanallarının gelişkinliği açısından son derece geri kalmış durumda. Batı demokrasileri artık yerleşiklik kazanmış bazı kurumsal yapılarla, toplumun sivil örgütler aracılığıyla yönetime katılmasının kanallarını oluşturmuş ve oluşturmaya devam ediyor. Toplum da, çeşitli sorunlar etrafında spontane örgütlenmeler meydana getirerek, kendi katılım alanını sürekli genişletme çabasında.

Türkiye ise, hem örgütlülük düzeyi, hem de siyaset ve demokrasi anlayışı açısından henüz bu

noktadan çok uzakta. Sivil toplum örgütlerinin hayatın her alanında ağırlıklarının artması gerekirken, Türkiye'de toplumsal örgütlenme, siyaset ve sosyal ilişkiler, büyük ölçüde devlet merkezli bir yapı içinde varlığını sürdürüyor. Bu yapı, devletin ekonomi alanındaki ezici ağırlığı ile de tam bir uyum içinde.

Burada siyaset ve toplumsal hayat ile ekonomide devletin varoluş biçimi, tam anlamıyla bir madalyonun iki yüzü gibidir. Ekonomide, mal ve hizmetleri halka doğrudan götüren değil, piyasa mekanizması aracılığı ile halka götürülmesini sağlayan bir devlete ihtiyacımız var ve bunun için özelleştirme olmazsa olmaz bir adım. Siyasette ve toplumsal hayatta ise yasakçı, merkeziyetçi ve vesayetçi değil, yerinden yönetimci, hukukun üstünlüğünü, bireyin hak ve özgürlüklerini güvence altına alan, temel görevlerini iyi yapan, sınırlı, sorumlu, bireyi koruyan ve hakemlik yapan, siyasal katılımı sağlayıcı, kurumları teşvik eden bir devlete ihtiyacımız var. Bunun için de, devletin yeniden yapılandırılması, yerinden yönetimin ve sivil toplum örgütlerinin gelişme yollarının açılması olmazsa olmaz bir adım.

Türkiye'de demokrasinin yeterli olgunluğa erişmediğini savunan batılı dostlarımıza, Türkiye'yi Avrupa dışında tutarak demokrasi sorununu daha kronik bir hale getireceklerini anlatmaya çalışırken, gözden kaçırmaması gereken bir nokta var: Türkiye'de ve Avrupa'da Türkiye'yi Gümrük Birliğine sokmamak için çaba sarfedenlerin oluşturduğu garip ittifakın yarattığı kısaçaktan kurtulmanın tek yolu, demokrasi alanındaki eksikliklerimizi bir an önce ve yalnızca kendimiz için gidermektir. Bu yüzden, siyasal güç oyunu ve göz boyama aracı olarak tasarlanmamış her türlü demokratik girişim sonuna kadar desteklenmeli, gündeme alınmamış ya da alınıp da sonuçlandırılmamış girişimler konusunda kamuoyu baskısı oluşturulmalıdır.

Dünya dönüyor ama...

Soli Özel

Yaşayan en büyük tarihçilerden Eric Hobsbawm'un "Aşırılıklar Çağı" diye adlandırdığı ve "Kısa Yirminci Yüzyıl" (1914-1991) diye tanımladığı dönemden öteye geçmenin meşakkatli bir iş olacağı gittikçe daha yalın bir şekilde ortaya çıkıyor. Hem ekonomik hem de siyasal bir yeniden yapılanmanın birlikte yaşandığı içinde bulunulan dönemin sosyal çalkantıları müreffeh ve barışçıl bir yeni dünyaya ulaşmanın zorlu mücadeleler gerektireceğini gösteriyor.

Amerikalılar: Yanıldıklarını itiraf etme dürüstlüğüne dahi sahip olmayan kerametleri kendilerinden menkul "uzmanların", elde henüz hiçbir veri yokken Ortadoğulu İslamcı örgütlere yükledikleri Amerikan tarihinin en büyük terör olayında Oklahoma City kentindeki Federal Hükümet binası bombalandı. Üçüncü katında bir kreş barındıran binada bulunanlardan yaklaşık 160 kişi öldü. Bombalama olayından hemen sonra yakalanan ve Amerikalı olan sanıklardan ikisinin, sayıları gittikçe artan ve devlete karşı akıl dışı bir öfke ve nefret besleyen milislerle bağlantıları olması, ülkede bu konuda geniş bir tartışma ortamının açılmasına yol açtı. Ortadoğulu veya islamcı örgütler tarafından yapılmış olsaydı, Amerikan göçmen yasalarında ve göçmenlere karşı tutumda çok ciddi bir sertlik getireceğine inanılan bu olayın faillerinin, Amerikalı olması, anti-terör yasa tasarılarındaki olası anayasa dışı maddelerin bir kez daha gözden geçirilmesine yol açacağı da benziyor.

Yeni Kongre'nin göreve başlamasından beri yüz

günlük programlarını uygulamaya koyarak başkan Clinton'u neredeyse siyaseten devre dışı bırakma aşamasına gelen Cumhuriyetçiler'in bu heyecanlı kantarın topunu biraz kaçırmaya başladıkları anlaşıldı. Meşhur kontratlarının birçok maddesini yasalaştırırken, denk bütçe konusunda Anayasa değişikliğine gidilmesini ve temsilcilik sürelerinin kısıtlanmasını gerçekleştiremeyen Cumhuriyetçiler, bütçeyi denkleştirmek amacıyla yaşlılara ait bir sağlık sigortası programına saldırmaya kalkışınca kıyamet koptu. Oklahoma City olayının akabinde gösterdiği önderlikle puan toplayan Başkan Clinton da bu şekilde karşı atağa geçme imkanı buldu. İç politikadaki sert mücadelelere hapsolan ABD'de hiçbir işe yaramaya-acağı belli bir ambargo İran'a karşı, uluslararası denge hesaplarından çok İsrail lobisine yakın Senator d'Amato'nun daha da sert bir tasarısının yasalaşmasını önlemek için ilan edildi. Amerikan müttefiklerinin oldukça soğuk yaklaştıkları bu ambargo sonucu en büyük maddi zararı Amerikan petrol şirketlerinin görmesi bekleniyor.

Arjantin'de ordunun askeri idare sırasında kendi halkına açtığı "kirli savaş"ın boyutları, tam bu tür arayışlar kütlenmiştir, denildiği sırada yeni ifşaatlarla ortalığa döktü. Yüzbaşı Scilingo, 1976-1978 yılları arasında güvenlik güçlerinin tutukladıkları kişilerden bazılarını ilaçlarla uyuşturarak gece çıkılan uçuşlarda çıplak olarak okyanusa atıldıklarını yeni yayınladığı kita bında belirtti. Bunun bir eski astsubay tarafından doğrulanmasıyla, Arjantin'de eski hesaplar yeniden ortaya döktü.

Brezilya'da Ocak ayında göreve başlayan Başkan Cardoso, parlamentoda çoğunluğa sahip olmamasına ve reform karşıtlarının çok güçlü olmalarına rağmen ekonomik ve sosyal reform programlarını uygulamayı başardıktan sonra, anayasa değişiklikleri ve büyük özelleştirmeleri de gündeme getirdi. Aralıktaki devalüasyon felaketinden sonra bir türlü toparlanamayan Meksika ekonomisine, mart başında getirilen istikrar paketi şimdilik bazı olumlu sonuçlar veriyor. Bunun başarılı olmaması halinde mücadele ettiği diğer iki cephede de Zedillo'nun işi çok zorlaşacak. Chiapas eyaletinde başkaldıran Zapatist gerillalar ile şimdilik bir anlaşma zemini bulundu. Ancak yönetimdeki parti olan PRI'nin yolsuzluklardan arındırılması, siyasi sistemin demokratikleşmesi ve temizlenmesi çok ciddi depremlere yol açabilir. Zedillo şimdilik elinden gelen kararlılıkla çürümüş parti

organlarının ve adalet sisteminin üzerine giderken kardeşi cinayete azmettirmekten tutuklanan eski Başkan Salinas kendisini ABD'ye zor attı.

Asya: Japonya'da soğuk savaş sırasında bastırılabilmiş bazı toplumsal gariplikler ve siyasal sistemdeki tıkanıklıkların sonuçları da birer birer ortaya çıkıyor. Geçmiş hayatında Mısır Firavunlarından birinin piramit tasarımlarından sorumlu veziri olduğuna inanan Soko Asahara'nın önderliğinde örgütlenen ve dünyanın sonununun 1997'de geleceğine inanan Aum Sinrikyo (Yüce Gerçek) adlı bir tarikat önce Tokyo metrosuna Sarin adlı zehirli bir gaz saldı. On iki kişiyi öldürüp 5,500 kişinin çeşitli derecelerde zehirlenmesine yol açan bu saldırıdan yaklaşık bir ay sonra Yokohama metrosuna da zehirli gaz saçıldı. Tarikatın çeşitli merkezlerine yapılan baskınlarda önce aralarında önderin doktoru da bulunan yüzelli kişi tutuklandı. Soruşturmaları yürüten polis müdürü ise bir suikaste kurbanitti. Japon polisi mayıs ortasında dört saatlik bir operasyon sonucu tarikatın liderini de yakalamayı başardı. Varolan siyasi partilerden ve şahsiyetlerden sıtkı sıyrılan Japon halkı da Osaka ve Tokyo belediye başkanlıklarına parti bağları olmayan televizyon komedyenlerini seçti.

Çin'de doksanlık önder Deng Ziaoping'in ölümü beklenirken iktidar mücadelesi de kızışmaya başladı. İlk hamleleri yapan Devlet Başkanı Jiang Zemin kendisine karşı olan güçlü kişilerden bazılarını tasfiye ederek ilk raundu kazanır gibi göründüyse de başta Başbakan Li Peng olmak üzere rakipleri de kendi mevzilerini ve stratejilerini hazırlıyorlar. Palazlanan Çin, ani bir hamleyle altı değişik ülke tarafından üzerinde hak iddia edilen, küçük, ancak doğu Asya ticaret yolları üzerinde oldukları için önemli sayılan Spratli takımadalarından Filipin'e ait olduğu bilinen bir adaya savaş gemileri gönderip bayrak dikerek çevredeki ülkeleri iyice endişelendirdi.

Başkent Kabil'i de ele geçirerek tüm Afganistan'a hakim olmaları an meselesiymiş gibi gözükten Taliban

Oklahoma'daki bombalama olayından hemen sonra yakalanan iki sanığın

devlete karşı milislerle bağlantılı olduğu ortaya çıkarıldı.

milisleri çabalarının son aşamasında püskürtüldüler. Uyuşturucu üretim ve kaçakçılığında da beslenen Afganistan'daki vahşi iç savaşın ne zaman biteceği konusunda her zamanki gibi herhangi bir şey söylemek mümkün değil. Dünyanın en eski kanayan yaralarından Keşmir'de Hindistan güvenlik güçleriyle bağımsızlık isteyen Müslüman milisler arasındaki çatışmalar kızıştı ve Hindistan hükümetini çok zor durumda bırakacak bir noktaya geldi. Keşmirli'lerin en kutsal mabetlerinden Şeyh Nurettin Vali'nin türbesinde mevzilenen 150 gerillayı iki aydır kuşatma altında tutan Hindistan ordusunun son saldırısından sonra mabet yanarak yok oldu. Her iki taraf yangın konusunda birbirlerini suçlarken, Başbakan Rao olayı şiddetle kınadı ve adını vermeden olayların gerisinde Pakistan'ın bulunduğunu ima etti. İki ülke arasındaki gerilim devam ediyor.

Zincirle halı tezgahlarına bağlanan küçük çocukların köle olarak çalıştırılmasına devam edilen ve bu konumundan kurtulup, uluslararası alanda bununla ilgili mücadele veren 12 yaşında bir çocuğun sırf bu nedenle hunharca öldürüldüğü Pakistan'da da Başbakan Butto'nun dertleri bitmiyor. Amerikalı iki konsolosluk görevlisinin öldürülmesinde Hindistan'ı ad vermeden suçlayan Butto'nun ABD gezisi ise başarılı geçti ve Butto'nun, Pakistan'ın nükleer programı konusunda sert tutum takınan Kongre'yi de yardım konusunda yumuşatmayı başardığı gözlemlendi.

Ortadoğu: Filistinliler ile İsrail devleti arasındaki barış sürecini değerlendirirken ne barıştan ne de süreçten bahsetmek artık kolay olmuyor. Hamas liderlerinden Kemal Kahil'in görünüşte bomba hazırlarken ölmesinin ardından Gazze Şeridindeki iki İsrail yerleşim biriminin yakınına yapılan ve Hamas'la İslami Cihad'ın üstlendikleri iki ayrı saldırıda yedi İsrail askeri bir Amerikalı turist ve bombacıardan ikisi öldü. Arafat'ın güvenlik güçlerinin bunun ardından terörizmle mücadele ettiklerini İsraililere ve Amerikalılara kanıtlamak için 200 Hamas militanını tutuklamalarıyla Gazze iç savaşın eşiğine geldi. Tutuklananların daha sonra serbest bırakılmasıyla ortalık yumuşadıysa da, bir Filistinli tutuklunun İsrail gizli servisi Sin Bet'in elindeyken işkenceden ölmesi in-

tikam yeminlerinin yenilenmesine yol açtı. İsrail hükümetinin Doğu Kudüs'te Filistinliler'e ait toprakları istimlak ederek İsraililer için apartman blokları yapılacağını açıklaması, Amerikan Kongresinde ABD elçiliğinin Kudüs'e taşınması için İsrail hükümetini çok rahatsız eden kanun tekliflerinin hazırlanıyor olması "barış sürecinin" önünü daha da tıkayacağı benziyor.

Afrika: İkiz ülkeler Burundi ve Ruanda'da Tutsi ve Hutu kabileleri arasında yaklaşık iki yıl önce başlayan vahşet sarmalı biteceğe benzemiyor. Önce Burundi'de Tutsi ağırlıklı ordunun birkaç yüz Hutu'yu öldürdüğü ortaya çıktı. Çıkan panik sonuçta yatışırken Ruanda'dan ve Ruandalıların bulunduğu göçmen kamplarından yeni kıyım haberleri gelmeye başladı. Yaşayanların çoğunluğunu Hutular'ın oluşturduğu göçmen kamplarında geçen sene Tutsilere karşı soykırımı başlatıp uygulayanların denetimi ele geçirmeleri, silah ve uniformalarıyla terör estirmeleri ve Ruanda hükümetini tehdit edebilecek bir konuma gelmeleri Tutsi egemenliğindeki Ruanda Vatansever Cephesi hükümetini harekete geçirdi. Kamplara baskın yapan ordu, çoluk çocuk demeden binlerce kişiyi öldürdü.

Cezayir'de bir hapisanede İslamcı katliamı yapan, daha sonra İslamcı cinayet şebekesi Silahlı İslam Grubu'nun (GIA) önderlerinden birini bir muharebede öldüren ordunun dağılmayacağı artık iyice belli oldu. Tahminlerin aksine Cezayir'deki gayrimüşru rejimin devrilmeyeceğinin ortaya çıkmasıyla gerek hükümet cephesinde gerekse daha ılımlı Milli İslam Cephesi (FIS) önderliğinde tutum değişikliği farkediliyor. Son gelişmeler, derin krizin silahlarla değil, siyasetle halledilebileceği ihtimalini zayıf da olsa, gündeme getirdi.

Dünyanın en öldürücü virüslerinden Ebola bu kez Zaire'nin Kikwit şehrinde ortaya çıkıverdi. Grip belirtileri ile başlayıp çok kısa sürede hastanın iç organlarını tahrip ederek kanamaya yol açan ve kan ve solunum yoluyla bulaşabilen virüsün yayılmasını engellemek amacıyla Dünya Sağlık Teşkilatı hastalığın görüldüğü şehri karantinaya aldı.

Avrupa: "Avrupa'da Zafer" gününün Rusya'da kutlanması çok değişik anlamlar içerdi. Rusya'nın Çeçenis-

Ayrıcalık taşıyor

Bu otomobilden çok az üretildi.

*Yapımında, kaportasından koltuklarına
el işçiliği kullanıldı.*

Ön paneli gülağacı kökünden.

Biyeleri, gümüş el işlemesi.

Panjurunda, tabii ki ustasının imzası var.

*Derisi, konoli deri. Motoru, kendisine
yakışacak güçte. Güveni, konforu tam.*

*Çünkü o, bir Akbank Visa Premier
sahibi için sınır tanımadan tasarlandı.
Ne taşıdığını biliyor.*

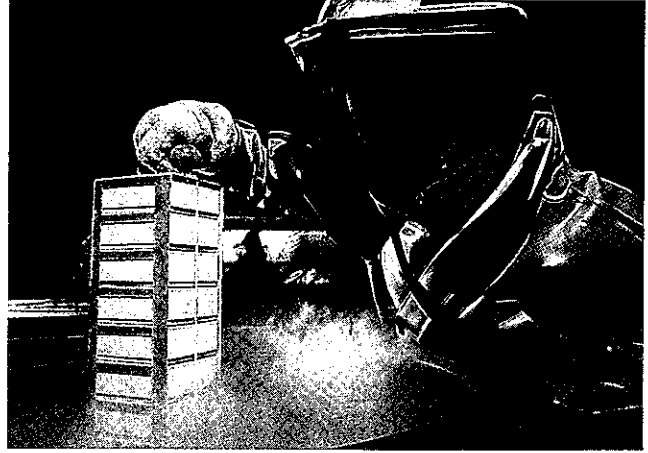
Güveninizin Eseri

Zaire'de, ortaya çıkan ve Kikwit'in karantinaya alınmasına rağmen yayılan Ebola virüsü, AIDS'ten daha büyük ve öldürücü bir tehdit haline geldi.

tan'daki barbarlığını protesto etmek amacıyla Başkan Clinton ve diğer batılı liderler askeri resmi geçite katılmadılar. Rusya'daki iktidarın gücü ve verdiği sözleri ne kadar tutabileceği bilinmiyor olsa da, Yeltsin ile Clinton arasındaki zirvede Batı'yı rahatsız eden konulardan biri çözüme ulaştı. Diğerisi ise, Rusya'ya komşu ülkelerin sırtından bir tavizle yatırıldı. Varılan anlaşmaya göre Rusya, NATO'nun "Barış İçin Ortaklık" projesine katılacak. Buna karşılık ABD, Rusya'nın Konvansiyonel Silahların Sınırlandırılması anlaşmasının yeniden gözden geçirilerek Rusya'ya daha yüksek sınırlar konması savına bunun müzakereler sonucu gerçekleşmesi kaydıyla destek verdi. İki ülkenin arasını son dönemde en çok açan, İran'a nükleer santral sanılması konusunda ise, Ruslar'ın bildiklerini okuyacakları ortaya çıktı.

İtalya'da bağımsız Başbakan Dini, İtalya'nın halledilmesi en güç problemlerine el atarak toplumsal kuruluşları ve parlamentoyu çözüm yoluna sokmayı becerebiliyor. Dini'nin belki de en büyük başarısı, işçi sendikalarıyla anlaşarak emeklilik yasalarını yeniden düzenlemesiydi. Silvio Berlusconi'nin İtalyan siyasetinde belki de geçici bir kişilik olacağının bir belirtisi iki turda yapılan yerel seçimlerde geldi. En yüksek oyu solun Demokratik Partisi alırken, kişilere daha az dayanan yeni bir parti yapılanmasının ortaya çıktığının ilk belirtileri de gözlemlendi.

Fransa'da yapılan başkanlık seçimlerini üçüncü kez bu göreve talip olan Gaullist lider Jacques Chirac kazandı. En önemli işinin Fransa'da %12'lere vuran işsizliği azaltmak olduğunu vurgulayan Chirac'ın Avrupa Birliği ile ilgili olarak ne tür bir tavır alacağı merakla bekleniyor. Başkan Clinton'un İrlanda Cumhuriyet Ordusu'nun (IRA) siyasi kanadı olan Sinn Fein başkanı Jerry Adams'ı Beyaz Saray'da kabul etmesine çok kızan İngilizler, bu buluşmadan iki ay sonra Sinn Fein'in bir temsilcisini hükümet düzeyinde kabul ederek dört saat tartıştılar.

Kanada ile İspanya arasında bir İspanyol balıkçı gemisine Kanadalılarca el konması üzerine başlayan anlaşmazlığın sonucunda Avrupa Birliği, İspanya'nın Kuzeybatı Atlantik Okyanusunda avlayabileceği balık miktarını önemli ölçüde kısıtladı ve bu bölgede avlanan tüm gemilerin ciddi şekilde denetlenmelerini karara bağladı.

Bölünen Yugoslavya'nın parçalarında savaş şiddetlenerek sürme eğilimine girdi. BM koruması altındaki Saraybosna'nın Sırp larca ağır silahlarla bombalanması üzerine BM kuvvetleri komutanının NATO saldırısını talebini "barış görüşmeleri zarar görür" gerekçesiyle reddeden ve artık kimden ve neden yana olduğu kesinlikle anlaşılamayan (ya da çok iyi anlaşılan) BM temsilcisi Akashi, başkentler arasında dolaşmaya devam ediyor. Ne yaparlarsa yapsınlar bir müeyyide görmeyeceklerine inanarak tümünden azan Sırp lar, BM yardım uçaklarının Saraybosna havaalanına inmesine de engel oluyorlar.

Eski Yugoslavya'nın önde gelen liderlerinden, iktidar uğruna ilke ve inançlarından vazgeçmediği için yoldaşı Tito'nun zindanlarında birkaç yıl geçiren, göz hapsinde tutulan eski gerilla, siyasetçi ve düşünür Milovan Cilas 83 yaşında Belgrad'da öldü.

EN DEĞERLİ KÂR ORTAKLARIMIZDAN YUNUS.

Nesli tehlike altında olan Yunus, ülkemizin korunması gereken doğal zenginliklerinden biridir. Garanti, gelirinin bir bölümüyle, Yunusların yaşam ortamı olan kıyıların korunması için çalışan Doğal Hayatı Koruma Derneği'ni destekliyor.

Gümrük Birliği'nde gelişmeler ve öngörüler

Nejat Eren

Dünya, ulusal ekonomilerin, ticaret ve sermaye piyasalarının etkileşimi ve ilişkilerin artması ile bir küreselleşme süreci yaşamaktadır. Bu süreç içinde önemi giderek artan uluslararası rekabet, dünya ekonomisine entegre olma çabasındaki ulusal ekonomilere yeni bir dinamizm kazandırmıştır.

Bu çerçeve içinde, 1986 yılında başlatılan Uruguay Round müzakereleri sonrasında kurumsallaşan ve güçlenen yapısıyla GATT, dünya ticaretindeki bu küreselleşme olgusunun merkezinde yer alırken, Round'un nihai Senedi, dünyada muhtelif ticari blokların varlığını bir kez daha teyid etmektedir. Günümüzde dünyanın muhtelif yörelerinde oluşan bu kutuplaşma, NAFTA, Avrupa Birliği ve uzakdoğu Asya çevresinde yoğunlaşmaktadır.

Avrupa Birliği'nin Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra hızlı bir değişim sürecine girdiği, Orta ve Doğu Avrupa'nın, Birliğe katılmasıyla ilgili siyasi iradenin olduğu bu ortam içinde, Türkiye'nin de, coğrafi yakınlığı bulunan ve yeni katılımlarla İskandinav'dan Akdeniz'e kadar yaklaşık 368 milyonluk bir bütünleşme yaratan AB'ne ilgisiz kalması düşünülemez.

Kaldı ki, AB'nin, merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerine katılma stratejisi çerçevesinde destek verdiği, öte yandan, 2001 yılına kadar bir Avrupa-Akdeniz alanı yaratmayı hedeflediği dikkate alınırsa, Türkiye'nin Avrupa'da yaşanan bu bütünleşme oluşumlarının dışında kalması mümkün gözükmemektedir.

Türkiye'nin Avrupa bütünleşmesinin bir parçası olma yönündeki kararlılığı, dış politikasının temel un-

surlarından biri olmuş ve halihazırda AB ile sürdürmekte olduğu ortaklık ilişkisi ile somutlaşmıştır. Bu ilişki, Türkiye'nin 31 Temmuz 1959 tarihinde ortak üye olmak üzere yaptığı başvuru ile başlamıştır. Bu başvuru sonunda, Türkiye ile AET arasında bir ortaklık yaratan Ankara Anlaşması, 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanarak 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Sözkonusu Anlaşma, Türk ekonomisinin hızlandırılmış kalkınmasını ve Türk halkının istihdam seviyesinin ve yaşam standartlarının yükseltilmesi gereğini de gözönünde tutarak taraflar arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerin aralıksız ve dengeli biçimde güçlendirilmesini hedeflemekte ve bu amaçlara ulaşabilmesini teminen bir gümrük birliğinin aşamalı olarak kurulmasını öngörmektedir. Anlaşma ayrıca, Türkiye'nin, Roma Antlaşması'ndan kaynaklanan tüm yükümlülükleri üstlenebilecek duruma gelmesi halinde, Topluluğa tam üye olabileceğini öngörmektedir.

Gümrük Birliği'nin oluşturulmasına kadar uzanan süre içerisinde tarafların üstlenmesi gereken yükümlülükler, 23 Kasım 1970'te imzalanan Katma Protokol ile belirlenmiştir.

Katma Protokol'ün yürürlüğe girmesinden itibaren ilişkiler, önceden belirlenmiş yükümlülüklerin yerine getirildiği, durağan bir döneme girmiştir. 1970'li yılların sonunda Türkiye'nin ekonomik sıkıntılar nedeniyle yükümlülüklerini askıya alınması ve 1980'de meydana gelen askeri müdahale sonrasında AT'nin Türkiye ile ilişkilerini dondurması nedeniyle ilişkilerde bir gerileme süreci yaşanmıştır.

Türkiye'nin 14 Nisan 1987 tarihinde AT'na tam üye olmak amacıyla yaptığı başvuru, ilişkilerde yeni bir dönemin başlangıcını simgelemektedir. Söz konusu başvuruya cevaben AT Komisyonu tarafından hazırlanarak 18 Aralık 1989 tarihinde Konsey'e sunulan Görüş Raporu (Avis), Türkiye'nin beklentilerini tam olarak karşılamamakla birlikte, tarafların her ikisinin de iradesiyle ilişkilerin önemli derecede yoğunlaştığı, bütünleşmeye doğru somut adımların atıldığı bir dönemin başlangıcını teşkil etmiştir. Komisyon, söz konusu raporda, bir yandan Topluluk içi gelişmelerin (İspanya ve Portekiz'in Topluluğa üyeliği, Tek Pazar çalışmaları) yeni katılma müzakerelerine girilmesine olanak vermediğine değinilmiştir. Diğer yandan, Türk ekonomisiyle Topluluk ekonomileri arasında önemli bir gelişmişlik farkı bulunduğu değinerek; tam üyelik konusunu ancak 1993'ten sonra değerlendirilebileceğini, bu arada ise Topluluk ile Türkiye arasındaki ilişkilerin Ortaklık Anlaşmaları ile öngörülen işbirliği mekanizmalarının da tam anlamıyla işletilmesi suretiyle geliştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Türkiye, tam üyelik

hedefi için gerekli bir araç olan Gümrük Birliği'nin 1996 yılı başı itibariyle tamamlanmasını teminen, 9 Kasım 1992 tarihli Ortaklık Konseyi toplantısında, Gümrük Birliği'nin 1995 yılı itibariyle gerçekleştirilmesinin hedeflendiğini, bunun için gerekli yükümlülüklerin yerine getirileceğini ve bu arada nihai hedefinin Topluluğa katılmak olduğunu teyiden açıklamıştır.

Bu dönemde Topluluğun temel yaklaşımı da, 1992 Lizbon ve 1993 Kopenhag zirvelerinde ifade edildiği gibi, Ortaklık Anlaşması'na uygun bir biçimde işbirliğinin yoğunlaştırılması ve ilişkilerin geliştirilmesi yönünde Komisyon'un teknik çalışmalarına

hız verilmesi ve en üst düzey siyasi diyalog mekanizmasının çalıştırılması yönünde olmuştur.

9 Kasım 1992 tarihli Ortaklık Konseyi toplantısında kurulması kararlaştırılan Yönlendirme Komitesi, gerçekleştirdiği yedi toplantıda teknik dosyaların önemli bir bölümünü ele almıştır. Gümrük Birliği'nin tamamlanması sürecinde karşılaşılan teknik sorunların çözümünde bu komitenin çok büyük bir rolü olmuştur. Ortaklık Konseyi, 8 Kasım 1993 tarihli toplantısında, tarafların 1994 yılında Gümrük Birliği ko-

Gümrük Birliği sürecinde en zor engelle takılan hükümet, Tansu Çiller- Murat Karayalçın koalisyonu oldu. Gümrük Birliği'ne beş kala Avrupa Konseyi ile gerçekleşen güç pazarlıklar ve kimi zaman çatışmalar bu ikilinin gayretleriyle yerini soğukkanlı bir iletişime bıraktı.

nusunda uygulayacakları temel politikaları belirleyen bir 'Çalışma Programı'nı kabul etmiştir.

Taraflar arasında ana hatları yukarıda belirlenen çerçeve dahilinde yürütülen teknik ve siyasi görüşmelerin sonuçları, Gümrük Birliği'nin tamamlanması ve sürdürülmesi için gerekli koşulları ve süreleri belirleyen "Gümrük Birliği Kararı" altında toplanmıştır. Bu Karar, Türkiye-AET Ortaklık Konseyi'nin 6 Mart 1995 tarihli toplantısında kabul edilmiştir. Halihazırda, gümrük vergisi indirimlerinden, fikri mülkiyetin korunmasına kadar çok geniş bir alanda gerekli düzenlemelerin yapılabilmesini teminen, çalışmalar ve temaslar yoğun biçimde sürdürülmektedir.

Burada vurgulanması gereken husus, Avrupa Birliği'nin gerek sayıca gerek ağırlık itibarıyla çoğunluğunu oluşturan ülkelerin, Gümrük Birliği'nin tamamlanmasına ekonomik ve siyasi açıdan olumlu yaklaştıklarıdır. Her ne kadar, zaman zaman bazı ekonomi dışı unsurlarla Gümrük Birliği'nin tamamlanması arasında bağlantı kurulmaktaysa da, üye ülkeler bu konudaki olumlu yaklaşımlarını (en son Yunan vetosunun aşılmasında görüldüğü gibi) defalarca resmen ve fiilen ortaya koymuşlardır. Ancak bu aşamadan sonra sözkö-

nusu desteğin artarak sürmesini sağlamak, yalnızca Türkiye'nin elindedir. Taraflar, karşılıklı yarar sağlanacak, bütünleşme sürecini hızlandıracak sürdürülebilir nitelikte bir Gümrük Birliği oluşturulması yönündeki niyetlerini açıkça beyan ederek bu doğrultuda üzerlerine düşen yükümlülükleri beraberce tesbit etmişlerdir. Türkiye'nin yapması gereken, AB'nin de yardımıyla, üzerine düşen çok geniş kapsamlı yükümlülükleri yerine getirmek ve Gümrük Birliği'nin zamanında ve düzgün biçimde kurulmasını sağlamaktır.

Türkiye'nin yükümlülüğü, Gümrük Birliği'nin düzgün işleyebilmesi için gerekli mevzuat uyumunu gerçekleştirerek, bunun teknik uygulamaya en etkin biçimde yansıtılmasını sağlamaktır. Yükümlülüklerin kapsadığı alan açısından, 1970 yılının Katma Protokolü ve 1995 yılının Ortaklık Konseyi Kararı ile öngörülen Gümrük Birliği tanımları arasındaki fark oldukça dikkat çekicidir. Katma Protokol, Gümrük Birliği'ni taraflar arasında uygulanan vergilerin ve miktar kısıtlamalarının kaldırılması ile Türkiye'nin üçüncü ülkelere karşı Topluluğun Ortak Gümrük Tarifesi'ni benimsemesinden ibaret olarak tanımlamaktadır. Günümüzde oluşturulması öngörülen Gümrük Birliği ise, bunun

GB KAPSAMINDA ORTAK REKABET POLİTİKALARI

Konu

Yapılan Çalışmalar

Ortak Ticaret Politikası

Türkiye, Kararın yürürlüğe girmesi ile birlikte, Topluluğun ithalat, ihracat ve tekstil politikasına uyum tedbirlerini uygulamaya koyacaktır.

1- İthalatta Ortak Kurallar

8 Şubat 1994 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren "İthalatta Gözetim ve Korunma Önlemleri Hakkında Karar ve Yönetmelik", Uruguay Round Nihai Senedinde yer alan "Korunma Önlemleri Anlaşması" ve bu anlaşmaya göre hazırlanan yeni AB Konsey Yönetmeliği dikkate alınarak yeniden gözden geçirilmiş ve bu konudaki son değişiklikleri içeren yeni bir "İthalatta Gözetim Önlemleri ile Kota İdaresi

Serel, Orkide serisi... yeni.

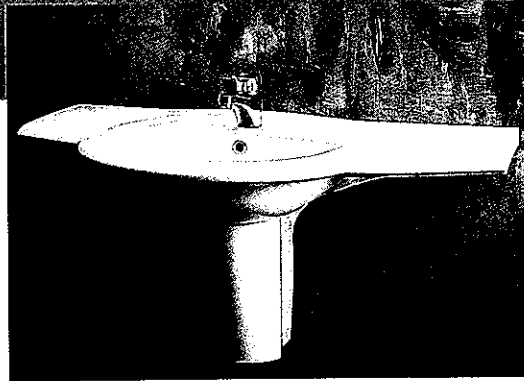
...sevgiler gündedir!

Şu "Orkide"...

Günü kucaklayan,

günü söyleyen.

Sevgi gibi, bir anda.

Sonra, yine o "Orkide"...
Ve gün olur "Orkide"ler
açar, banyonuzda sizinle...
Gün içinde, sevgiyle!

SEREL

"Banyonuzdaki Güzel"

GENEL DAĞITIM: ELMOR TESİSAT MALZEMESİ TİCARET A.Ş.

MERKEZ (İstanbul): Kemeraltı Cad. Ümmehan 71/2 Karaköy-İSTANBUL Tel: (0212) 251 70 06 (6 hat) Faks: (0212) 249 90 91 BÖLGE TEMSİLCİLİKLERİ ANKARA Tel: (0312) 431 11 32 (2 hat)
Faks: (0312) 431 61 43 İZMİR Tel: (0232) 433 91 95 (2 hat) Faks: (0232) 458 33 33 ADANA Tel: (0322) 352 53 55 / 56 Faks: (0322) 351 85 57 SAMSUN Tel: (0362) 233 97 57-
234 01 89 Faks: (0362) 234 01 89 BURSA Tel: (0224) 223 43 61- 220 79 72 Faks: (0224) 220 24 52 ANTALYA Tel: (0242) 242 27 15 - 242 77 15 Faks: (0242) 242 77 15

ELMOR TESİSAT MALZEMESİ TİCARET A.Ş. BİR ELEKTRİK ENERJİ KURULUŞUDUR

çok ötesine giderek, Türkiye'nin ticaretle ilgili her alanda, Topluluk'ta yürürlükte bulunan düzenlemelere ve Topluluğu üçüncü ülkelerle ilişkilerine uyum sağlamasını öngörmektedir.

İlk bakışta, Türkiye'nin gereğinden fazla taahhüt altına girdiği izlenimi verebilecek olan bu durum, aslında 1970 yılından bu yana uluslararası ekonomi literatüründe ve Avrupa bütünleşme sürecinde ortaya çıkan gelişmeler sonucunda, Gümrük Birliği kavramının uğradığı değişikliklerin Ortaklık ilişkilerine yansımından kaynaklanmaktadır.

Katma Protokol'ün imzalanmasından sonra geçen süre içinde, AET önemli bir evrim sürecinden geçmiş, genişleme boyutunda üye sayısı 15'e ulaşmış, derinleşme boyutunda ise "Tek Pazar" gibi çok önemli ve somut bir adım atılmıştır. Bu gelişmelere paralel olarak, Gümrük Birliği kavramı da genişlemiş ve giderek Topluluğun tüm ortak politikalarını içerir hale gelmiştir. Günümüz koşulları içinde, 1970 yılında öngörüldüğü haliyle oluşturulacak bir Gümrük Birliği'nin, taraflar arasında malların serbest dolaşımını etkin biçimde sağlayabilmesi mümkün görünmemektedir.

Kaldı ki, Türkiye'nin tam üyelik hedefi perspekti-

finde değerlendirildiğinde, üstlenilen yükümlülükler sonucu taraflar arasında ulaşılacak bütünleşme düzeyinin geri döndürülemez bir ivme kazanacağı ve Türkiye'nin üyelik koşullarını yerine getirmesinde büyük rol oynayacağı açıktır. Ayrıca, Türkiye'nin Gümrük Birliği'nin tamamlanması çerçevesinde AT'na karşı sahip olduğu yükümlülüklerin, Dünya Ticaret Örgütü'nü kuran Anlaşma kapsamında sahip olduğu yükümlülüklerle büyük ölçüde tamamlayıcı nitelik taşıdığı ve bir alanda atılacak adımların diğer alandaki yükümlülüklerin yerine getirilmesine katkıda bulunacağı da unutulmamalıdır.

Bu çerçevede, 1.1.1996 tarihinde tamamlanması öngörülen Gümrük Birliği ile ilgili en önemli belge niteliğini taşıyan 6 Mart 1995 tarihli 'Ortaklık Konseyi Kararı' üzerinde biraz daha ayrıntılı biçimde durmakta fayda vardır.

6 Mart 1995 tarihli karar

Gümrük Birliği kararı, Türkiye-AB ortaklığının 22 yıl süren 'Geçiş Dönemi'ni sona erdirerek 'Son Dönem'e geçişi sağlamakla beraber, Gümrük Birliği'nin tamamlanması ve işleyişi için gerekli yöntem ve süreleri tes-

GB KAPSAMINDA ORTAK TİCARET POLİTİKALARI

ve Tarife Kontenjanı Hakkında Karar" taslağı hazırlanmıştır. Tasarı, Başbakanlığa iletilmiştir.

2- Belirli Üçüncü Ülkelerden Yapılan İthalatta Ortak Kurallar

Ticareti devlet eliyle yürüten ülkelere karşı 'Topluluk' ithalatını düzenleyen bu yönetmeliğin benimsenmesine yönelik çalışmalar devam etmektedir.

3- Miktar Kısıtlamalarının İdaresi

Konu "İthalatta Gözetim ve Korunma Önlemleri ile Kota İdaresi ve Tarife Kontenjanı Hakkında Karar" ve eki yönetmelik taslağı çerçevesinde ele alınmıştır.

4- Dampingle ve Sübvansiyonlu İthalata Karşı Korunma

İlgili mevzuatı oluşturan 3577 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanunu'nun, Uruguay Round Nihai Senedinde yer alan Damping ve Sübvansiyona İlişkin Anlaşmalar ve bu konudaki yeni AB Konsey Yönetmelikleri dikkate alınarak, yeni bir kanun ile değiştirilmesi planlanmaktadır.

bit etmektedir. Ortaklık Konseyi'nin 6 Mart 1995 tarihli toplantısında ayrıca şu kararlar kabul edilmiştir:

-Taraflar arasındaki ilişkilerin Ortaklık Anlaşması'nın öngörmediği alanlarda da güçlendirilmesini amaçlayan bir Tavsiye Kararı,

-Türkiye'nin üçüncü ülkelere karşı, 1 Ocak 2001 tarihine kadar Ortak Gümrük Tarifesi'nin üzerinde vergi uygulayacağı hassas ürünleri içeren 2/95 sayılı Karar,

-Türk ekonomisinin Gümrük Birliği'ne bağlı olarak geçireceği değişiklikler esnasında ihtiyaç duyacağı mali yardım ve işbirliğinin çerçevesini belirleyen Topluluk Deklarasyonu.

Yukarıda sıralanan belgelerden Tavsiye Kararı, Ankara Anlaşması'nın, ortaklık ilişkisinin Anlaşma'nın kapsamadığı alanlarda da geliştirilebilmesini mümkün kılmasından hareketle, taraflar arasındaki ilişkilerin diğer alanlarda da güçlendirilmesine yönelik ilkeleri içermekte ve bunların gerçekleştirilmesine ilişkin bir müzakere takvimi saptamaktadır.

Mali yardım konusundaki Topluluk Deklarasyonu ise, Türk ekonomisinin Gümrük Birliği çerçevesinde geçireceği değişikliğe bağlı olarak ortaya çıkabilecek ihtiyaçlarını karşılamak ve iki taraf arasındaki gelişme

farkını azaltmak amacıyla, Topluluğun önümüzdeki dönemde Türkiye'ye sağlayacağı mali yardımın ve işbirliğinin çerçevesini belirlemektedir.

Söz konusu deklarasyonda Topluluk, Türkiye'ye,

- 1996 yılından başlamak üzere, 5 yıllık bir dönemde bütçe kaynaklarından 375 milyon ECU,

- Çevre, enerji, ulaştırma ve telekomünikasyon alanlarındaki altyapı projelerinin finansmanı için 'Yenileştirilmiş Akdeniz Politikası' kapsamında, Türkiye'nin sunacağı projelere bağlı olarak 300-400 milyon ECU,

- 1996 yılından başlayarak 5 yıllık bir dönem için Türk ekonomisinin rekabet edebilirliğini arttırmaya yönelik AYB kredileri (yaklaşık 750 milyon ECU),

- Topluluğun 1996 yılı başından itibaren bütün Akdeniz ülkelerine sağlayacağı finansman kolaylıklarından yararlanma olanağı.

- Türkiye'nin talebi halinde ve olağanüstü durumlarda, orta vadeli makro ekonomik yardım verileceğini açıklamıştır.

Görüldüğü üzere, Gümrük Birliği kararı, gerek ülkemizin Topluluğa tam üyelik hedefi, gerek Topluluğun özellikle Maastricht Anlaşması sonrasında enteg-

GB KAPSAMINDA ORTAK TİCARET POLİTİKALARI

5- Ortak Ticaret Politikasının Özellikle Hukuka Aykırı Ticari Uygulamalara Karşı Korunması Açısından Güçlendirilmesine ilişkin Mevzuat.

(Yeni Ticaret Politikası Aracı)

Ülkemiz açısından yeni bir uygulama olan "haksız ticari uygulamalara karşı korunma"nın, AB mevzuatına uygun biçimde sağlanabilmesini teminen hazırlanan "Türkiye'nin Ticari Haklarının Özellikle Hukuka Aykırı Korunması" hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararı ve yönetmelik taslağı üzerindeki çalışmalar tamamlanmış ve taslak Başbakanlığa iletilmiştir.

6- İhracatta Ortak Kurallar

İhracat Rejimi kararı ile bazı alanlarda uyum sağlanmış olup, çalışmalar devam etmektedir.

7- Resmi Destekli İhracat Kredilerine İlişkin Düzenleme

Bu karar, Topluluğun ortak ihracat düzenlemeleri içinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu alanda da uyumun sağlanması halinde, mevzuat yakınlaştırılması konusunda önemli bir adım atılmış olacaktır. Bu amaçla AB mevzuatının esasını oluşturan ilgili OECD düzenlemesine katılım için başvuru yapılmış bulunmaktadır.

rasyon sürecinde kaydettiği mesafe dikkate alınarak, Ortaklık Anlaşmalarında öngörülenden daha kapsamlı bir düzenleme içermektedir.

Bu bağlamda, Ankara Anlaşması'nın 28'nci maddesinde öngörüldüğü üzere Topluluğa tam üyeliği hedefleyen ve Gümrük Birliği kararının işlerliği ile birlikte bu hedefe daha da yakınlaşacak olan Türkiye'nin, Gümrük Birliği'nden daha alt seviyede bir entegrasyon (serbest ticaret bölgesi yaratılması gibi) modelini benimsemesi kabul edilebilir bir husus değildir.

Gümrük Birliği kararının 31 Aralık 1995 tarihinden itibaren yürürlüğe girmesi, ancak 1995 yılı Ekim ayının sonundan önce, tarafların, Ortaklık Konseyinde Gümrük Birliği'nin düzgün işleyişi için öngörülen hükümlerin yerine getirilip getirilmediği hususunu görüşmeleri karara bağlanmıştır. Ayrıca, yerine getirilmediği kanısına varılması halinde yürürlük tarihinin 1 Temmuz 1996'ya ertelenmesi de kesinleşmiştir.

Topluluk, Ortaklık Konseyi'nin kabul ettiği bu belgeleri Avrupa Parlamentosunun görüşüne sunacağını bildirmiştir. Parlamantonun, demokratikleşme, insan hakları ve Kıbrıs sorununda kaydedilecek mesafeye göre adım atılacağını açıkladığı da bilinmektedir.

Gümrük Birliği'nin tamamlanma süreci

1996 yılı başında tamamlanması hedeflenen Gümrük Birliği, öncelikli olarak sanayi ürünlerini kapsamaktadır.

Tarım ürünlerinin taraflar arasında serbest dolaşımı, Ortaklığın geçiş dönemi koşullarını belirleyen Katma Protokol uyarınca, ülkemizin Topluluk Ortak Tarım Politikasına uyum tedbirlerini almasına bağlanmıştır.

Bununla birlikte, işlenmiş tarım ürünlerinde, Türkiye'nin uygulayacağı gümrük vergilerinin Toplulukta olduğu gibi, tarım ve sanayi olmak üzere iki unsur içerecek bir sisteme oturtulması, toplam korumanın sanayi payına tekabül eden kısmının Toplulukla karşılıklı olarak kaldırılması kararlaştırılmıştır.

Bu çerçevede Türkiye, 1995 yılı sonunda tamamlayacağı gümrük vergisi indirimi ve ortak gümrük tarifi uyumu açısından, 12 yıllık ve 22 yıllık listeler bakımından, sırasıyla %95 ve %90'lık indirim ve %90 ve %85'lik uyum oranına ulaşmış bulunmaktadır.

Öte yandan, 15 Nisan 1995 tarihinde yayımlanan 1995 yılı İthalat Rejimine Ek Kararla, toplu konut fonunda %20'lik bir indirimle gidilmiş bulunmaktadır.

Böylece, ağırlıklı koruma oranları AT ve EFTA baki-

GB KAPSAMINDA ORTAK TİCARET POLİTİKALARI

8- Tekstil Ürünleri İthalatında Ortak Kurallar

AB'nin tekstil ürünleri ithalatında gözetim ve korunma önlemlerine ilişkin yürürlükteki mevzuatı esas alınarak "Tekstil Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemleri Hakkında Karar, Yönetmelik ve Tebliğ"e ilişkin bir taslak metin hazırlanmış ve Başbakanlığa iletilmiştir.

9- Tekstil Ürünleri İthalatında Otonom Düzenlemeler

Konuya "Tekstil Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemleri Hakkında Karar, Yönetmelik ve Tebliği" tasarısında yer verilmiştir. Tasarı, Başbakanlığa iletilmiştir.

10- Tekstil ve Konfeksiyonda Pasif İşleme Rejimi

Bu alandaki çalışmalar devam etmektedir.

Türkiye, Kararın yürürlüğe girişinden itibaren 5 yıl içinde, Topluluğun otonom ya da tercihli gümrük rejimlerini üstlenecektir.

Türkiye, Macaristan Polonya, Çek ve Slovak Cumhuriyetleri, İsrail, Romanya, Bulgaristan, Estonya, Litvanya ve Letonya, Fas, Tunus ve Mısır ile tercihli anlaşmalara öncelik verileceğini açıklamıştır. Macaristan, Polonya, Çek ve Slovak Bulgaristan ile Serbest Ticaret Anlaşmasına yönelik görüşmeler sürmektedir.

Hergün şirketinizin
geleceğini belirleyen
kararlar alıyorsunuz.

Kullandığınız bilgisayar sistemi
hangisi?

Biz dünyanın en büyük UNIX satıcısı
olarak yeryüzünde binlerce kuruluşa
çözüm sağlamakta yardımcı olduk.
İş kararları sizinse, bilgisayar sisteminiz
bizimki olmalı.

Bilgisayar Sistemleri

mından %8.71'e, diğer ülkeler bakımından 14.69'a düşürülmüş olmaktadır.

Gümrük Birliği, taraflar arasında rekabet eşitliğinin sağlanması ve ticaret sapmalarının önlenmesi için, ülkemizin, Topluluğun 'Ortak Ticaret ve Rekabet' politikalarına uyumlu bir mevzuat geliştirmesini de gerektirmektedir.

Mevzuat uyumu çalışmaları, özellikle 1995 yılı sonuna kadar tamamlanması gereken yönleriyle halihazırdaki çalışmaların en önemli bölümünü teşkil etmektedir.

Bu çerçevede, 6 Mart 1995 tarihli Gümrük Birliği Kararında, Gümrük Birliği'nin tamamlanması açısından 31.12.1995 tarihine kadar öncelikle yerine getirilmesi gereken hususlar şöyle özetlenebilir:

-Topluluğun, Ortak Ticaret Politikasından kaynaklanan korunma tedbirlerine uyumun sağlanması için yukarıda sayılmış bulunan mevzuat tasarılarının uygulamaya konulması,

-Topluluğun Kombine, Nomenklatürüne uyum sağlanması,

-Topluluk Gümrük Kodunu esas alan yeni Gümrük Kanunu'nun yürürlüğe konulması ve uygulama yönet-

meliğinin hazırlanması,

-Sınai mülkiyet haklarının korunmasıyla ilgili olarak TBMM'nde bekleyen patent yasasının çıkarılması ve markalar, coğrafi işaretlerin korunması ve sınai tasarımlar konularında yasa tasarısı hazırlıklarının tamamlanması,

-Fikri mülkiyet haklarının korunmasıyla ilgili olarak TBMM'de bekleyen Telif Hakları, Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu'nu Tadil eden Tasarı ile Fikri ve Sanat Eserleri Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin Kanun Tasarısının kesinleşmesi,

-Fikri sınai ve ticari mülkiyet haklarının korunmasıyla ilgili,

•Edebi ve sanatsal çalışmaların korunmasına dair Bern Konvansiyonu ile Paris Sözleşmesi,

• İracılar, fonogram üreticileri ve yayın kuruluşlarının korunması hakkında Roma Konvansiyonu,

• Sınai mülkiyetin korunması hakkında Paris Konvansiyonu ile ilgili Stockholm Sözleşmesi,

• Markaların tescili amacıyla mal ve hizmetlerin uluslararası tasnifi hakkında Nice Anlaşması,

• Patent İşbirliği Antlaşması'na taraf olması,

-Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanunun uygulama-

GB KAPSAMINDA ORTAK TİCARET POLİTİKALARI

Türkiye, Kararın yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla, Topluluk Gümrük Kodu ve Uygulama Yönetmeliğini kendi mevzuatına uyarlayacaktır.

Topluluk Gümrük Kodu örnek alınarak hazırlanan ve 1615 sayılı Gümrük Kanunu'nun yerini alacak olan yeni Tasarı üzerinde Gümrük Müsteşarlığı tarafından sürdürülen çalışmalar tamamlanmış olup, tasarı TBMM'ne sunulma aşamasındadır. Diğer taraftan, gümrükler alanında karşılıklı idari işbirliğinin esasları Kararın 7 sayılı Ek'inde tesbit edilmiştir.

Türkiye, standardizasyon, ölçüm, kalibrasyon, kalite, akreditasyon, test ve sertifikalandırma konusundaki mevzuatını, kararın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 5 yıl içinde benimseyecektir.

İthalattaki standardizasyon ve uygunluk değerlendirmesine yönelik faaliyetleri tek bir mevzuat altında toplamak, şeffaflık sağlamak, bu faaliyetleri GATT Teknik Engeller Anlaşmasına uygun olarak yürütmek amacıyla hazırlanan Dış ticarete Standardizasyon Rejimi, 9 Mart 1995 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmış bulunmaktadır.

nabilirliği açısından Rekabet Kurulu'nun oluşturulması ve çalışmaya başlamasının sağlanması,

-Türkiye'nin, ticarete teknik engellerin kaldırılması konusunda üstleneceği Topluluk araçlarının, Gümrük Birliği Kararı'nın yürürlüğe giriş tarihinden itibaren 1 yıl içinde Ortaklık Konseyi Kararıyla belirleneceği dikkate alınarak gerekli çalışmaların başlatılması.

-İşlenmiş tarım ürünlerinde, 22 yıllık liste kapsamı ürünlerde 1.7.1995 tarihinden 1.1.1997 tarihine kadar uyum sağlanacak ürünler açısından, sanayi payının kaldırılması ile korumada meydana gelecek olumsuz etkiyi azaltmak için, sanayi payının bir kısmının da tarım payına ilave edilmesi ile ortaya çıkan yeni koruma oranlarının tedricen hedef tarım payına yaklaştırılması çalışmalarının tamamlanması,

-Tarım ürünleri ithalatında karşılıklı tarife kolaylıklarının gözden geçirilmesine yönelik çalışmaların tamamlanması.

-AKÇT Anlaşmasına işlerlik kazandırılmasına yönelik olarak Türkiye tarafından yapılması gereken hazırlıkların tamamlanması.

Gümrük Birliği'nin Türk ekonomisine etkileri

Gümrük birliklerinin ticaret yaratıcı ya da ticaret saptırıcı olarak adlandırılan statik etkilerini bir defaya mahsus ölçmeye çalışan analizler, çalışmanın başlangıç anında varolan etmenlerini dikkate alırken, bilahare ortaya çıkacak gelişmeleri gözardı etmektedir.

Nitekim, İtalya ve İspanya'da tam üyelik öncesi yapılan bu tip çalışmaların %400'lere varan hata payları içerdiği saptanmıştır. Bununla birlikte, sözkonusu analizler yol gösterici nitelikleriyle dikkate değer bulunmaktadır. Bu noktada iki önemli etki ayırt edilebilir.

1- Gümrük vergilerinin ve Toplu Konut Fonu'nun kaldırılmasıyla, AB mallarının yanısıra üçüncü ülke kaynaklı malları da kapsayacak şekilde karşılaşılabilecek koruma kaybının, ithal mallarının ve ithal mallarına ikame milli malların fiyatlarında nisbi bir ucuzlamaya neden olması, buna bağlı olarak dış ticaret açığının bir miktar büyümesi.

Bu kapsamda, daha çok Türkiye'nin AB'den ithalatı-

nın artması ve taraflar arasındaki ticaret hacminin büyümesi beklenmektedir. Mevcut korumanın kaldırılması karşısında küçük ve orta ölçekli işletmelerle ilgili iki görüş ortaya atılmaktadır.

a) Küçük ve ortak ölçekli işletmeler daha ziyade AB kaynaklı girdi kullandıklarından, OGT uygulaması nedeniyle Gümrük Birliği sonrasında üçüncü ülke menşeli girdi kullanan (Asya-Pasifik ülkeleri vb.) büyük ölçekli firmalar daha fazla etkilenecektir. Ancak, bu durum, küçük ve orta ölçekli işletmelerin Gümrük Birliği'nden sonra iç piyasada özellikle AB menşeli ürünlerden kaynaklanan yoğun bir rekabetle karşılaşacaklarını göstermektedir.

b) Emek-yoğun üretim tekniklerine sahip olan küçük ve orta boy işletmeler emek maliyeti yönünden önemli bir rekabet gücüne sahiptir. Finansman açısından da daha ziyade kendi öz kaynaklarına dayanır ve daha çok mahalli piyasalara hizmet verirler. Bu açıdan rekabet gücü yönünde önemli bir güçlüklerle karşılaşmaları beklenmez. Öte yandan, yatırım ve ihracat teşviklerinden sınırlı ölçüde faydalanan bu işletmeler, Gümrük Birliği ile beraber yatırım ve ara mallarını muaf ithal edebilme imkanına kavuşacaktır.

Öte yandan, özellikle tekstil sektöründe, Gümrük Birliği sonrasında kalkacak olan kota ve anti-damping önlemlerin bir sonucu olarak ihracatın artış göstereceği açıktır. Ancak, koruma oranlarındaki düşüşün dış dengeyi bozucu etkisinin faiz ve kur politikaları vasıtasıyla bertaraf edilmesi gerekmektedir.

2- Gümrük Birliği'nin ikinci olası etkisi, gümrük vergileri ve fon tahsilatındaki düşüşten kaynaklanacak kamu gelirlerinde muhtemel azalmadır. Bu husus, mevcut kamu finansman açığının faiz hadlerinin ve enflasyonun artması yönünde bir baskı oluşturabilir.

Bu noktada karşılaşılabilecek olumsuz etkilerin de para, maliye, kur ve faiz politikaları vasıtasıyla tersine döndürülmesi mümkündür.

Diğer taraftan, Gümrük Birliği, yukarıda özetlenen bu etkilerinin yanısıra, dinamik bazı diğer etkiler de yaratacaktır.

Gümrük Birliği öncelikle ölçek ekonomileri yarata-

caktır. Bir yandan kaynak arzının artmasıyla ülke içindeki tekeli güçler zayıflarken, diğer yandan kaynaklar, rekabet gücü yüksek sektörlerle doğru kayacaktır.

Yerli sanayinin, Topluluk rekabeti ile karşı karşıya gelmesi ile, yüksek maliyet ve düşük verimlilikle çalışan firmalar sektörü terk etmeye zorlanacaktır.

Yüksek ölçekli üretim, işletmelerde araştırma-geliştirme faaliyetlerine daha büyük fonlar ayrılmasına imkan tanıyacağından, artan ürün kalitesi ve verimliliğe bağlı olarak fiyat dışı rekabetin doğması da beklenmektedir.

Gümrük Birliği'nin dinamik etkilerinden en önemlisi uygun makro ekonomik politikalarla desteklendiği takdirde, Türkiye'ye yabancı sermaye girişim ve teknoloji transferini arttıracak temel koşulların yaratılacak olmasıdır.

Zira, ülkemizin özellikle rekabet kuralları, teşvik sistemi, fikri ve sınai mülkiyet haklarının korunması konularında gerçekleştireceği mevzuat uyumu, istikrarlı bir iç piyasa yaratmak suretiyle yabancı sermayeyi çekici rol oynayacaktır.

Sonuç

Türkiye, Avrupa'nın bir parçası olarak, II. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan Batı kurumlarının tamamına katıldığı gibi, önümüzdeki dönemde Avrupa Birliği'ndeki yerini de alma hazırlığındadır. Bunda her iki tarafın da menfaati olduğu kuşkusuzdur.

GB KAPSAMINDA ORTAK REKABET POLİTİKALARI

Konu

Yapılan Çalışmalar

Ortak Rekabet Politikası

Tarafları etkilediği ölçüde, teşebbüsler arasında, rekabeti bozucu veya kısıtlayıcı anlaşma, karar ve uygulamalar ile hakim durumun kötüye kullanılması yasaklanmıştır.

Rekabeti bozacak birleşme ve anlaşmalara ilişkin AB mevzuatına uygun Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun 13 Aralık 1994 tarihinde yayımlanmıştır. Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun ise, yayımı tarihinden 6 ay sonra yürürlüğe girmek üzere 8 Mart 1995 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Fikri, sınai ve ticari mülkiyet haklarının korunması alanında, Türkiye'nin, tesbit edilen Topluluk mevzuatına, uluslararası sözleşmelere ve TRIPS Anlaşması'na uyum sağlaması gerekmektedir.

Türk Patent Enstitüsü Kuruluşu ve Görevleri Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname 24.6.1994 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Sınai mülkiyetin korunmasıyla ilgili Paris Antlaşması'nın Stockholm metninin 1. ve 2. maddelerine katılımı öngören karar, 23.9.1994 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Rekabeti bozan veya bozma tehdidi oluşturan her türlü devlet yardımı Gümrük Birliği ile bağdaşmaz kabul edilmektedir. Ancak, Türkiye, Kararın yürürlüğe girmesinden itibaren 5 yıl boyunca, sosyal nitelikli, doğal afetlerin zararlarını karşılamayı amaçlayan ya da az gelişmiş bölgelerdeki ekonomik gelişmeyi hızlandırmayı hedefleyen yardımlarına devam edebilecektir.

İhracata AB ve Gatt çerçevesinde yasaklanmamış yardım verilmesine ilişkin olarak, İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı, 11 Ocak 1995 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bu bağlamda, uluslararası taahhütlerine uygun devlet yardımları, arge, çevre koruma, ihtisas fuarları, pazar araştırması, tanıtım faaliyetlerine yönelik yardımlar ile tarımsal ürünlerde ihracat iadesi vb. olarak belirlenmiştir.

Gümrük Birliği, Türkiye'nin tam üyelik hedefine giden yolda atılması gereken önemli bir adım teşkil etmesi dışında, tek başına ülke ekonomisine atılım yaptıracak veya kötümser senaryoların gerçekleşmesine neden olacak bir etken olarak görülmemelidir.

Ülkemizin dünya ticaretindeki payını artırması ve dış piyasalarda rekabet edebilmesi açısından geçirmesi gereken yapısal değişim, yalnızca AB ile tamamlayacağı Gümrük Birliği'nden değil, Uruguay Round sonucunda kurulan Dünya Ticaret Örgütü'nün kurucu üyelerinden biri olarak yerine getireceği yükümlülüklerden de kaynaklanmaktadır. Türkiye'nin Gümrük Birliği'ni tamamlama yolunda atacağı adımlar, Dünya Ticaret Örgütü'nü kuran Anlaşmadan doğan yükümlülüklerini yerine getirebilmesini de kolaylaştıracaktır.

Bu nedenle, 1995 yılında tamamlanması hedeflenen ve çalışmaları bu doğrultuda yoğunlaştırılan Gümrük Birliği, Türkiye için son derece önemlidir. Ancak, unutmamak gerekir ki, hiç bir ulus her alanda rekabet gücüne sahip değildir. Ulusal ekonomiler açısından önemli olan, kaynakların mümkün olan en verimli biçimde kullanılmasıdır. Bununla birlikte, yine unutulmaması gereken bir husus da, uluslararası rekabet ile ekonomide verimliliğin artması sürecinin bazı sektörlerin kaybı sonucunu doğurabileceğidir.

Ancak, Gümrük Birliği'nin kısa vadeli endişeler yerine, uzun vadeli ve gerçekçi yaklaşımlarla değerlendirilmesi gerekmektedir. Gümrük Birliği, Türkiye'nin tam üyelik hedefine giden yolda atılması gereken önemli bir adım teşkil etmesi dışında, tek başına ülke ekonomisine atılım yaptıracak veya kötümser senaryoların gerçekleşmesine neden olacak bir etken olarak görülmemelidir. Avrupa, bütünleşme sürecinde yaşanan deneyimler, gerekli iç politikalarla desteklenmediği sürece, Topluluğa tam üyeliğin dahi beklenen faydaları getirmeyebileceğini

ortaya koymaktadır.

Bu aşamada Türkiye'nin yapması gereken, Gümrük Birliği'nin faydalarını en üst düzeye çıkarırken olumsuz etkilerini asgariye indiren politikaları geliştirmek ve uygulamaya koymaktır. Bu süreçte Topluluğun teknik ve mali yardımının temin edilmesi büyük önem taşımaktadır.

Diğer taraftan, Gümrük Birliği'nin başarıya ulaşmasında Türkiye'de makro ekonomik dengenin sağlanmış olmasının da büyük payı olacaktır. Özellikle enflasyon oranının düşmesi faizleri aşağıya çekeceği için gereken yapısal değişimin başarı şansı büyük olacaktır. Makro ekonomik istikrar, yatırımları teşvik edici bir ortam oluşturmak suretiyle, gerek yabancı sermaye yatırımlarında gerek yerli yatırımlarda bir artış gözlenmesini sağlayacaktır.

Ayrıca, Türkiye'nin Gümrük Birliği'nden elde edeceği fayda, iç ve dış piyasalarda rekabet gücünün artmasına, bu da doğal olarak yeni teknoloji transferine bağlı bulunmaktadır. Gümrük Birliği, beraberinde getireceği yasal düzenlemeler ve Türkiye'nin artan itibarı ile yabancı sermaye yatırımlarını arttırabildiği, yatırım ithalini kolaylaştırabildiği ve yerli üreticileri yatırıma teşvik edebildiği ölçüde bu sürece katkıda bulunacaktır.

Bu bağlamda Gümrük Birliği, Türk ekonomisinin modernizasyonu ve dünya ekonomisindeki yerini güçlendirmesi açısından en önemli adımı teşkil etmektedir.

Nejat Eren

Dış Ticaret Müsteşarı

2000 yılına doğru Avrupa'da Türkiye

Bahadır Kaleağası

İki yıldan beri süregelen müzakereler sonunda, 6 Mart 1995 tarihinde Brüksel'de imzalanan Türkiye-AB Ortaklık Konseyi kararı ile, 1963 Ankara Anlaşması tarafından öngörülen ortaklık ilişkilerinde Gümrük Birliği aşaması üç sütunlu bir temel üzerinde tasarlanmıştır.

1- Aşamalı ekonomik bütünleşme: Serbest ticaret, ortak dış ticaret politikası, mevzuatların uyumlaştırılması.(Gümrük, rekabet, fikri ve sınai mülkiyet, tüketicinin korunması, çevre...)

2- Mali İşbirliği: Mali protokol, istikrar paketleri (stabilization packages), ekonomik ve sosyal destek fonları.

3- Siyasal İşbirliği: Düzenli ve en yüksek düzeyde istişare ve temas.

Türkiye-AB Ortaklık Konseyi'nin sonbahar toplantısı yaklaşırken, gündemdeki çeşitli sorunlar hemen hemen her gün değişen, olumlu ve olumsuz eğilimlerin etkisinde varlıklarını sürdürmektedirler. Bu sorunların en önemli ve belirleyici etkiye sahip olanları şunlardır:

1- Yunanistan'ın tavrı: Yunanistan, "Türkiye'deki olumsuz gelişmeler" nedeniyle Gümrük Birliği anlaşması hakkında kuşkuları olduğunu bildirmektedir.

2- Diğer üye ülkelerin çekinceleri: Danimarka ve yeni üyelere İsveç ve Finlandiya, insan hakları ve demokrasi sorunlarına dayalı çekincelerini ifade etmektedirler.

3- Avrupa Parlamentosu'nun siyasal etkisi: Avrupa Parlamentosu, DEP milletve-

killeri sorunu hakkındaki bildirisinde AB Bakanlar Konseyi'nden Gümrük Birliği anlaşmasının ertelenmesini talep etmiştir. Parlamento bu görüşünde ısrarlı olduğunu Mart ve Nisan aylarındaki genel oturumlarında da tekrar etmiştir. Özellikle bir taraftan PKK'yı terörist bir örgüt olarak tanımlayıp kınadığı, bir taraftan da Türk ordusunun Kuzey Irak'tan ivedilikle çekilmesi gerektiğini kanaatini vurguladığı 5 Nisan 1995 tarihli bildirisi vesilesiyle, AB Bakanlar Konseyi ve Komisyonu'nun da katıldığı oturumda "bugün için Parlamento'da Gümrük Birliği anlaşmasını onaylayacak bir çoğunluğun olmadığı" görüşünün altı çizilmiştir.

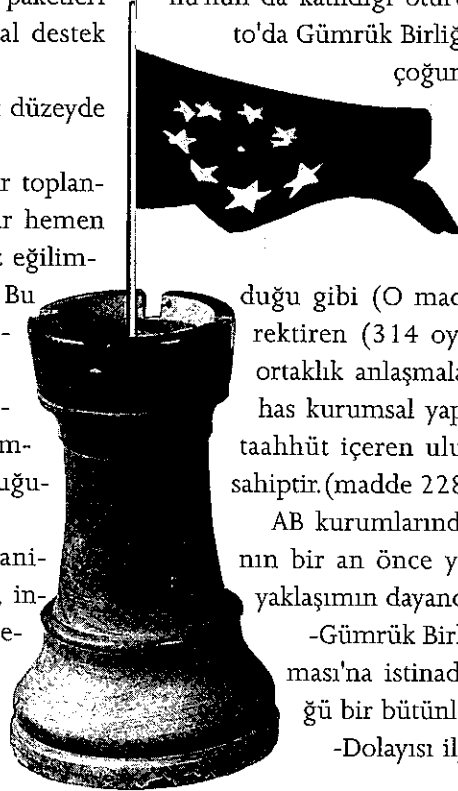
4- Avrupa Parlamentosu'nun yasal yetkileri: Avrupa Parlamentosu, tam üyelik anlaşmalarında ol-

duğu gibi (O maddesi), mutlak çoğunluk gerektiren (314 oy) bağlayıcı görüş yetkisine, ortaklık anlaşmaları (madde 238) ve kendine has kurumsal yapı öngören veya önemli mali taahhüt içeren uluslararası anlaşmalar için de sahiptir.(madde 228)

AB kurumlarında Gümrük Birliği anlaşmasının bir an önce yürürlüğe girmesini savunan yaklaşımın dayandığı temel noktalar şunlardır:

-Gümrük Birliği anlaşması, Ankara Anlaşması'na istinaden bu anlaşmanın öngördüğü bir bütünleşme aşamasıdır.

-Dolayısı ile Türkiye-AB Gümrük Birliği

anlaşması yeni bir uluslararası taahhüt olmaktan ziyade, varolan bir kurumsal yapının, yani ortaklık rejiminin bir uygulama devresidir.

-Ayrıca, AB Adalet Divanı'nın içtihatının⁽¹⁾ da belirttiği gibi ortaklık anlaşmaları Topluluk müktesabatının (acquis communautaire) bir parçasıdır.

-Bu nedenle, üye devletlerin veto yetkisi meşru değildir, ayrıca Avrupa Parlamentosu'nun onaylaması da gerekmemektedir.

-Bu hukuki nedenlere ek olarak, siyasal yönden, Gümrük Birliği'ndeki gecikmeler Türkiye'deki gerici eğilimleri, AB ile aynı değerleri paylaşan ve bunlar uğruna mücadele veren demokratik çevrelere karşı güçlendirmektedir. AB, Türkiye'yi kaybetme riskini göze almamalıdır.

tavır almakla yükümlüdür.(F maddesi) Bu yönde, ileri derecede bir bütünleşme aşamasına gelen ve tam üyeliğe aday Türkiye ile Fas, Kamboçya veya Rusya gibi ülkeler arasında 'Birlik' açısından önemli bir fark bulunmaktadır. AB, Türkiye'de demokrasi konusunda artık temkinli yaklaşımı bir kenara bırakıp, kısa vadeli krizleri göze alarak, uzun vadede, çarpıklıklardan arınmış sağlam bir ilişkinin temellerini atmalıdır.

- AB, Kıbrıs konusunda kendini, 6 Mart 1995 tarihli Bakanlar Konseyi bildirisi ile bağlamıştır; artık Türkiye ile ilişkilerdeki ileri adımlar, Kıbrıs sorununun çözümüne bağlıdır. Bu sayede, Kıbrıs sorununun Avrupa bütünleşme süreci çerçevesinde çözümü için Ankara'yı harekete geçirebilme fırsatı doğmuştur.

-Üye devlet hükümetleri, Bosna ve Çeçenya sorun-

Gümrük Birliği bir nihai amaç değil, Avrupa ile bütünleşmiş istikrarlı bir Türkiye hedefi için bir araç olarak algılanmalıdır.

-Türkiye'de arzu edilen hızda yerleşmeyen demokratik rejim, AB ile ekonomik bütünleşme sürecinden olumlu olarak etkilenecektir.

-Ayrıca, Türkiye-AB Gümrük Birliği, özellikle AB'li ekonomik girişimcilerin yararına olacaktır.

Karşı görüş

-Gümrük Birliği anlaşması, Ankara Anlaşması'nın çok ötesine geçerek, mali ve siyasal işbirliği gibi ortaklık anlaşmasının dışında unsurlar öngörmektedir.

-Dolayısı ile yeni bir siyasal ve hukuksal düzenleme olarak algılanmalıdır.

-Bu nedenle, hem üye devletlerin kabullenmiş oldukları 'Topluluk' müktesabatı ile çelişmeksizin, veto yetkileri meşrudur, hem de Avrupa Parlamentosu'nun onayı gerekmektedir.

-Bu hukuki nedenlere ek olarak, AB insan hakları ve demokrasi değerleri ile çelişen ülkelere karşı siyasal

ları karşısında etkili olamadıkları bir ortamda ve 1996 hükümetlerarası konferansı arifesinde, arkalarına kamuoyunun desteğini alamayacakları bir konuda Avrupa Parlamentosu ile zıtlaşmayı göze almamalıdır.

Türkiye-AB ilişkilerini tartışma yöntemlerine ilişkin gözlemler

Batılı siyasal, akademik veya kitlesel iletişim platformlarında, Türkiye-AB ilişkileri veya daha genel olarak Türkiye-Avrupa ilişkileri ele alındığında, konu anahatları ve zaman zaman ayrıntıları ile tartışılmaktadır.⁽²⁾ Özellikle Türk makamlarının 'Birlik' nezdindeki resmi temaslarında, üye ülkeler ile olan ikili ilişkiler çerçevesinde, basın dosyalarında ve Türkiye'de düzenlenen akademik faaliyetlerde bu durum açıklık ile gözlenmektedir.

Fakat, aynı platformlarda "Avrupa'nın geleceği", "soğuk savaş sonrası yeni Avrupa düzeni" veya "2000

yılının Avrupa ekonomisi" gibi konular tartışıldığı zaman, Türkiye-Avrupa ilişkileri es geçilmekte veya önemsenmemektedir.

Bu çelişki, hem "Türkiye Avrupalı mı, değil mi?" sorusunun Batı'nın bilinçaltını aşan somut varlığının, hem de Türkiye'nin Batı ile ilişkileri geliştirme döneminden, batılı politikalar üretme aşamasına tam olarak geçememiş olduğunun göstergesidir.

Türkiye, Avrupa ile ilişkilerinde, hem Batı'nın kendisine karşı oluşturduğu bir düşünsel engel (blocage intellectuel) ile, hem de kendi yapısal sorunlarını ve ürettiği politikaları Avrupalı bir çerçeveye oturtma güçlüğü ile karşı karşıyadır.

Örneğin, son birkaç günün veya son birkaç ayın basını incelendiğinde, Türkiye ile Avrupa Birliği arasında ne derecede önemli bir "gündem farkının", hatta bir "gündem uçurumu"nun bulunduğu görülmektedir. İşsizlik, sınai verimlilik, bilgi teknolojisi, enerji tedariki, idari reform, vergi politikaları, eğitim politikası ve teknolojik gelişmeler gibi, birbirinden farklı ama karşılıklı iletişim içindeki sorunların Türkiye'nin siyasal ve medyatik gündeminde ağırlıklı olarak yer almamasının nedenleri ve sonuçları üzerinde ayrıca durmakta yarar vardır.

Hiç kuşku yok ki, Avrupa ile Türkiye arasındaki gündem uçurumu ile karşılıklı iletişim kanallarının son derece zayıf olması arasında, kısır döngüsel bir neden-sonuç bağı bulunmaktadır.

Son zamanlarda, özellikle Avrupa'da soğuk savaşın sona ermesi, Körfez Savaşı ve Sovyetler Birliği'nin dağılması sonucu oluşan uluslararası politikanın yeniden yapılanması sürecinde, Türkiye'ye karşı olan düşünsel engellenmenin Türkiye açısından olumsuz bir şekilde aşıldığı yeni değerlendirmelere de tanık olmaktayız. Tartışma konusu yalnızca Türkiye-Avrupa ilişkileri iken, "bölgesel güç olan Türkiye'nin artan önemi" ana teması etrafında geliştirilen yeni yaklaşımlar "yeni Avrupa" veya "yeni dünya düzeni" sözkonusu

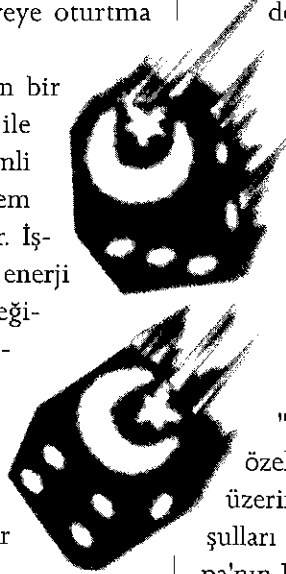
olduğunda, somut niteliği geri planda kalan analiz yöntemlerine dayanma eğilimi göstermektedir.

Bu analizlerin temelinde, Doğu-Batı uygarlıkları arasındaki veya dinler arasındaki farklılıkların siyasal çatışma kaynağı oldukları, bir uluslararası sisteme doğru evrim içinde olduğumuz saptaması bulunmaktadır. Bu durumda, Türkiye'nin "yayılmacı Osmanlı ruhu" içinde, Batı'nın dışında yeni bir kutup oluşturma yoluna gireceği bazen satır aralarında, bazen de açık açık belirtilmektedir. Bu senaryonun bir değişkeni de Ortodoks Rusya'nın üçüncü bir kutup oluşturma eğiliminde olduğudur.⁽³⁾

Genelde, uluslararası ilişkilerde, analizler, karşılıklı ekonomik bağımlılık, uluslararası mali piyasalar, ticaret blokları, küreselleşme, silahsızlanma, çevre sorunları, enerji tedariki, iç politika ile dış politika arasındaki karşılıklı etkileşim, sosyo-ekonomik temsil grupları, teknoloji transferi gibi çeşitli somut veriler üzerine kurulur. Batılı platformlarda, Türkiye-Avrupa ilişkilerini, "Avrupa'nın sınırları nerede bitiyor" ve "Türkiye doğulu mu, batılı mı" gibi somut özelliği nispeten zayıf sorulardan oluşan bir eksen üzerinden inceleme eğilimi, Türkiye'nin nesnel koşulları ve çıkarları ile çelişmektedir. Bu çelişki, Avrupa'nın bütünleşme sürecinin genel yönelim olasılıkları iyi kavranarak, Türkiye'nin AB politikasında da gözönünde bulundurulmalıdır.

Avrupa bütünleşme sürecinin genel yönelim olasılıkları ve Türkiye

7 Şubat 1992'de Maastricht'te imzalanan "Avrupa Birliği Antlaşması" ve 1996 hükümetlerarası konferans hazırlıkları ile Avrupa bütünleşme süreci, yeni bir derinleşme (deepening) dönemine girmiştir. Diğer bir taraftan da üç yeni ülkenin katılımı ile yeni bir genişleme (widening) aşamasını tamamlamıştır. 1996'da başlaması kararlaştırılmış olan Avrupa Birliği hükümetlerarası konferansı ile derinleşme sürecinin devamını düzenleyecek olan yeni bir anlaşma-

nın müzakereleri başlayacaktır. Şimdiden AB Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu, 1996 hedefine yönelik hazırlıkları, Avrupa Birliği'ni anayasal bir metne kavuşturma doğrultusunda başlatmışlardır. Özel sektör, mali çevreler ve sendikalar tarafından kararlı bir şekilde desteklenen Maastricht Antlaşması'nın hızlandırdığı federalleşme sürecinin, ekonomik durumluğun aşılması ve iletişim politikaları sayesinde, önümüzdeki yıllarda daha da güçlenerek devam etmesi beklenmektedir.

Türkiye'nin tam üyeliğinin, daha doğrusu Avrupa Birliği'nin öngördüğü olası yeni bir genişleme aşamasının 2000 yılı sonrasına uzandığını gözönünde bulundurarak, Avrupa bütünleşme sürecinin gelecek

alma mekanizmaları yirmi-yirmibeş üyeli bir devletlerarası örgütü taşıyamaz duruma gelir, etkinliklerini yitirirler. Avrupa bütünleşme süreci, 1992'de tamamlanan 'Tek Pazar'ın niteliklerini de içeren bir serbest ticaret birliği şeklini alır.

3- Değişken Coğrafyalı Avrupa: Bazı ülkelerin parasal birlik için öngörülen koşulları yerine getirememeleri, bazı ülkelerde de siyasi iradenin daha derin bütünleşmeye karşı olması sonucu, federal özelliği belirgin bir "çekirdek Avrupa Birliği" oluşabilir. Buna yalnızca hem teknik koşulları, hem de siyasal iradesi uygun ülkeler katılır. Diğer Avrupa ülkeleri Avrupa Birliği ile ekonomik ve siyasal bütünleşme derecelerine göre çeşitli gruplar halinde, yeni Avrupa mimarisinde yerleri-

AB'nin 2000 yılından sonraki genişlemesi için

"Federal Avrupa Birliği", "Hükümetlerarası İşbirliği Avrupası" ve "Değişken Coğrafyalı Avrupa" modelleri tartışılmakta, bu belirsizlik Türkiye'nin tam üyeliğini etkilemektedir.

yıllarda yöneleceği olası senaryoları özetlemekte yarar vardır:

1- Federal Avrupa Birliği: Maastricht Antlaşması'nın öngördüğü ekonomik ve parasal birlik programı bu senaryoda başarı ile uygulanırken yeni kurumsal düzenlemeler ile yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeydeki yetki ve sorumluluk dağılımı "daha etkin karar alma mekanizmaları" ve "daha yetkin demokratik katılımı" ilkelerine göre yeniden düzenlenir. 1996 hükümetlerarası konferanslarından Avrupa Birliği'nin federal niteliklerini daha da güçlendiren bir antlaşma metni çıkar.

2- Hükümetlerarası İşbirliği Avrupası: Bu senaryoda, Maastricht projesi başarısız olur. Avrupa bütünleşme süreci Maastricht Antlaşması'nın hedeflediği nitelikte bir Avrupa Birliği aşamasına geçemez. Bu durumda, yeni üyelerin alınması müzakereler açısından daha da kolaylaşırken, şimdiki kurumsal yapı ve karar

ni alırlar. Avrupa Birliği Antlaşması'nın yürürlüğe girmekte karşılaştığı zorluklar, Avrupa Para Sistemi'nin maruz kaldığı çalkantılar, Fransa, Almanya ve Belçika arasında gelişen ortak askeri birlik girişimi, Batı Avrupa Birliği'nin bünyesindeki değişik statülü katılım, içişleri ve iç güvenlik alanlarında ileri derecede işbirliği öngören Schengen Anlaşması'nın tüm Birlik ülkelerinin katılımından yoksun olması gibi unsurlar dikkate alındığında, halihazırda çok vitesli bir Avrupa bütünleşme sürecinin içinde olduğumuz gözlenmektedir.

Bu üç temel senaryo, 2000 yılından itibaren gerçekleşebilecek ikinci genişleme aşamasında, genişlemesi sözkonusu olan siyasal oluşumun ne derece ekonomik, siyasal, kurumsal ve coğrafi bir belirsizlik teşkil ettiğini ortaya koymaktadır.

Bu nedenle, Türkiye'nin tam üyeliği tartışması, hangi nitelikte bir siyasal birime üye olunacağını belirsiz olmasından etkilenmektedir.

Dolayısıyla, "batılı mı, doğulu mu" ve "din etkeni" gibi uluslararası ilişkiler açısından belirleyici imtiyazı olmayan ve ekonomik etkenleri geri planda tutan, somut özelliği nispeten zayıf ögeler, Brüksel'deki tartışmaya hakim olmaktadır. Brüksel'den kurumsal bir yaklaşımla bakıldığında, Birliğin çevresinde ekonomik ve siyasal yakınlaşma derecelerine göre, halkalar halinde çeşitli ülke grupları vardır.

-Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA): Norveç, İsveçre, İzlanda ve İsviçre

-Ortak üye ülkeler: Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri, Baltık cumhuriyetleri ve Kuzey Akdeniz grubunda yer alan Malta, Kıbrıs ve Türkiye.

Doğu Avrupa ülkeleri ile olan ilişkilerinde (bunlara Baltık ülkeleri de dahil), kurumsal işbirliğini ön planda tutan bir yaklaşımla, bu ülkelerin ortak üye statüsünü aşan bir konuma kavuşmaları için çeşitli girişimler hazırlanmaktadır. Örneğin; Dışişleri güvenlik politikası ve iç güvenlik alanlarında bu ülkelerin, Birliğin çeşitli hükümetlerarası ortak karar mekanizmalarında aşamalı olarak yer almaları, NATO'ya tam üye olmaları, Birliğin araştırma-geliştirme, enerji, telekomünikasyon, ulaşım gibi alanlardaki politikalarına katılmaları, Birliğin 1996 yılındaki hükümetlerarası konferansında gözlemci olmaları, sektörlerarası işbirliği, ortak bir "think tank" şebekesi kurulması vs.

Türkiye'de arzu edilen hızda yerleşmeyen demokratik rejim, AB ile ekonomik bütünleşme sürecinden olumlu olarak etkilenecektir.

-Ekonomik işbirliği anlaşması aktedilen ülkeler: Ukrayna, Belarus, Rusya...

En geç 2000 yılında gerçekleşmesi planlanan ekonomik ve parasal birliğin gerektirdiği ekonomik uyum koşulları gözönünde bulundurulduğunda, Türkiye'nin yakın bir gelecekte Avrupa Birliği'nin çekirdek üyesi olmasındaki zorluklar ortadadır.

Diğer taraftan, ileri derecede bir bütünleşme aşaması olan Gümrük Birliği, NATO üyeliği, AB ortak üyeliği gibi olgular dikkate alındığında, Türkiye'nin hızla 'Birlik' üyesi olmayan Avrupalı devletler arasında, Birliğe en yakın konumdaki ülke olmak yolunda ilerlediği görülmektedir. Değişken coğrafyalı Avrupa perspektifinde Türkiye yakın bir gelecekte, çekirdek grup olmasa da, onun çevresindeki halkaya katılmak için müzakerelere geçebilecek bir ülke olma fırsatına sahiptir.

Fakat, Türkiye ile 'Birlik' arasındaki bu somut bütünleşme etkenleri, Brüksel'deki 'Yeni Avrupa' tartışmaları ve bu bağlamda yapılan hazırlık çalışmalarına tam manasıyla yansımaktadır. Avrupa Birliği, Orta ve

Aslında Avrupa Birliği'ne hakim olan siyasal iradeye göre, Türkiye, somut bütünleşme ögelerine rağmen çekirdek Avrupa çevresindeki dış halkalardan birinde, Rusya ve Ukrayna ile hemen hemen aynı grupta yer almaktadır. Bu çelişkili durumun temelindeki etkenler şunlardır:

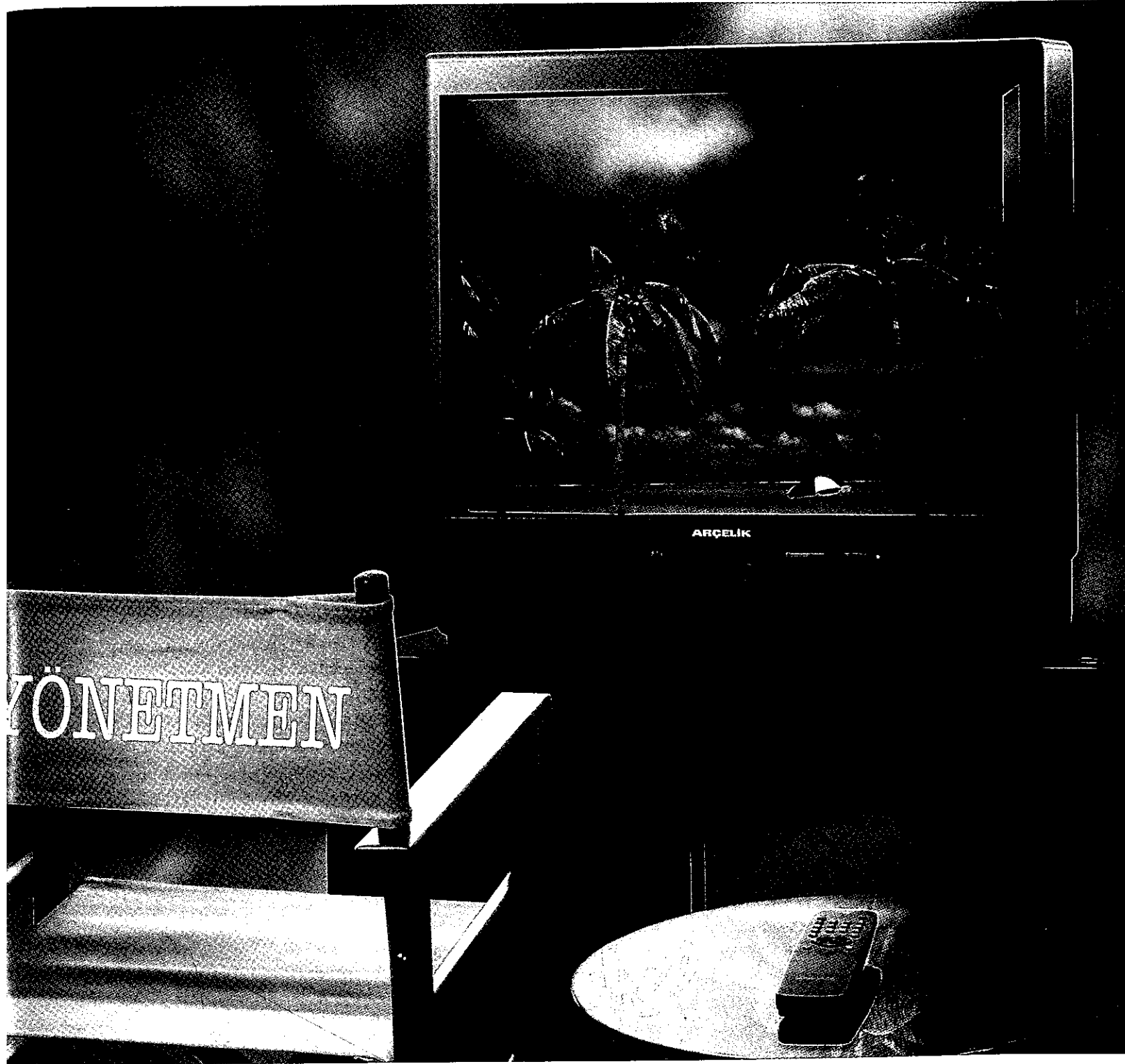
- Türkiye'nin iç siyasal dengelerinin istikrarsızlık olasılığı endişesi yaratması.

- Avrupa Birliği'ndeki belli başlı siyasal, medyatik ve akademik çevrelerde Türkiye'ye karşı bir düşünsel engelin varlığı.

- Türkiye'nin AB ile ilişkilerinin örgütsel altyapısının, uluslararası merkezlerdeki fiziksel mevcudiyet, etkin temsil, çift yönlü iletişim, çıkar gözetimi ve uluslararası işbirliği girişimlerine katılım mekanizmaları açısından, benzer konumdaki ülkeler ile karşılaştırıldığında son derece zayıf olması.

- Türkiye'nin ve Türklerin uluslararası ilişkilerinde son derece zarar gördükleri bir görüntü sorununun varlığı.

Televizyonunuz mükemmelse,

en iyi yönetmen sizsiniz...

Üstün renk ve ses performansı... Bütün işlemlerin kolayca yapılmasını sağlayan menü sistemi...

Tüm kontrolleri elinizin altında tutan olağanüstü yeni uzaktan kumandasıyla, Arçelik mükemmel televizyon, siz en iyi yönetmensiniz!

- Bu soruna yönelik bir kurumsal yapılanmanın, Türkiye'nin dış ilişkilerine henüz etkin bir şekilde yansımamış olması.

- Brüksel'deki ve diğer 'Birlik' başkentlerindeki siyasal çevrelerin Türkiye'nin Avrasya eksenini (Balkanlar, Karadeniz, Doğu Akdeniz, Kafkaslar ve Orta Asya) üzerinde yeni Avrupa açısından arzettiği siyasal ve ekonomik önemi son zamanlarda idrak etmeye başlamış olmalarına rağmen, henüz bu konuda entegre bir ortak siyaset geliştirememeleri. Ayrıca, bu konuda bazı ülkelerin iç siyasal hesapları ve bazı çevrelerin gelenekselleşmiş Türkiye düşmanlıklarının hala aşılamamış olması.

Temel sorun: İletişimsizlik

Türkiye'nin 1994 yılında yaşadığı ekonomik ve siyasal sarsıntılar, dış ekonomik ilişkilerindeki çıkarlarını ve gelişme perspektiflerini son derece olumsuz etkiledi. Türkiye'nin iç çalkantılarının uluslararası ilişkilerine yansımaları, bazı sorunların daha da açık bir şekilde görülmesini sağladı.

1- Dışardan içeriye doğru iletişimsizlik:

Türkiye'de ne hükümetin ne de başlıca varoluş nedenleri hükümet politikalarını ülkenin çıkarları doğrultusunda yönlendirme olan özel sektör kuruluşlarının ve sivil toplumsal örgütlerinin, uluslararası siyasal ve ekonomik ortamı kavrayacak, olası gelişmeleri öngörebilecek ve iç politikaların oluşturulmasında milli çıkarları dış etkenleri de dikkate alarak değerlendirebilecek, yeterli ve etkin dış ilişkiler mekanizmaları yoktur.

Örneğin, içinde bulunduğumuz jeo-ekonomik ortam itibarı ile en önemli siyasi merkez olan Brüksel'de, Türkiye'nin AB nezdindeki temsilciliği, uzmanlardan ve bir iletişim biriminden yoksun bir şekilde çalışmaktadır. Özel sektör ve sivil toplum kurumlarımız ise, asgari bir düzeyde varlık göstermektedirler.

Bu durum, gerek ülkemizin Avrupa'daki gelişmeleri takip etmek gerekse diğer AB üyesi veya üçüncü ülkelerin (ABD, Kanada, Japonya, Güney Kore, Norveç,

Polonya, Macaristan, Fas, Brezilya) Avrupa'daki mevcudiyetleri ile kıyaslandığında Türkiye'nin uluslararası ilişkilerdeki potansiyel gücü ile çelişkili bir manzara oluşturmaktadır.

2- İçerden dışarıya doğru iletişimsizlik: AB nezdindeki Türk kamu ve özel sektörlerinin temsilinin zayıflığı, aynı zamanda Türkiye'den Avrupa'ya karşı olan iletişim kanallarının yetersizliği sorununu doğurmaktadır. Bu nedenle, ülkemizin çeşitli sorunları Avrupa kamuoyuna, genelde Türkiye'yi iyi anlamayan veya Türkiye'nin geleneksel düşmanı olan çevrelerin süzgeçlerinden geçerek yansımaktadır.

Böylece Türkiye, kendi iç sorunlarına bakış açısını, uluslararası kamuoyuna yansıtamamaktadır. Ülkemizin iç siyasetindeki ve ekonomisindeki herhangi bir olumsuz gelişme, tüm Türk kamu ve özel kuruluşlarının ve ekonomik girişimcilerinin dış ilişkilerini son derece olumsuz etkilemektedir.

Son aylarda Türkiye-AB ilişkilerinde yaşanan buhranlı dönemin, önümüzdeki yıllarda Türkiye açısından aynı siyasal dağınıklık içinde ve ulusal çıkarlarımızın makro ve mikro-ekonomik düzeylerde doğrudan aleyhine olabilecek bir şekilde tekrar etmemesi için, iletişim altyapısı boşluğunu doldurmamız gerekmektedir.

Diğer bir deyişle, Türk kamu ve özel sektörlerinin ve sivil toplum örgütlerinin, başta Brüksel (ve belki Bonn ve Paris'te) olmak üzere, AB nezdindeki iletişim kanalları hem sayısal hem de niteliksel olarak güçlenmelidir. Genel olarak, bu yönde beş temel mekanizmanın oluşturulması gerekmektedir.

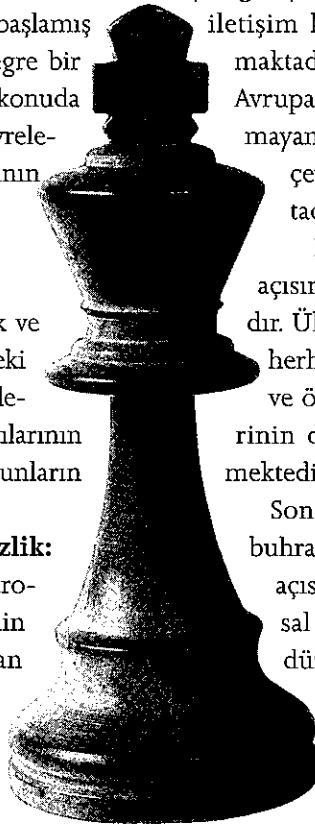
-Fiziksel ve etkin mevcudiyet.

-Etkili ve saygın temsil.

-Çift yönlü iletişim bilgi akışı ve tanıtım.

-Siyasal, ekonomik ve hukuki çıkarların gözetimi.

-Avrupa içi veya Avrupa ötesi düzeylerde siyasal, ekonomik, sosyal veya kültürel işbirliği girişimlerinde Türk katılımının sağlanması.

2000 yılına doğru Avrupa'da Türkiye

Önümüzdeki yıllarda, Avrupa'nın bu değişken coğrafyasında ülkelerin yerleri değişmiş olacağı gibi, Avrupa Birliği'nin ekonomik ve parasal birlik hedefine ulaşabilme başarısına ve bunun sonuçlarına bağlı olarak yeni bir tablo ortaya çıkacaktır.

Bu panoramada Türkiye, ticari, mali ve siyasal çıkarlarına uygun bir şekilde yeni Avrupa düzenindeki yerini güçlendirmelidir. Bu nedenle ülkemiz, uluslararası ekonomik dengelerin eğilimleri sonucu, eninde sonunda tabi olmak zorunda kalacağını düşündüğü bir ekonomik kampa, kendi iradesi ve denetim olanaklarıyla girmeyi tercih etmiştir. Gümrük Birliği bir nihai amaç değil, Avrupa ile bütünleşmiş istikrarlı bir Türkiye hedefi için bir araç olarak algılanmalıdır.

Türkiye, yeni Avrupa'daki olumlu rolünü kuvvetlendirecek bir anlayış ile Balkanlar, Akdeniz, Karadeniz Havzası, Kafkasya, Orta Asya ve Orta Doğu'dan oluşan ekonomik işbirliği ve siyasal istikrarsızlık potansiyellerinin bir arada varoldukları bir coğrafyada, bölgesel işbirliğini körükleyen yapıcı bir siyaset izlemeye çalışmaktadır.

Avrasya ekseninde Türkiye'nin demokratik bir ekonomik dinamizm kaynağı olarak Dünya barışına ve refahına hizmet etmesi Avrupa'daki konumunun güçlenmesiyle doğrudan bağlantılıdır.

Bu yönde, Avrupa Birliği ve Türkiye arasındaki ilişkilerin, Gümrük Birliği hedefini gerçekleştirerek ve aşarak, uzun vadeli, stratejik hedefleri saptanmış, etkin kurumsal ve mali araçlara sahip bir vizyon birliğine ulaşmaları gerekmektedir. Her iki tarafın, hem ortak demokratik ve barışçı ülkeleri, hem de ortak materyel çıkarları bunu gerektirmektedir.

Bu perspektifler ışığında, Türkiye-Avrupa Birliği, Gümrük Birliği anlaşması, yalnızca "Gümrük Birliği sonrası Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri" dönemi için tarihi bir dönüm noktası teşkil etmektedir. Bu yeni dönemde Türkiye açısından beş temel boyutta önemli ilerlemelerin sağlanması gerekmektedir:

1- Gümrük Birliği'nin icraatının başarıyla ve Tür-

kiye'nin uzun vadeli ulusal çıkarlarına uygun bir şekilde gerçekleştirilmesi.

2- Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin artık klasik diplomatik ilişkiler olmaktan çıkıp, ekonomik boyutu ağır basan bir bütünleşme ilişkisi durumuna gelmesiyle beraber, Birliğin iç gelişme dinamikleri ve küresel dengeler dikkate alınarak, Türk devlet birimlerinin Ankara-Brüksel hattı çevresinde yeni bir mantık ile yeniden yapılanması.

3- Yeni dönem sonrası için uzun vadeli politikalar üretilmesi ve Avrupa Birliği ile müzakerelere geçilmesi.

4- Türk sosyo-ekonomik temsil ve sivil toplum kurumlarının, özel sektör kuruluşlarının görüşlerini, çıkarlarını ve uluslararası işbirliği olanaklarını, Avrupa düzeyinde değerlendirebilmek amacıyla, başta Brüksel olmak üzere, kıtanın önemli merkezlerinde ve özellikle Avrupalı muhatap örgütleri nezdinde etkin ve üretken bir varlık göstermeleri.

5- Avrupa bütünleşme sürecinin ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel alanlarında Türkiye'nin mevcudiyetinin ve katkısının sağlanması.

Dr. Bahadır Kaleağası

TÜSIAD Brüksel Temsilcisi

DİPNOTLAR:

1- AT Adalet Divanı, Lüksemburg: "Haegman davası kararı", 30 Nisan 1974; "Meryem Demirel davası kararı", 30 Eylül 1987.

2- Batı kavramını, gelişmiş ülkelerin oluşturduğu uluslararası ilişkiler oyununu ve bu ülkelerin ekonomik kalkınma, siyasal istikrar ve toplumsal huzur ülkeleri yönünde içinde bulundukları aşamayı kapsayacak bir şekilde kullanıyoruz. Bu çerçevede, Avrupa, gerek ekonomik bağımlılık, gerekse siyasal güç alanı olarak Türkiye açısından bir çekim merkezi teşkil etmektedir.

3- Bu konuda uluslararası kamuoyunda en çok yankı yapan görüş Harvard Üniversitesinden Prof. Huntington tarafından savunulmuştur. (Samuel Huntington "Clash of Civilizations", Foreign Policy, Council on Foreign Policy, No:13, New York, 1993)

Dere geçerken at değiştirilir mi?

Ali Güngör

Mart ayında imzalanan ve gelecek Ekim ayında Avrupa Parlamentosu'nun tasvibi sonrasında uygulamaya konabilecek Gümrük Birliği anlaşması üzerine yapılan tartışmalar, uzun bir süredir ekonomik olmaktan çıkıp siyasi bir hüviyet kazanmıştır. Bu giderek 'siyasi'leşen tartışmanın odağında ise, Türkiye'nin 'ekonomik bağımsızlığı', 'milli sanayilerinin mutlaka korunması' türünden birkaç 'ekonomik' argumanın bulunması normaldir. Bunun yanı sıra, Gümrük Birliği anlaşmasına ve fikrine muarız kişiler ve grupların, bu anlaşmayı Türkiye'nin 'ölüm fermanı'na benzetmesiyle alevlendirdiği "Avrupa Topluluğu ülkemizin iç ve dışişlerine müdahale ediyor", "Bu anlaşma Mondros Mütarekesinden kötü" gibi konular da gelip aynı odağa yerleşmiş durumdadır. Anlaşmanın, Avrupa Topluluğu'nca onaylanmasının iki temel siyasi koşulu olan 'demokrasi ve insan hakları konusu' ile 'Kıbrıs meselesi' ise gündemi hali hazırda tayin etmektedir.

Gümrük Birliği anlaşmasının 'siyasileşmesi'ne dair, Atilla Eralp'in yine Görüş'de yeralan analizine katıldığımı belirtmek istiyorum.⁽¹⁾ Gümrük Birliği anlaşmasının onaylanması ve hayata geçirilmesinin siyasi gelişmelere sıkı sıkıya bağlı olduğu çok açık. Ancak bir iktisatçı olarak şu soruyu sormamazlık edemiyorum: "Aralık 1994'te bir teknik anlaşma olarak imzalanıp uygulamaya geçecekken, DEP milletvekillerine verilen cezaların açıklanması akabinde, Gümrük Birliği anlaşması Mart 1995'e ertelendi ve bu kez imzalandı. Bu süreç içinde, aşırı derecede siyasileşen ve belirsizliğe sürüklenen anlaşmayı, Türkiye'ye layık görmeyen kişi ve gruplar, Avrupa ile ekonomik bütünleşmenin karşı-

sına, genelde hangi kalkınma modelini, özelde ise hangi dış ticaret modelini çıkarıyorlar?" Başka bir ifade ile: "Avrupa Topluluğu ile önce Gümrük Birliği'ne ve bilahare ekonomik entegrasyona gitmek yerine ne yapılmalıdır?"

Peki, Gümrük Birliğinin olmadığını varsayalım. Bu kez "Türk ekonomisi dış dünya ile ne tür bir ilişkiler ağı içinde olmalı?" sorusunun karşısına şu alternatifler çıkıyor:

1- Hiç bir girişimde bulunulmasına gerek yoktur. Varolan ticaret anlaşmaları ve politikaları yeterlidir.

2- Türkiye Avrupa yerine bir başka ticaret bloğuna yönelebilir. Bunu iki genel strateji ile yapabilir.

a) Serbest Ticaret Anlaşmalarına yönelebilir,

b) Ayrıcalıklı Ticaret Anlaşmaları ile kalkınmasına yön verebilir. İkinci grubun birinci seçeneğinde, ya varolan anlaşmalara dahil olmaya çalışabilir veya bir yenisine kendisi öncelik verebilir.

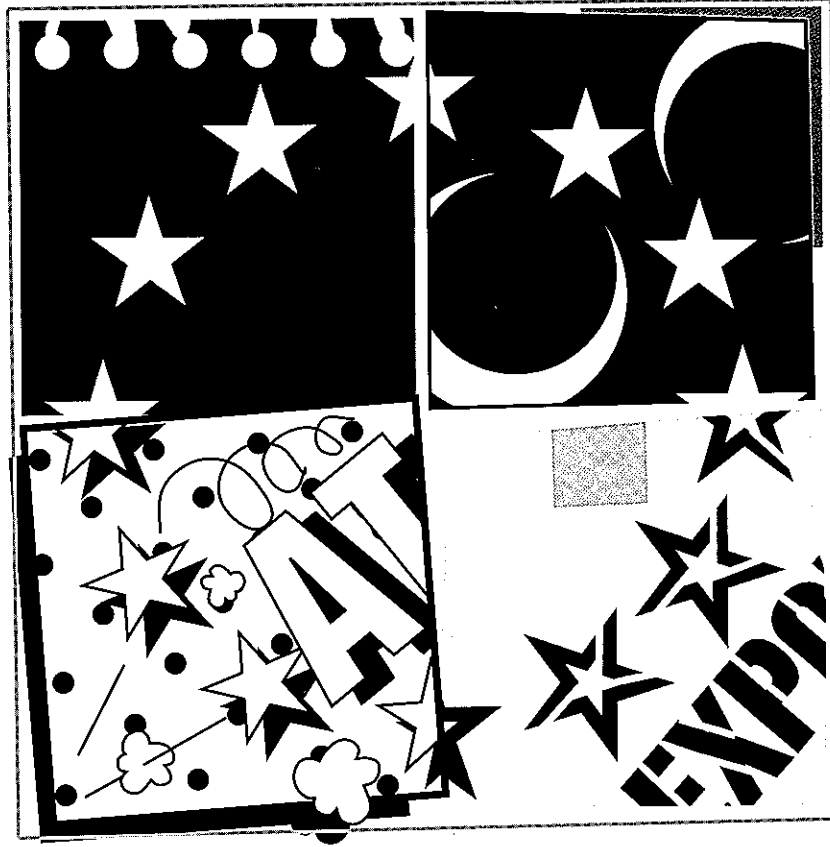
Mevcut dış ticaret yapısı ve hacminin modern Türk ekonomisinin ihtiyaçlarına cevap veremediğini, bu yapının değişmesi ve bilhassa ihracatın ciddi olarak artırılması gerektiğini kabul ediyorsak birinci gruptaki tek tercihi dikkate almamak gerekecek. İkinci gruptaki seçeneklerin başında gelen Serbest Ticaret Anlaşması'nın yakın zamandaki en ilginç örneği ABD, Kanada ve Meksika arasındaki Kuzey Amerikan Serbest Ticaret Anlaşması veya NAFTA'dır. Elbette bu, ekonomik teoride en çok bilinen 'bölgesel ekonomik bütünleşme' örneklerinin başında gelir. Bir diğeri ise, ülkelerle teker teker veya gruplar halinde imza koyanları, koymayan ülkelere karşı kayıran 'ayrıcalıklı tica-

ret anlaşmaları'dır.

Bu yazıda Gümrük Birliği'ni globalleşen dünya ekonomisinde büyük önem kazanan 'bölgesel ekonomik bloklar'ın ortaya çıkışı çerçevesinde diğer ticaret gruplaşma modelleriyle karşılaştıracam. Önemli bulduğum hususlardan bir diğeri de, Gümrük Birliği'ne alternatif farklı biçimlerin ne götürüp ne getirebileceğidir. Sonuç olarak ise, Türkiye'nin yukarıda saydığım strateji ve modellerden hangisini tercih edebileceğini değerlendireceğim.

Global ekonomi ve bölgesel güçler

Serbest ticaret ve pazar ekonomisini savunan birçok düşünür nihai olarak hiçbir sınırın, duvarın kalmadığı global bir ekonomi hayal eder. Böylesine sınırsız bir dünya ekonomisinin kilometre taşları ise 'global ekonomi'ye açılmış, diğer önemli bölgelerle sürekli alış-veriş halinde, hızla kalkınan bölgelerdir. Bunlardan çok önemli iki odak noktası, Türkiye'nin de arasına girmeyi istediği Avrupa Topluluğu ile Kuzey Amerika ekseninde ABD, Kanada ve Meksika ile başlayıp Güney Amerika'da Şili ve diğerlerini bünyesine katacak olan NAFTA'dır. Bir üçüncüsü ise, henüz emekleme devresinde olmasına rağmen istikbali oldukça parlak olan Asya-Pasifik'te oluşan yeni çekim alanıdır. Bu bölgesel ticaret anlaşmaları ve/veya kurumlar, gücünü teker teker ülkelerin kendisinden değil, bu ülkeler içinde 'do-

ğal' olarak yükselmiş veya yükselen 'bölgesel güçler'den alıyor. Örnek olarak, Avrupa'da İtalya'nın Kuzey'ini, İngiltere'de Galler'i, Almanya'nın Baden-Württemberg bölgelerini saymak yeterli. Bazı durumlarda 'milli' sınırlar bu bölgelerin tanımlanmasında yetersiz kalıyor. Çünkü bir anlamda 'milli devletler'e rağmen bunlar, birçok komşu ülke-

nin alanlarına yayılmış, ya da yayılmaya devam ediyor. Bunlara örnek olarak, Güney Doğu Asya'da Hong Kong ile Çin'in güneyinin bütünleşen bölgesel ekonomileri ve ABD'nin Güney Batısı'nda San Diego ile Meksika'nın Tijuana'sının birlikte oluşturduğu bölgesel güç sayılabilir.

Bu tür global ekonomi taraftarlarının söyledikleri, sağ ve bilhassa soldan 'milliyetçi', 'muhafazakar' Türk politikacılarının tüylerini diken diken etmeye yeter de artar bile. Bu düşünürlerden Kenichi Ohmae son olarak yazdığı eserinde⁽²⁾, 'Milli Devlet' kavramının artık siyasi olarak global ekonominin ihtiyaçlarına cevap vermediğini, hatta kalkınmanın önünü ciddi biçimde tıkadığını, yerini zaman içinde 'Bölge-Devlet'lere bırakması gerektiğini ifade ediyor. Zira yazara göre, artık ülkelerin ve devletlerin sınırlarını politikacılar değil, globalleşen ekonomik faaliyetler belirleyecek. Sınırların olmadığı bir dünyada, global ekonominin enteg-

rasyonu bu 'Bölge-Devlet'ler aracılığıyla gerçekleşecek. Dolayısıyla, 'Bölge-Devlet'ler büyük ekonomik ve siyasal öneme haiz olacak.

'Bölge-Devlet' ekonomileri, diğer bölgelerinkinden veya ülke ekonomilerinden nasıl ayırdedilebilir? En önemli fark, yabancı yatırım alanında ve dış ticarete görülüyor. Global ekonominin düğümlerinden biri olarak bu bölgelere yabancı yatırımcı koyuluyor. Çünkü yabancıların mülkiyet sahipliği mesele edilmiyor ve yabancı mallar engelsiz olarak içeriye akıtılıyor. Bölgede yaşayanlar, bu yabancı istilasına karşısında ne parano-yak oluyor, ne de tedbir almayı düşünüyor. Çünkü bu bölgede yaşayan işadamları, işçi, üretici ve tüketici üretkenliklerini artıracak, hayat seviyelerini ve kalitelerini yükseltecek, üstün ve ucuz mallara ulaşım yollarını açacak bir ekonomik düzenden yanalar. Bu bölge insanları, her malı içeride üretmek sevdasından vazgeçmişler, çünkü bazı malların dışarıdan daha ucuz maliyetli ve yüksek kaliteli gelebileceğini keşfetmişler. Kenichi Ohmae'nin bu konudaki örneği 'milli sanayii' politikalarını üst perdeden savunmalarımıza göre bir felaket reçetesi addedilebilir: "Mesela, Singapurlular. Singapur'un çiftçileri -ve de çiftlikleri- olmamasına rağmen, Japonlardan daha kaliteli ve ucuz tarımsal ürünlerin tadını çıkarabiliyorlar."⁽³⁾

'Bölge-Devlet' olabilmek için ne gibi şartlar aranıyor, sorusunu Ohmae önem sırasına göre şöyle belirtiyor: Pazarınızın, önemli tüketim maddelerini cezbedilmesi için yeterince büyük, ama bölgede yaşayanların ekonomik ve tüketici çıkarlarının paylaşabilmesi bakımından ise yeterince küçük olması ilk şart. Bir diğeri, bu bölgelerin servis ekonomilerinin -yani haberleşme, ulaşım altyapısı ile profesyonel hizmetler ağı-nın- meşru kılacak büyüklüğe erişmiş olması gerekir.⁽⁴⁾ Ayrıca bölgenin en az bir uluslararası havalanı ile uluslararası deniz ticareti trafiğini rahatlıkla çekip çevirecek bir limana sahip olması zorunlu. Nüfusa gelince 5 ile 20 milyon arasında değişebiliyor. Oldukça geniş bir aralık tanımlanmışsa da nüfus için rakam, ne yarım milyon ne de 50 ya da 100 milyon gibi bir büyüklükte. Türkiye'de böyle bir bölgeyi gözünüzün önüne ge-

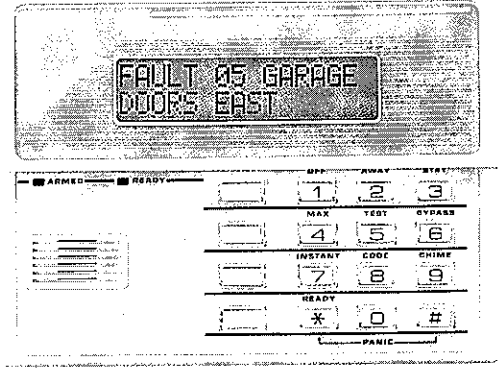
tirebiliyor musunuz? Çatalca-İstanbul-Adapazarı hattına yayılan hat ve çevresindeki coğrafyaya baktığım zaman, ben getirebiliyorum. Burası Tayland'ın Bangkok'u, Malezya'nın Kuala Lumpur'u, Endonezya'nın Jakarta'sı ve Singapur'undan birçok bakımdan farklı değil. Son 16 yıllık büyümeye rağmen, Türkiye'nin GSMH'sı \$2,000'lerde takılı kalmış görünüyor. Tabii itirazları hemen kaydediyorum:

1- Kayıt dışı ekonomi çok büyük,

2- Bölgenin (Çatalca-İstanbul-Adapazarı) gelir dağılımı aşlında tek başına çok yüksek.⁽⁵⁾

Birincisini dikkate aldığımızı farzedelim. Burada 'bölge-devlet' kavramının siyasi neticelerini ve izdüşümlerini tartışmak gereksiz. Yine de Türkiye'nin, \$5.000'ın çok üzerinde bir düzeltilmiş gerçek gelire sahip olduğunu çok azımız iddia edebilir. Bu \$5.000 eşiğinde ise artık ekonomilerin çok ciddi olarak modern karayolları, metropoliten demiryolu ağlarını ve uluslararası ticareti destekleyecek altyapı yatırımlarının geri kalanını (içmesuyu, elektrik enerjisi, haberleşme, bankacılık ve finans, vs.) ya tamamlamış veya tamamlamakta olması bekleniyor. GSMH'sini \$5.000'den çok yukarı çıkarmaya azmetmiş bir bölgenin veya ülkenin ise talep ettiği mallar arasında en kayda değer olanı kaliteli otomobildir. Modern uluslararası havaalanları ile süratli demiryollarının hizmetleri lüks olmaktan çıkıyor. Lokal elitler artık 'yaşam kalitesi'ne daha fazla önem veriyorlar. Temiz çevre, küçük çocukların emeklerini suistimal ettirmeyen çalışma kanunları ve boş zamanlarını daha iyi değerlendirme çabaları gibi \$10.000 gelir seviyesindekilerin dikkat edeceği hususlar yavaş yavaş öne çıkmaya başlıyor.

Yukarıda belirtilen şartlara uyan bir bölgemiz olduğu gibi, buna kısa sürede yaklaşılabilecek başka bölgelerimizin de bulunduğunu hatırlatmalıyım. Bu 'şehir bölge ekonomileri' arasında ilk akla gelenler, "Anadolu Kaplanları" adıyla da bilinen, İzmir, Bursa, Adana, Trabzon ve çevreleridir. Bu bölgelerimizin hiçbirisi doğal yapıları itibarıyla komşumuz ülkeler ile örtüşmediği için şanslı sayılırız. Bölgelerimizin teker teker veya toplu olarak global ekonomi ile nasıl entegre ola-

**Siz sadece
şifrenizi kodlayın...**

Sonrası bizi

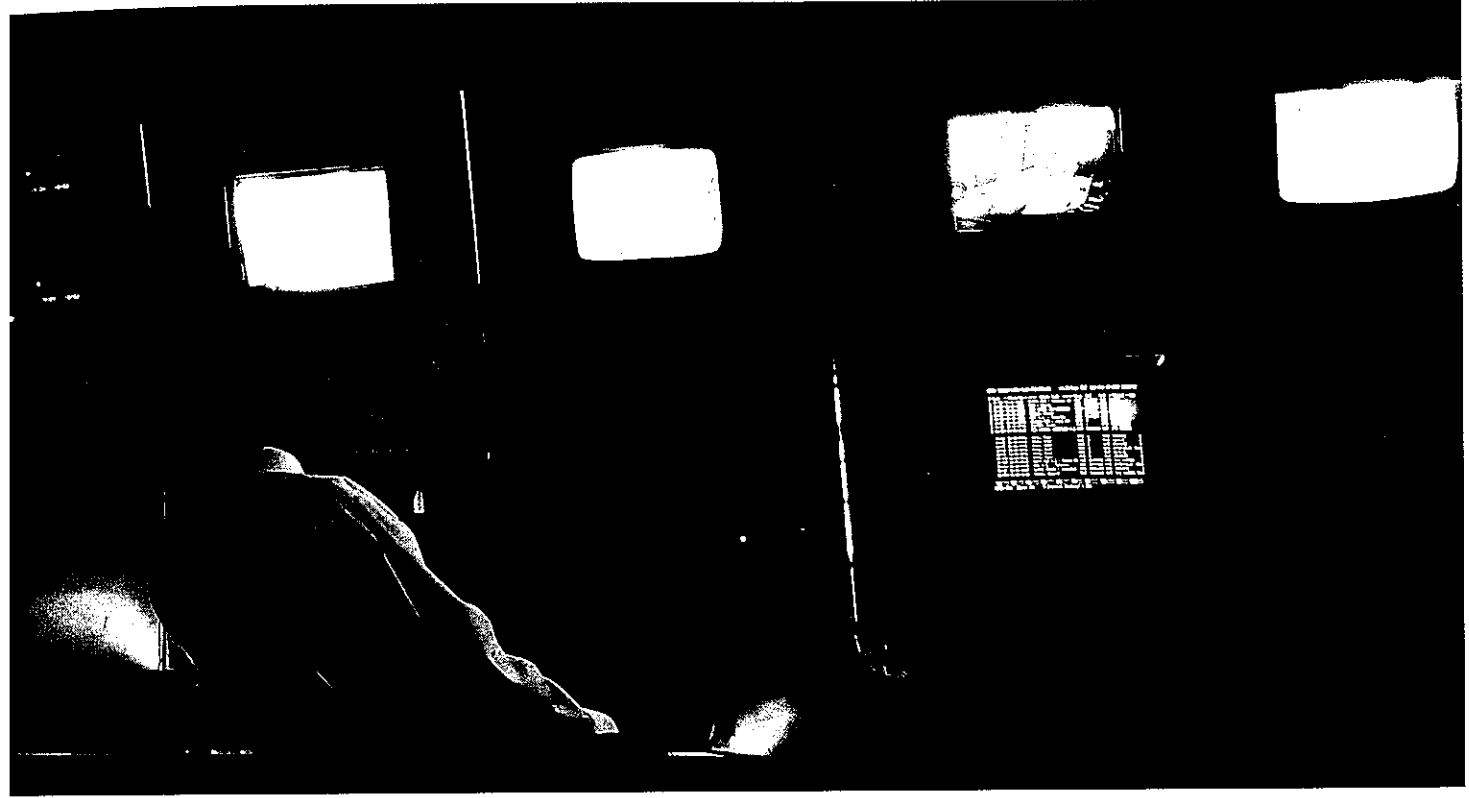

Siz çıkarken sadece şifrenizi kodlayın, gönül rahatlığı ile kapınızı kapatın.

Sonrası bizim işimiz...

Elektronik güvenliğin ülkemizdeki en ileri temsilcisi, **Merkezi Güvenlik Sistemleri A.Ş.**,
yan kuruluşu **Merkezi Gözlem İstasyonu**, MGI, ile Central Monitoring (Merkezi Gözetim) hizmetini veren ilk ve tek kuruluştur. Türkiye'nin neresinde olursa olsun, evlerden işyerlerine, fabrikalardan banka ve döviz bürolarına, alışveriş merkezlerinden galeri ve müzelere, kuyumculardan mağaza ve depolara kadar ülkemiz çapında yaklaşık 11 milyon

im işimiz !

metrekarelik alanın özel güvenliği MGS'nin güvenlik donanımları ve MGI'nun gözetimi sayesinde yangına, hırsıza, su baskını ve dışarıdan gelebilecek her türlü tehlikeye karşı günün 24 saati korunmaktadır.

M E R K E Z İ G Ü V E N L İ K S İ S T E M L E R İ

VALİKONAĞI CAD. 143/5 NİŞANTAŞI 80220 İSTANBUL

TEL: (0212) 231 41 95 FAX: (0212) 234 56 22

Detaylı bilgi ve tanıtım kataloğu için bizi arayınız.

cağı sorusuna verilecek en kısa cevap, doğru politikaları, kurumları ve altyapıyı, zamanında oluşturmaktır.

Global ekonomi ve dış ticaret politikaları

Geleneksel olarak ekonomisi daha çok Avrupa ile ilişki içinde olan Türkiye, gündemine diğer ekonomik olmayan faktörlerin de katkısıyla, Avrupa ile ekonomik bütünleşmeyi koymuş durumda. Yukarıda çizmeye çalıştığım globalleşen ekonomi ve bölgesel ekonomik güçler çerçevesinde, Türkiye'nin altına imza koyduğu Gümrük Birliği anlaşmasının alternatifi var mıdır? Veya başka hangi strateji ve politikalarla Türk ekonomisi, bölgesinde bir güç haline gelebilir?

Tek başına Türkiye kaynaklarının, yukarıda önemle vurguladığım altyapıyı kurmaya yetmeyeceğine inanıyorum. 60 milyonluk pazarın yeterince büyük olduğunu, ülkemizin yeterli finans-kapital derinliğine ve teknolojiye sahip olduğunu sananlar ve savunanlara katlanıyorum. Ölçek ekonomisini yakalayacak büyüklüğün olmadığına, kaliteyi öne çıkaracak bir pazar yapısına ve kültürüne henüz sahip olmadığımıza inanıyorum. Bağımlılık teorilerini savunanlar ile yapısalcıların iddia ettiği⁽⁶⁾ iç pazara yönelik ithal-ikameci modellerin kalkınmayı nisbeten hızlandıracığına dair görüşlerin, Türk ekonomisine ne getirebileceği oldukça tartışmalıdır. Ancak 'dışa yönelik' büyüme ve kalkınma modellerine karşı yapılan eleştiriler, artık büyük ölçüde ekonomik muhtevasını kaybetmiş görünüyor. Bunun devamında ise, Gümrük Birliği'ne eleştiriler 'siyasi' yönden getiriliyor ve zamanlaması ile şartları tartışılıyor. Eleştirenler, daha sol veya marksist modeller de önermiyorlar.

Peki alternatif ne olabilir? NAFTA benzeri bir "Serbest Ticaret Anlaşması" işimize daha mı çok gelir? Karadeniz havzasına dahil ülkelerle, Türkiye bir bölgesel gücün lideri haline gelebilir mi? Bir başka tercih ise, dış ticaret ve dışa açılmayı teker teker ülkeler seviyesinde ele almak ve 'ayrıcalıklı tica-

ret anlaşmaları' imzalamak. Bu karşılaştırmayı yapmadan önce ekonomik teorinin bu farklı ekonomik entegrasyon biçimlerini nasıl sınıflandırdığına bakılmasında yarar var.

Standart bir dış ticaret dersi kitabına⁽⁷⁾ göz atarsak ekonomik entegrasyonun beş seviyeye ayrılmış olduğunu görebiliriz:

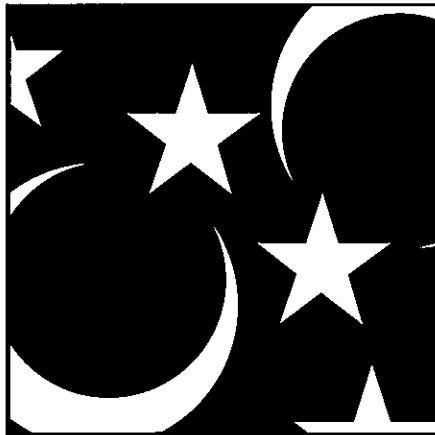
- 1- Ayrıcalıklı ticaret anlaşmaları,
- 2- Serbest ticaret bölgesi veya birliği,
- 3- Gümrük Birliği,
- 4- Ortak Pazar,
- 5- Ekonomik birlik.

Birinci gruptaki ülkeler, gümrük duvarları ile ticareti engelleyici diğer sınırlamaları kendi aralarında azaltıyor veya minimum seviyelere indiriyorlar. Anlaşma dışındaki ülkeler ile kendi tercihleri doğrultusunda duvarları ve diğer sınırlamaları koymaya devam ediyorlar. İkincisinde, NAFTA'da olduğu gibi, bu duvarlar ve engeller tamamen kaldırılıyor, ancak imzacı taraflar üye olmayan ülkelerle ilgili ticari politikalarında yüzde yüz serbest kalıyor. Bir öncekinden farkı, artık bir diğerine karşı hiçbir duvarın ve engelin olmaması. Türkiye'nin gündemindeki Gümrük Birliği olgusunda ise serbest ticaret anlaşmasına ek olarak,

üye olmayan ülkelere ortak gümrük duvarları ve dış ticaret rejimleri uygulanıyor. Gümrük Birliği'nden sonraki aşama, önceki şartlara ilave edilen, bütün üretim faktörlerinin serbest dolaşımının damgasını vurduğu ortak pazar kavramı. En sonunda, ekonomik birlik geliyor ki, bu aşamada ülkeler ortak ekonomik politikalarının uygulamasına geçiyorlar.

Görüldüğü gibi, entegrasyonun seviyesi bakımından, ayrıcalıklı tica-

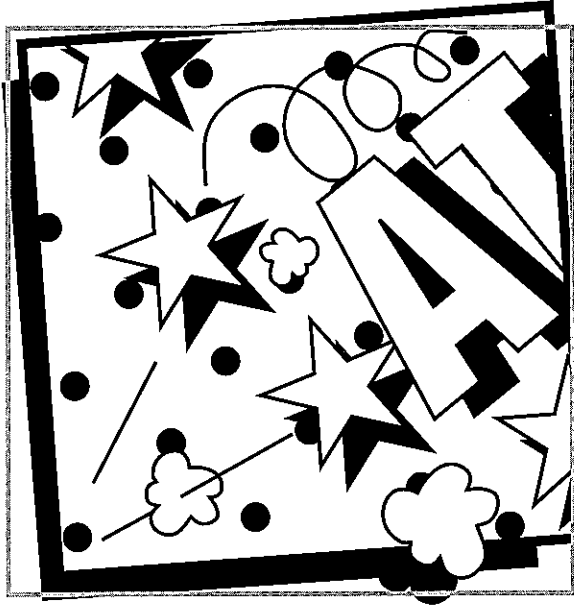
ret anlaşması ile serbest ticaret anlaşması, Gümrük Birliği'nin bir miktar gerisinde kalıyor. İlk forma uygun örnek, ABD'nin birçok ülke ile ayrı ayrı yaptığı "En Çok Kayırılan Ülke"⁽⁸⁾ anlaşmaları akla geliyor. Bu tür anlaşmaları Türkiye'nin varolan veya müstakbel ticaret

partnerleri ile yapmasının faydası ne olabilir? Bilindiği gibi ABD, verdiği ekonomik tavizler karşılığında benzerlerini alıp, zaman zaman da bunları stratejik ve politik baskı aracı olarak kullanabiliyor. Kısaca, eğer Türkiye bu tür anlaşmaları sanayileşmiş Batılı demokrasileriyle yapacak olursa, Gümrük Birliği nedeniyle maruz kaldığı düşünülen siyasi baskılara karşı muafiyet kazanamayabilir. Kendinden daha az gelişmiş veya eşit seviyedeki ülkelerle ise, ekonomik kazançların ne

olacağı oldukça tartışmalıdır. Ayrıca sanayileşmekte olan birçok ülke gelir seviyesi ve/veya alım gücü yüksek pazarların kapılarını aşındırıyor. Dolayısıyla rekabet etme durumunda olduğu ülkelerle bu tür anlaşmaların ne kadar istikrarlı, kalıcı ve faydalı olacağı kuşku ile karşılanmalıdır. Ancak çok ciddi bir strateji çerçevesinde, politik tercihlerin ağır bastığı ve bu tür hedeflerin belirlediği bölgesel ittifakların içi boştur. Bu durum ancak, Türk ekonomisinin yapısal olarak bütün sorunlarını çözmüş ve \$10,000'in üzerinde bir büyüme trendine girdiği zaman değişebilir. Yoksa bu halimizle 'Orta Asya'dan çıkıp Balkanlar'a at koşturmuş atalarımızın izinden gitmek istememiz biraz tuhaf olur.

Serbest ticaret anlaşması, Gümrük Birliği'ne göre bir avantaj sağlar gibi görünüyor. İmza koyduğunuz ülkelerle aranızdaki bütün dış ticaretle ilgili duvarları ve kısıtlamaları ortadan kaldırılıyorsunuz. Ülkeler diğer üye olmayan ülkelerle ilişkilerinde serbest kalıyor. Fakat gündeme, anlaşmayı sizden güçlü, eşit veya güçsüz ülkelerle mi yaptığımız, sorusu geliyor. Eğer partnerleriniz sizden daha güçlü ise, anlaşmanın haricinde bir süre ekonomik veya ticari şartları dayatabilirler. İşte en güzel örnek, ABD ile Meksika arasında NAFTA öncesi ve hemen sonrasında yaşananlar. Bazı yazarlar, ABD'nin NAFTA'ya koyduğu ve uyguladığı çeşitli şartlar ile Meksika'nın teorik olarak bir

sika'nın teorik olarak bir serbest ticaret anlaşmasından edindiği serbestliğin ve bağımsızlığın pratikte kaybettğini öne sürüyorlar.⁽⁹⁾

Akla şu soru geliyor; eğer pratik sonuçları itibarıyla serbest ticaret anlaşması Gümrük Birliği'nden farksız olmayacak ise -keza yine ders kitapları her iki anlaşmanın gümrük duvarlarının yıkılması ile sağladığı ekonomik refaha ilişkin kayıp ve kazanımlarını fark gözetmeksizin inceler- o

halde, karşımıza neden serbest ticaret anlaşmasını alternatif olarak çıkaralım?

Sonuç

Yazının başında ifade ettiğim gibi "yumurta kapıya gelince" olay ekonomik tartışma olmaktan çıkmış ve neredeyse tamamen siyasi ve diğer argümanlarla ele alınır olmuştur. Bu ise, meselenin bilhassa Türk tarafındaki Avrupa ile entegrasyon konusundaki isteksizlik, çekimserlik ve korkusunun öne çıkması ile zora girmesine ve sürüncemede kalmasına neden olmuştur. 70 kusur yıllık ekonomik uygulamanın sonucunda, hantallığa ve yavaşlığa alışmış, bir grup Türk iş çevresi, zorunluluk haline gelen ekonomik, politik ve sosyal yapı değişiklikleri beraberinde, tarihteki kaçınılmaz yerini almaktan korkan ve korktukça da daha çok korumacılık isteyen, yabancı düşmanlığı yapan, milli sanayilerimizi başta eden devlet bürokrasisi ile önemli bir politikacı grubu, Gümrük Birliği anlaşması ne kadar çıkmaza girerse o kadar kar ve zaman kazanılmış gibi görmektedir.

Bu nedenle, zaman zaman, serbest ticaret anlaşmaları ve ayrıcalıklı dış ticaret anlaşmaları gibi Avrupa ile Gümrük Birliği'ne alternatif olarak ekonomik entegrasyonun diğer formları, tartışma gündemine sunul-

muştur. Karadeniz Ekonomik Topluluğu, "Birleşik Türk Devletleri" gibi çok iyi artikule edilemeyen modeller, Gümrük Birliği'ne karşı olanların sıkça kullandığı kavramlar haline gelebilmiş ve en azından Avrupa ile müzakerelerde bir tür pazarlık gücü olarak ileri sürülebilmektedir.

Türkiye'nin önündeki ekonomik program, doğru politikaları, kurumları ve altyapıyı zamanında oluşturmaktır. Türk ekonomisinin yapısal reformları halen gerçekleştirilememiştir ve siyaset alanındaki gelişmeler ise bunları daha da belirsizliğe itmekte veya tamamen durmasına sebep olmaktadır. Bu doğru politikaların parçası ise, Türkiye'ye daha fazla zaman kaybettirebilecek model arayışları tartışmasına girmeden, bir an önce Avrupa ile Gümrük Birliği anlaşmasının hayata geçirilmesini sağlamak olacaktır. Alternatif, başka bir ekonomik entegrasyon formu değildir ve olmamalıdır. Zira, bunların Gümrük Birliği'ne bariz bir üstünlükleri olmadığı gibi Türkiye'nin şu anda içinde bulunduğu şartlar nedeniyle bu tür modellere yönelmek son derece kıymetli bir zaman parçasını hepimize heba ettirir. Alternatif olarak düşünülebilecek modellerin -en azından şimdilik- içleri boştur.

Türk ekonomisinin içinde, şimdilik bir örneği bulunan 'bölge-devlet'lerin hızla büyüyüp gelişmesi için, diğer çok önemli yapısal ekonomik reformlar ve altyapı yatırımlarının yanısıra acilen global ekonomi ile bütünleşmesi gerekmektedir. Bunun yolu ise, önümüzdeki Gümrük Birliği anlaşmasıdır. Ticari, tarihi, sosyal, politik ve kültürel olarak Türk ekonomisini Avrupa'dan ayırmak çok zordur. Avrupa'yı inkar etmek ve/veya Avrupa'nın dışında bırakılmak 'bölge-devlet'lerimizin işini imkansız değilse bile çok zor hale getirebilir. Bunlar Türk ekonomisinin en dinamik güçleridir. Ancak, dış dünyadan kopuk olarak büyümesi düşünülemez ve düşünülmemelidir. Şu an için ise, dış dünya öncelikle Avrupa'dır. Tekrar başa dönersek, "Dere geçerken at değiştirilmez."

Ali Güngör

George Washington Üniversitesi,
Ekonomi Bölümü Öğretim Görevlisi

Dipnotlar:

- 1- Bkz. Atila Eralp, "Gümrük Birliği Tartışmasının Düşündürdükleri", Görüş: Özel Sayı, No. 18, 1994-1995, s. 30-36.
- 2- Bkz. Kenichi Ohmae, "The End of The Nation-State", Free Press, 1995.
- 3- Bkz. Kenichi Ohmae, "Putting Global Logic First", Harvard Business Review, Ocak-Şubat 1995, s. 122.
- 4- İki yıl önce İstanbul'da olduğum sırada alışık olmadığım büyük bir lobililik faaliyetine tanık oldum. 2000 Yılı Olimpiyatları'na ev sahipliği yapmak isteyen İstanbul'un dört köşesi "İstanbul hazır, Türk insanı hazır", "Haydi Olimpiyatlara" pankartları ile donanmış ve aynı zamanda, başta Atatürk Hava Limanı olmak üzere tüm İstanbul bir şantiyeyi hatırlatmıştı. "Bu haliyle İstanbul Olimpiyatları kaldıramaz" dediğim her defasında, bu işe fena halde umut bağlamış dostlarım "Versinler bize bu şans, fena mı İstanbul adama döner" diye durdurmuşlardı beni. Bilindiği gibi 2000 Yıl Olimpiyatlarının ev sahipliğine, altyapısı hazır ve bu işi daha önce yapmış Avustralya'nın Sydney şehri seçildi. Globalleşmenin çok önemli bir göstergesi olan bu tür faaliyetleri düzenleme işinde biz yine mantığı azıcık tersine çevirmeye çalışmıştık. Altyapısı hazır olmayan İstanbul'umuzun adaylar arasına alınmış olmasını dahi, şahsen ben iltifat kabul etmişken, bazıları yine "Hristiyan Batı'nın uçkağıdına getirildik", "politik nedenlerle vermediler" türünden inciler döktürmüşlerdi.
- 5- Bazı iktisatçı arkadaşlarımın tahminine göre bölgenin kişi başına düşen geliri \$10.000'dan aşağı değil. Elbette \$2.000'lık ortalama GSMH'mıza Diyarbakır, Bitlis, Tunceli ve daha nice yöremizin gelirleri de dahil ediliyor. Yoksa, "Misaki Milli" sınırlarımız olmasa, Batımızdaki 'bölge-devlet'in işi ne kolay olurdu, değil mi? Türkiye'den önce Avrupa topluluğuna alınmıştı bile.
- 6- Bkz. Robert Gilpin, "The Political Economy of International Relations", Princeton, New Jersey, Princeton University Press, 1987.
- 7- Bkz. Giancarlo Gandolfo, "International Economics I: The Pure Theory of International Trade", Springer-Verlag, Berlin, 1987.
- 8- "The Most Favored Nation" teriminin karşılığı olarak kullandım.
- 9- Bkz. Arvind Panagariya ve Ronald Findlay, "A Political Economy Analysis of Free-Trade Areas and Customs Unions", Policy Research Working Paper, 1261, Trade Policy Division, The World Bank, March 1994, Washington, D.C.

Beko Active 368 bas sistemli stereo müzik seti

Dünya markası Beko'dan size, müziği üçüncü boyutuyla yaşatacak yepyeni bir müzik seti: Beko Active. Beko Active Stereo Müzik Seti'nde 4 bant dijital radyo, çift kasetçalar, CD player, uzaktan kumanda ve tüm Beko müzik setlerindeki üstünlüklerin yanı sıra ekstra bir özellik daha var: Bas sesleri veren üçüncü hoparlör. Beko Active ile siz de seste üçüncü boyutu yakalayın, müziği doya doya yaşayın.

Seste 3. boyutu* yakalayın.

* Bas sesleri veren ekstra
üçüncü hoparlör

MÜZİK SETİNDE DE

BEKO

Bir dünya markası

IKV Başkanı Sedat Aloğlu:

"Gümrük Birliği hepimizin sorumluluğu"

- Gümrük Birliği anlaşması, imzalanan haliyle sizi mutlu etti mi?

- Bence tatminkardır. Avrupa Birliği'nde Türkiye'nin bir denge ve bir ortaklığın olması lazım. 6 Mart kararlarında ben bu dengeyi görüyorum. Siyasi ve mali işbirliği konusunda somut dengeler, somut mesajlar vardır. Avrupa Birliği'nin, Türkiye ile Gümrük Birliği'ni gerçekleştirmesi, Türkiye'ye sırtını dönmemesi, tavrını ortaya koymuştur. Mali yardım miktarı, teknik detaylar gibi konular dinamik konulardır, genişletilebilir. Türk ekonomisi sıkıntıya uğradığı takdirde diğer imkanlar devreye sokulabilir. Bundan sonrası Türkiye'nin becerisine kalmıştır. Avrupa Birliği Türkiye'ye gayet olumlu bakıyor. Almanya'nın, Türkiye için hazırlattığı ve "Türkiye Avrupa için çok önemli bir ülkedir, Türkiye'yi kendi başına bırakamayız" dediği rapor, Avrupa Birliği içerisinde ortak politika olmuştur.

- Buna karşılık Türkiye'den beklenen nedir?

- Bunlardan bir tanesi kültür ve sanayideki telif haklarıdır. Sınai mülkiyet hakları bizim uluslararası arenada ciddi bir oyuncu olmamız için gereklidir. 1980'lerden bu yana bir kaç kez söz verdiğimiz Amerika, bizi boykot listesine koymayı düşünüyor. Bu gerçekleştiği takdirde başka ülkelere de örnek olacak. Bir de sosyal ve demokratik standartları yükseltmek konusu var. Türkiye'de demokrasinin birçok kurumu vardır, bazıları iyi işleyemeyebilir, ama vardır. Nasıl Gümrük Birliği'yle Türkiye'de üretilen malların kalitesinde bir yükselme bekliyorsak, demokrasi standartları da öyle yükselmelidir. Türkiye'nin kısa zamanda yapması gere-

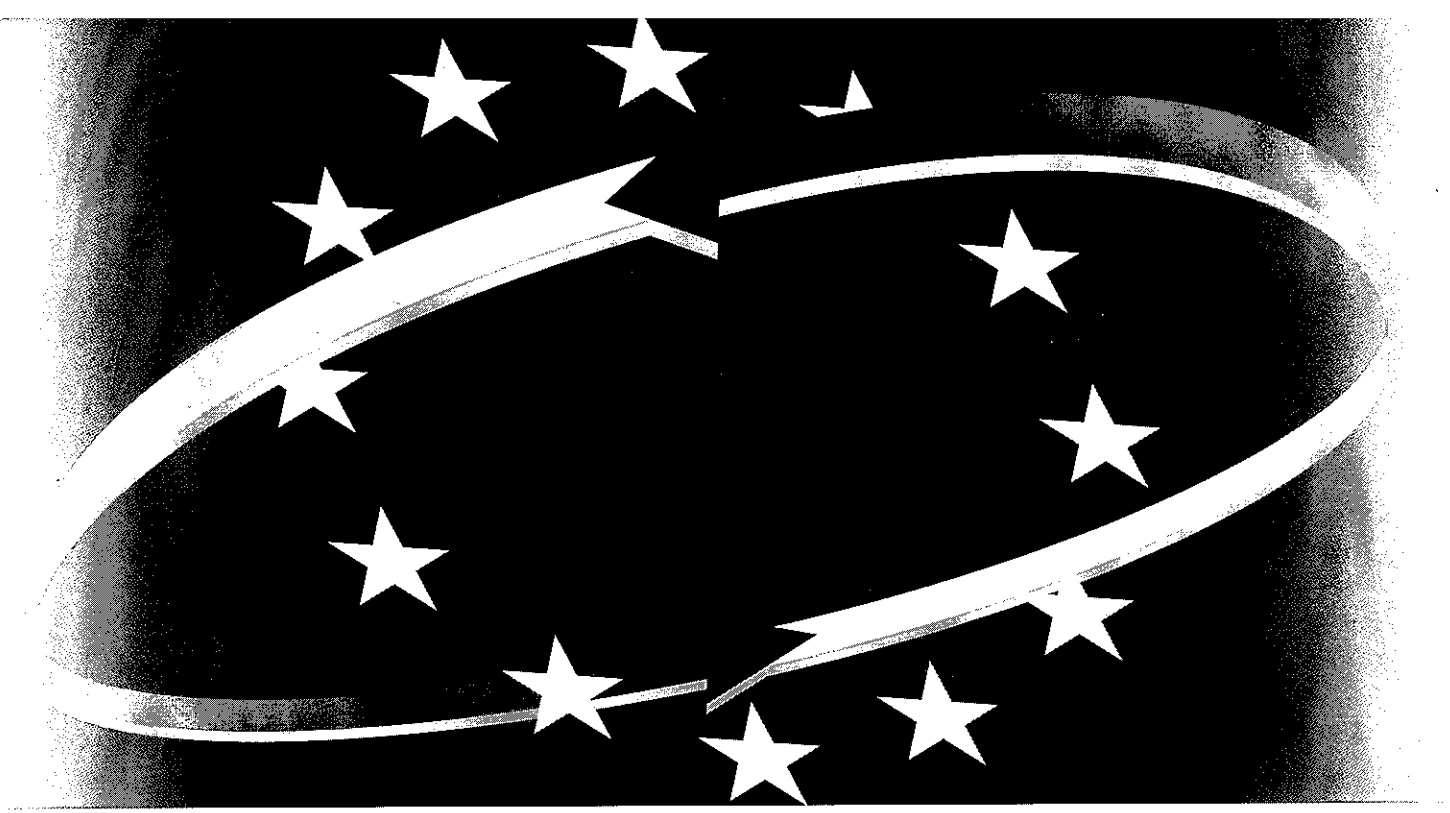
ken en önemli mesele, ifade özgürlüğünü sağlamaktır. Aynı biçimde, Anayasada da bazı değişiklikler gereklidir. Dolayısıyla, Avrupa Birliği bu konuda beklenti içerisine girmiştir.

- İspanya, Portekiz ve Yunanistan'ın tam üyeliği sırasında demokratik standartlar konusunda baskılar oldu mu? Neden Türkiye'nin siyasi durumu ekonomik çerçeveye bu kadar oturuyor?

- Avrupa Parlamentosu, AB üyelerinin ulusal parlamentoların haklarına sahip değil. Avrupa Parlamentosuna giden parlamenterler kendi ülkelerinin içişlerine fazla karışamayacakları için, dünyada ne kadar konu varsa hepsine karışma hakkını kendilerinde görürler. Türkiye ihmal edilecek bir ülke değil, ama klubün içerisinde girmiş durumda. Bu durumda "ne yapalım artık, bizim kulübün üyesi olduğu için onun bazı şeylerini görmemezlikten geelim" diyebilecekleri bir ülke de değil. Bu nedenle Türkiye, her zaman gündem maddesi olacaktır. Bizi buraya altın yaldızlı davetiye ile çağırıyorlar, biz ortak olmak istiyoruz. Onlar da, tamam ama oyunun kuralları var, diyorlar. Sonuçta, biz bazı alaturka standartları geliştireceğiz, siz bunları kabul edeceksiniz, diyemeyiz.

- Ekim'de onaylanmazsa kim sorumlu olacak? Kanunları çıkarmayan parlamento mu, hükümet mi?

- Herikisi de sorumlu. Başbakan bu konuda çok arzulu. Siyasi tercihte bir sorun yok. Ama Parlamenteoda hükümeti oluşturan iki parti içerisinde bu konuda bir uyum olduğunu söylemek de güç. Eğer kanunlar zamanında çıkmazsa, iki partinin de sorumluluğu olacak.

Kaliteyi şimdi Avrupa'yla paylaşıyoruz.

Avrupa Kalite Yönetimi Vakfı'nın 400'ün üzerindeki üyesi arasına, Brisa ilk Türk kuruluşu olarak katıldı.

Avrupa Kalite Yönetimi Vakfı (EFQM/European Foundation for Quality Management) 1988 yılında Avrupa'nın önde gelen 14 üretim ve hizmet kuruluşu tarafından kuruldu. Vakfın amacı, Toplam Kalite anlayışını geliştirip yaygınlaştırarak, Avrupa'yı dünya ekonomisi içinde daha güçlü bir konuma ulaştırmaktır.

Vakfın bu amaçla gerçekleştirdiği uygulamalardan biri, 1992 yılında Avrupa Kalite Ödülü'nün tesis edilmesidir.

Brisa, Toplam Kalite Yönetimi alanındaki öncü ve başarılı uygulamalarının bir sonucu olarak 1993 yılında ülkemizde Tüsiad-Kalder tarafından Avrupa Kalite Ödülü ile aynı kriterler esas alınarak tesis edilen Kalite Ödülü'nün ilk sahibi oldu.

Brisa, Toplam Kalite anlayışının, üretim sektöründe olduğu kadar toplum içinde de yaygınlaşmasını ilke edinmiş ve bu ilkeyi, bilgi ve birikimini paylaşmaya yönelik faaliyetlerle hayata geçirmiştir.

Brisa, Avrupa Kalite Yönetimi Vakfı üyeliği ile, dünyanın önde gelen kuruluşları arasında ilişkileri güçlendiren, kalite yönetimi konusunda başarılı uygulamaları kıyaslama olanağı veren bir ortama katılmaktadır.

Brisa, EFQM içinde üstleneceği etkin rol ile, ulus olarak Avrupa'da ve dünyada inşa etmekte olduğumuz "Güçlü Türkiye" görüntüsünün maddi temellerinden birini oluşturacağına inanmaktadır.

BRISA

BRISA BRIDGESTONE SABANCI LASTİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

Gümrük Birliği aşamasında akreditasyon

Hüseyin Uğur

Bilindiği gibi uluslararası ticaretin yaygınlaşması, son yıllarda yeni düzenlemeleri beraberinde getirmiştir. GATT Anlaşması ve Avrupa Topluluğu ile Gümrük Birliği güncel olarak ülkemizi ilgilendiren en önemli iki ticari uygulamadır. Tamamen, serbest rekabet ortamına dayanan bu iki anlaşma ile gümrük duvarları kademeli olarak kalkmakla beraber, yerine belirli hukuksal önlemleri ile teknik denetim ve üreticinin belirli bir kaliteyi sağlaması yükümlülükleri gelmektedir. Hukuksal düzenlemeler, patent, telif, tüketicuyu koruma, serbest rekabeti teşvik, anti-kartel gibi yasaları içermekte ve genel olarak "ticari ahlak" ile ilgili yapıyı oluşturmaktadır. Küreselleşen ticaretin organizasyonu için sadece yasal düzenlemeler yeterli olmamakta, bunun yanı sıra teknik düzenlemeler de gerekmektedir. Bununla hedeflenen ise, her ülkenin üretim, hizmet ve ticaret sektörlerinin oto-kontrol mekanizmaları ile uluslararası sisteme uygunluğunun tescil edilmesidir. Bunun sonucunda ise, ticarete ve üretime konu olan her türlü belgelendirme işlemleri için akreditasyon yöntemleri ve kurumları büyük önem kazanmıştır.

Gerek GATT, gerekse Gümrük Birliği anlaşmaları, Türkiye'de de uluslararası nitelikte, teknik olarak yeterli, özerk ve kanunla kurulmuş bir akreditasyon sisteminin varlığını gerekli kılmaktadır. Bu sistem, ya çeşitli akreditasyon unsurlarından meydana gelir, ya da Batı Avrupa ülkelerinin üzerinde çalıştıkları ve bazılarının da kurdukları gibi, her türlü akreditasyon-

dan sorumlu tek bir "Milli Akreditasyon Konseyi"nden oluşur.

Birçok ülkede son otuz yılda önem kazanmaya başlayan akreditasyon kavramı ne yazık ki, tam olarak olgunlaşmamıştır. Hemen hemen her ülke, akreditasyon sistemini farklı oluşturmuştur. Ancak son beş yıldır süregelen çalışmalar sonucunda, AB ve EFTA ülkeleri akreditasyon sistemlerini önce harmonize etme, daha sonra da bir çatı altında toplama kararı almışlardır. Bu gelişmeler üzerine ABD, Japonya, Güneydoğu Asya ve Güney Amerika ülkeleri de benzer çalışmalara başlamışlardır. Burada vurgulanması gereken en önemli nokta, bütün bu ülkelerde şu anda da akreditasyon işlemlerinin çeşitli kuruluşlarca yürütülüyor olmasıdır. Yapılan çalışmalar büyük ölçüde her türlü akreditasyonun bir ülke içinde önce homojenleştirilmesi, daha sonra tek bir merkezde toplanması ve en son aşamada da uluslararası sisteme entegrasyonunun sağlanmasına yöneliktir. Bu sistem Türkiye için çok büyük önem taşıyor.

AT'da akreditasyon işlemleri

Genel olarak pazara sürülen bir ürünle ilgili olarak altı temel aşama vardır: Tasarım, Üretim, Üretim testi, Satış, Tip testi ve onayı, Denetim/performans testi ve onayı.

Bu aşamalardan ilk dördü üretimi yapan kuruluş içinde gerçekleşir ve bunlarla ilgili temel prensipler ve

sağlanması gereken minimum şartlar, 'ISO 9000' serisi standartlarla belirlenmiştir. Avrupa bu standartlarıyla 'EN29000' numara ile aynen kabul etmiştir.

Beş ve altıncı aşamalar üretici dışında bağımsız laboratuvarlar tarafından yapılır, teknik ölçüm ve test gerektirir. Bu laboratuvarların çalışma prensipleri ise, 'EN45001' ve 'ISO Guide 25' standartları tarafından belirlenmiştir. 'ISO Guide 25' tam bir standart olmasına rağmen 'EN45000' serisi standartlardan daha kapsamlı olması nedeni ile bir standart olarak nitelendirilip kullanılmaktadır. 'EN45000' serisi ve 'ISO Guide 25' temel alınarak yeni bir standartın hazırlanma çalış-

Özetle, her ülkede dört tip temel belgelendirme yapılmaktadır. Belgelendirme işlemleri her ülkede farklı uygulanmasına rağmen temel olarak dört unsurdan oluşmaktadır:

1- Kalibrasyon, analiz ve test hizmeti veren laboratuvarlar: Bunlar üretim veya ticarete konu olan her türlü ölçümü yapan laboratuvarlardır. Yapılan ölçümlerin ulusal ölçme standartlarınca izlenebilir olması ve ölçümlerin uluslararası kuruluşlarca belirlenen kurallara göre yapılması gerekmektedir.

2- Ürün veya hizmet sertifikasyonu veren kuruluşlar: Bunlar piyasaya sürülen her ürünün (hizmet

Her türlü akreditasyonun bir ülke içinde önce homojenleştirilmesi, daha sonra tek bir merkezde toplanması ve en son aşamada da uluslararası sisteme entegrasyonunun sağlanması gereklidir.

maları teknik birimlerce başlamış bulunmaktadır. Yeni standart bütün dünyada uygulanacaktır. Ancak bu standart oluşuncaya kadar 'EN45000' serisi standartlar kullanılmaya devam edilecektir.

Gerek 'EN29000' gerekse 'EN45001' standartlarının doğru uygulandıkları bağımsız kuruluşlar tarafından kontrol edilmelidir. Bu kuruluşlara "belgelendirme kuruluşları" denir. 'ISO9000/EN29000' konusunda faaliyet gösteren belgelendirme kuruluşlarının çalışmaları ile ilgili düzenlemeler 'EN45012' standardı, 'EN45001' konusunda faaliyet gösteren kuruluşların çalışmalarını düzenleyen kuralları ise, 'EN45002' standardı ile belirlenmiştir.

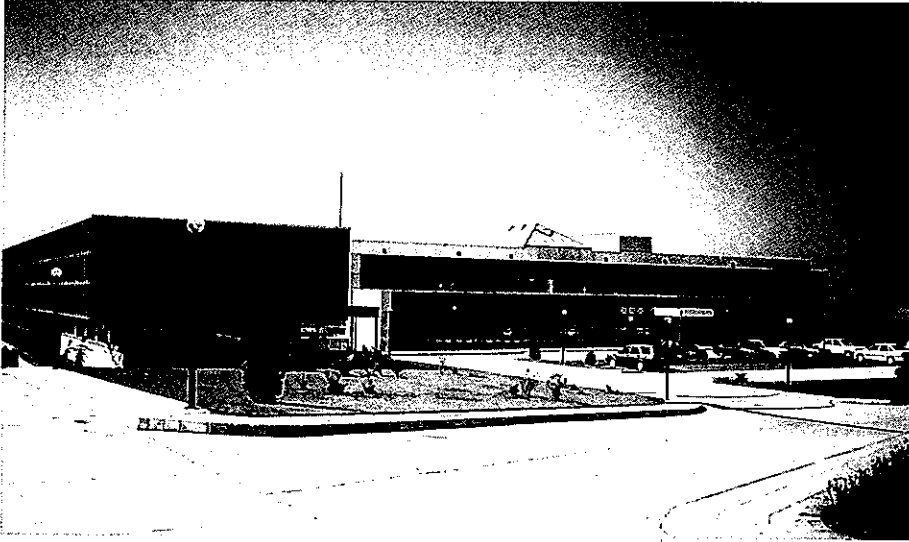
Yukarıda belirlenen belgelendirme işlemlerinin yanı sıra, son ürün ile ilgili laboratuvar testlerinin dışında kalan işlemler için ürün belgelendirmesi ve bu sektörde çalışan kişilerin eğitimi ve sınanmasını içeren personel belgelendirmesi de gerekmektedir. Bu konularda faaliyet gösterecek kuruluşlarla ilgili kuralları da ürün için 'EN45011', personel için 'EN45013' standartları ile belirlenmiştir.

dahil) çeşitli standart, direktif veya kurala uygun olarak üretilip, pazarlandığını tescil eden bağımsız kuruluşlardır. Bu kuruluşlar, ister kendileri test laboratuvarları işletir, isterse bir üst maddede tanımlanan bağımsız laboratuvarların yaptıkları ölçümleri kullanırlar.

3- Sistem belgelendirmesi yapan kuruluşlar: Üretim veya hizmet sektöründe faaliyet gösteren bir kuruluşun belli bir kalite güvence modeline (örneğin ISO-9000 serisi) uygun faaliyet gösterdiğini tescil eden kuruluşlardır.

4- Eleman belgelendirmesi yapan kuruluşlar: Yukarıda belirtilen her üç konuda faaliyet gösteren kuruluşlarda çalışan teknik kişileri eğitip, sertifika veren bütün kuruluşlardır.

Her ülkede ulusal ölçekte bir kalite sisteminden bahsetmek için gerekli olan bu dört unsuru meydana getiren kuruluşların faaliyetlerini düzenleyen ve yetkilendiren bir akreditasyon sistemi gerekmektedir. Bazı ülkelerde bu dört konuda çalışan kuruluşlar birbirlerinden bağımsız olarak çalışan farklı organizasyonlar tarafından akredite edilirler. Ancak son yıllarda yaygın-

TÜBİTAK bünyesinde kurulan Uluslararası Metroloji Enstitüsü, 1992 yılı ortalarında dünyadaki gelişmeleri inceleyerek Türkiye için 'Ulusal Metroloji Sistemi' tasarısı hazırladı.

laşan bir uygulamayla yukarıda bahsedilen dört belgelendirme konusunda, birer kuruluş akreditasyonundan sorumludur. Ancak bu dört kuruluş bir şemsiye organizasyonu içinde koordineli bir şekilde faaliyet gösterirler. Şemsiye organizasyon, genellikle bağımsız çalışan ve endüstri tarafından oluşturulan kuruluşlardır. Akreditasyonu yapan dört uzman kuruluşun, akredite ettikleri kuruluşların üzerinde olması ve bu kuruluşlarla herhangi bir çıkar ilişkisinde bulunmamaları gerekir. Sistemin ancak bu şekilde çalışması sayesinde uluslararası alanda saygınlık kazanır ve tanınır.

Avrupa için belgelendirme kuruluşları için geçerli olan temel kurallar, yukarıda da değinildiği gibi, 'EN45011', 'EN45002', 'EN45012' ve 'EN45013' standartlarıdır. Avrupa içinde genel olarak her dört akreditasyon konusunu tek bir kurallar dizisi içinde tek bir elden yürütme eğilimi vardır. Bu kurallar dizisi ise 'EN45003' standardı ile belirlenmiştir. Bu nedenle Avrupa Birliğine mensup ülkeler ya bir "Milli Akreditasyon Konseyi" kurmuşlardır, ya da çeşitli mevcut akreditasyon unsurlarını birleştirerek merkezi bir Konsey'in oluşturulması için çalışmaktadırlar.

Ülkeler arası tanınma ise hükümetler seviyesinde olmayıp, Birliğe üye ülkelerin akreditasyon kuruluşları arasında olmaktadır. Buna göre, Akreditasyon Sisteminin tanınmasını isteyen ülkenin Akreditasyon Konseyi, daha önce tanınma işlemlerinden geçmiş olmalı ve ülkelerin kuruluşlarıncı, başta 'EN45003' olmak üzere çeşitli kurallara göre denetlenip ve bu denetime göre karar verilmektedir. Her ne kadar 'EN45003' laboratuvar akreditasyonu yapan kuruluşlar için hazır-

lanmışsa da, diğer akreditasyon konularında da benzeri standartlar hazırlanmaktadır. Hükümetler, bu konularda ise ülkeyi temsil ile görevli akreditasyon kuruluşunu oluşturmak ve bunu Avrupa Topluluğu'na bildirmekle yükümlüdürler. Özetle, Konsey'in bir kanunla oluşması veya Dışişleri Bakanlığı'nın bu kuruluşu resmen bildirmesi yeterli olmamakta, Birlik üyesi diğer kuruluşlarla menfaat ilişkisi veya çıkar çatışması bulunmaması, teknik olarak yeterli olması ve ülkenin tamamı için (askeri ve bilimsel kuruluşlar dahil) faaliyet göstermesi gerekir. Teknik denetim, akreditasyon sisteminin tamamını içerebileceği gibi tercihen, sistemin her unsurunun (örneğin laboratuvar akreditasyonu gibi) teker teker denetlenmesi olarak da yapılabilir. Bu, verimliliği büyük ölçüde artıran bir uygulamadır.

Avrupa sisteminin homojenleşmesi aşamasında karşılaşılan en büyük güçlük, laboratuvar akreditasyonu açısından yaşanmaktadır. Öncelikle ilk problem, yıllardır kalibrasyon ve test laboratuvarlarının yapay bir şekilde ayrılmış olmasından kaynaklanmaktadır. Test Laboratuvarları Birliği (WELAC) ile Kalibrasyon Laboratuvarları Birliği (WECC) 1994 yılı sonunda, Avrupa Akredite Laboratuvarlar Birliği (EAL) bünyesinde birleşmişlerdir. Bu gelişme, test ve kalibrasyonu ayrı tutmaya çalışan bazı ülkeler için zorluk yaratmış ise de, bütün laboratuvar akreditasyonunun tek bir merkez-

BAYİ TOPLANTISI/SEMINER/KONGRE/İŞ TOPLANTISI ORGANİZASYONLARI...

ZAMANI SİZ BELİRLEYİN, GERİSİNİ SETUR'A BIRAKIN...

Kongre, Seminer, Bayi toplantılarınız için Setur'a güvenebilirsiniz...
Setur 30 yıllık tecrübesi güvenli, kaliteli, titiz hizmet anlayışıyla büyük, küçük
tüm iş toplantılarınızda üst düzeyde hizmet sunar...
Setur tecrübesinden, Setur kalitesinden, Setur titizliğinden
yararlanmak için yapacağınız tek şey toplantınızın zamanını ve
kapsamını belirlemek... Gerisi Setur'un güvencesidir.

SON 5 YILDA SETUR TARAFINDAN GERÇEKLEŞTİRİLEN YURTIÇI ve ULUSLARARASI ORGANİZASYONLARDAN BAZILARI...

1981 ŞARK SİGORTA Yıllık Toplantısı / YTONG Uluslararası İdarecileri Toplantısı 1982 İslam Ülkeleri Merkez Bankaları Toplantısı 1985 ADFTAB
Asya Pasifik Ülkeleri Kalkınma Bankası Toplantısı / TBMM 65. Kuruluş Yıldönümü 1987 Uluslararası OLİMPİYAT Komitesi Toplantısı / CICA Uluslararası
Zirai Krediler Toplantısı 1988 IPI Dünya Basın Kongresi / ADİDAS Yıllık Toplantısı / PIRELLI Fabrika Açılışı / 16. Sürekli Avrupa Konseyi Eğitim
Bakanları Toplantısı 1989 NAA Kuzey Atlantik Asamblesi / TBMM 23 Nisan Organizasyonu 1990 BEKO Bayi Toplantısı / MIDLANDBANK Açılış
Organizasyonu / Avrupa Konseyi Adalet Bakanları Toplantısı / FORD Yıllık Toplantısı 1991 MERCEDES BENZ Toplantısı / İZOCAM Yıllık Toplantısı /
Uluslararası Yem Sanayicileri Toplantısı / ARÇELİK Yıllık Toplantısı 1992 TÜSİAD Toplantısı / Uluslararası Seramik Kongresi / OIC 8. Toplantısı /
8. Avrupa Anayasa Mahkemeleri Toplantısı / Bilgisayar Kongresi 1993 COMCEC Toplantısı / AYGAZ Bayi Toplantısı / FULDA Yetkili Satıcılar
Toplantısı / Oftalmoloji Kongresi / 2. Ulusal Sağlık Kongresi / General Electric Toplantısı Dünya Pazarlama Kongresi 1994 TOFAŞ Bayi Toplantısı /
NATO Kongresi / OECD Turizm Komitesi 65. Dönem Toplantısı / MTO Tahkim Kollojumu

setur

Güvenli, Düzenli, Sistemli, Titiz Hizmetin Simgesi

İSTANBUL/ELMADAĞ Tel: 230 03 36 (8 Hat) ATRİUM Ataköy Tel: 560 17 78 FENERYOLU Tel: 386 95 46 (3 Hat) ANKARA Tel: (312) 467 11 65
İZMİR Tel: (232) 463 61 00 ANTALYA Tel: (242) 241 69 38 BODRUM Tel: (252) 316 31 19 MARMARIS Tel: (252) 412 26 38

den yürütülmesi için çalışmalara da başlamışlardır. 1996 yılı içinde AB ve EFTA ülkelerinin tamamı bu sisteme geçeceklerdir.

İkinci güçlük, laboratuvar akreditasyonlarının genel olarak ulusal metroloji enstitüleri tarafından oluşturulmasıdır. Teknik olarak akreditasyon ve sonraki kontroller sırasında, ulusal enstitünün laboratuvar elemanlarından yararlanılması, akredite olan laboratuvarlar arasında yapılan teknik karşılaştırmaların ulusal enstitü tarafından organize edilip denetlenmesi, idari olarak da akreditasyonun bu enstitülerce yapılmasını gerektirmiştir. Ancak laboratuvar akreditasyonu ile diğer üç tip akreditasyonun sıkı bir ilişki içinde olması sorun yaratmıştır. Böylece, Batı Avrupa uzun dönemde laboratuvar akreditasyonunun da diğerleri gibi akreditasyon konseyleri aracılığı ile yapılmasına karar vermiştir. Başta İngiltere, Almanya ve İtalya olmak üzere birçok ülke yeni sisteme geçmek için çalışmalara başlamıştır. Bu konudaki uyumun da 1996 yılı içinde sağlanacağı anlaşılmaktadır.

Türkiye'deki akreditasyon gelişmeleri

Dünyada bu gelişmelerin yaşandığı bir dönemde, TC Hükümeti ile Dünya Bankası arasında 5 Nisan 1991 tarihinde imzalanarak, 4 Temmuz 1991 tarih ve 20919 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan, Uluslararası Anlaşma ile yukarıda özetlenen faaliyetleri organize edecek bir 'Milli Kalite Konseyi'nin kurulmasına karar verilmiştir. Bu anlaşmaya konu olan 100 milyon Dolar tutarındaki 'Teknoloji Geliştirme Projesi' kapsamında TC Hükümeti ve Dünya Bankası aşağıdaki işlerin yapılmasına karar vermiştir:

- 1- TSE Başkanlığında ve TÜBİTAK'ın da dahil olduğu bir Milli Kalite konseyi kurulacaktır.
- 2- MKK 30 Haziran 1994 tarihine kadar akreditasyon usullerini belirleyecektir.
- 3- MKK yeni kurulacak 'Kalite Garantisi Enstitüsü'nün faaliyetlerini kontrol edecektir.
- 4- MKK tanımı ikraz anlaşmasında yapılan 'Yaygın Kamu Kampanyası'nı yürütecektir.
- 5- 31 Aralık 1994 tarihine kadar gerekli hukuksal

düzenlemeler yapıp, MKK'nın tamamen bağımsız Milli Akreditasyon Konseyi'ne dönüşmesi sağlanacaktır.

Bu anlaşma doğrultusunda TSE, Milli Kalite Konseyi'ni kurmuş ve Konsey'in ilk toplantısı 30 Ocak 1992 tarihinde yapılmıştır. Bu toplantıya TSE'nin uygun gördüğü kuruluşlar davet edilmişlerdir. Bu kuruluşlar şunlardır: TSE (2 üye) Kalite Derneği (2 üye), Üniversiteler (2 üye), ISO 9000 belgeli sanayi kuruluşları (2 üye), TOBB (1 üye), Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı (1 üye), DPT (1 üye) TÜBİTAK (1 üye) ve KOSGEB (1 üye)

İlk toplantıdaki 13 kurucu üye, TSE tarafından hazırlanan "Başlangıç Metni"ni baz alarak bir tüzük hazırlamış ve daha sonraki toplantılarda bu tüzük bütün üyelere kabul edilerek MKK tüzüğü olarak yürürlüğe girmiştir.

Kabul edilen tüzük gereğince genişleyen MKK dünyadaki gelişmelere paralel olarak dört konuda akreditasyon faaliyetlerini yürütmeye karar vermiştir. Bunlar laboratuvar, sistem belgelendirmesi, personel belgelendirmesi, ürün ve hizmet belgelendirmesidir.

Bunlardan laboratuvar akreditasyonu ile ilgili bölümün hazırlanması için diğer ülkelerde olduğu gibi ölçme ve kalibrasyondan sorumlu ulusal kuruluş olan Ulusal Metroloji Enstitüsü'nün, personel belgelendirmesi yapacak kuruluşlar için Kalite Derneği'nin, ürün belgelendirmesi yapacak kuruluşlar için TSE'nin ve sistem belgelendirmesi yapacak kuruluşlar için ise Kalite Derneği ve TSE'nin ortaklaşa çalışma yapmaları kararlaştırılmıştır. Bunun üzerine TÜBİTAK, Marmara Araştırma Merkezi, Ulusal Metroloji Enstitüsü (UME), 1992 yılı ortalarında dünyadaki uygulamaları inceleyerek Batı Avrupa'da kurulmakta olan sistemi de gözönüne alarak Türkiye için bir 'Ulusal Metroloji Sistemi' tasarısı hazırlamış ve bu tasarı MKK alt komitesince de kabul edilmiştir. Kabul edilen bu tasarı gereğince, Türkiye'de her türlü laboratuvar akreditasyonundan sorumlu bir Türk Kalibrasyon Servisi'nin (TKS) kurulması kararlaştırılmıştır. Ancak teknik açıdan MKK'nın tam olarak oluşturulabilmesi için laboratuvar

Milli Akreditasyon Konseyi'nin 1996 yılı başına kadar kurulamaması, Gümrük Birliği çerçevesinde Türk firmalarının önünde önemli bir sorun oluşturacaktır.

akreditasyonunun yanı sıra ürün, sistem ve eleman sertifikasyonundan sorumlu kuruluşların da akreditasyonları ile ilgili çalışmaların tamamlanması için beklenmesine karar verilmiştir. Kalite Derneği kendi sorumluluğundaki çalışmaları tamamlayıp, Antalya'da yapılan toplantıda MKK'ya sunmak istemesine rağmen, çeşitli nedenlerden dolayı bu konu ve laboratuvar dışında kalan diğer konular MKK'da görüşülemez. Bu nedenle Türkiye Cumhuriyeti ve Dünya Bankası arasında yapılan ve Bakanlar Kurulu kararı olarak Resmi Gazete'de yayınlanan anlaşmada, Milli Akreditasyon Konseyi'nin kurulması ile ilgili düzenlemelerin 31 Aralık 1994 tarihine kadar sonuçlandırılması öngörülmesine rağmen, MKK'ın kurulabilmesi için gereken mekanizma henüz oluşturulamamıştır.

Bir yandan bu çalışmalar yürürken, diğer yandan TSE, MKK'ya haber vermeden TSE genel kurulu ve TSE teknik kurul üyelerinden oluşan yeni bir konsey kurmuştur. Adı, 'Kalite ve Akreditasyon Milli Konseyi' olan bu kuruluş için önerilen tüzük son derece hatalı bir şekilde hazırlanmıştır. Tüzük, dünyadaki gelişmelere uygun olmayan ve serbest rekabet ortamını engelleyen unsurlara sahiptir. Yüzlerce kuruluşun ve binlerce insanın faaliyet göstereceği ve Türk dış satımını doğrudan etkileyen son derece ciddi ve önemli bir sektörün, Konsey aracılığı ile tek bir kuruluşun güdümüne girmesi ülke menfaatleri açısından çok ciddi sıkıntılar doğuracaktır. Eğer, Konsey önerildiği şekilde oluşturulursa, Konsey'i kontrol eden kuruluşun akredite olacak kuruluşlar ile doğrudan rakip durumunda olması Konsey'i hiçbir işe yaramayan bir kuruluş haline dönüştürecektir. Tüzüğe, TÜBİTAK, KalDer, Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı tepki göster-

mişlerdir. Buna ek olarak, Dünya Bankası ile yapılan anlaşmaya tamamen zıt bir yapı oluşturduğundan Dünya Bankası da konunun yeniden değerlendirilmesini talep etmiştir.

Bu gelişmeler üzerine TÜBİTAK, bünyesinde faaliyet gösteren Ulusal Metroloji Enstitüsü (UME) kanalı ile Avrupa'daki uygulamaya benzer olarak her türlü laboratuvara akreditasyonundan sorumlu olacak Türk Kalibrasyon Servisi'ni kurmuştur. TÜBİTAK, Milli Akreditasyon Konseyi kanunen kurulunca, Türk Kalibrasyon Servisi'ni Konsey'e devredecektir. Ancak, bunun için ön şart, Konsey'in Avrupa sistemine kabul edilebilecek bir şekilde kurulmasıdır. TÜBİTAK, UME kanalı ile laboratuvar belgelendirme işlemlerinin Avrupa Topluluğu kuruluşlarınca tanınması için girişimde bulunmuştur. Bu girişimin ilk sonuçlarının 1 Ocak 1996 tarihinden önce alınması umulmaktadır. Bu şekilde ülkemizde verilen veya verilmesi planlanan ISO9000 belgelerinin CE ve E tipi damgalarının uluslararası geçerliliği için ilk adım atılmıştır.

Buna paralel olarak, konu ile doğrudan ilgili kuruluşların oluşturduğu bir uzman komite, uluslararası alanda rahatça tanınabilecek bir Milli Akreditasyon Konseyi'nin kurulabilmesi için bir model geliştirebilmek için çalışmalara başlamıştır. Daha sonra üzerinde uzlaşılacak model baz alınarak, bir kanun teklifi hazırlanacak ve değerlendirilmek üzere hükümete sunulacaktır. Gümrük Birliği aşamasında Türkiye için son derece önemli olacağı düşünülen Milli Akreditasyon Konseyi'nin 1995 yılı içinde bir kanunla kurulabileceği umulmaktadır.

Doç. Dr. Hüseyin Uğur

Ulusal Metroloji Enstitüsü Müdürü

Rekabetin korunması hakkında kanun çerçevesinde

AT'de ve Türkiye'de rekabet

Ergun Özsunay

4054 sayılı 'Rekabetin Korunması Hakkında Kanun', Türk rekabet hukukunun AB hukuku ile uyumunu sağlayan kilometre taşlarından biridir. Bu kanunla, ilk kez Türkiye'de rekabeti engelleyici veya kısıtlayıcı kartel anlaşmaları yasaklanmakta ve pazara egemen teşebbüslerin pazardaki güçlerini kötüye kullanmaları engellenmektedir. Görüş, kapak konusunun paralelliğinde sözkonusu kanuna ana hatları ile yer veriyor.

I. 4054 sayılı kanunun oluşumu

Uzun çalışmalardan sonra, hukuka aykırı rekabet sınırlamalarına karşı alınacak önlemlere ilişkin yasal düzenleme, 07.12.1994 tarihli ve 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunla (RKK) gerçekleştirilmiş bulunmaktadır.

II. RKK'nın amaç ve kapsamı

1- Amaç: Kanunun amacı, "mal ve hizmet piyasalarındaki rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı anlaşma, karar ve uygulamaları ve piyasaya hakim olan teşebbüslerin, bu hakimiyetlerini kötüye kullanmalarını önlemek; bunun için gerekli düzenleme ve denetlemeleri yaparak rekabetin korunmasını sağlamaktır." (m.1)

2- Kapsam: "Kanunun kapsamı"na ilişkin bulunan 2. maddede, ayrıca, "rekabeti önemli ölçüde azaltacak birleşme ve devralma niteliğindeki her türlü hukuki işlem ve davranışlar"ın da kanunun kapsamına girdiği belirtilmiştir.

3- Yürürlük: Kanunun 64. maddesine göre, kanun,

yayınlandığı tarihte yürürlüğe girmekte; idari para cezasına ilişkin 16. ve 17. madde hükümleri ise, yayımı tarihinden bir yıl sonra yürürlüğe konulmaktadır.

Kanun uyarınca hazırlanması gereken yönetmeliklerin de, yayım tarihinden itibaren bir yıl içinde (13.12.1995 tarihine kadar) çıkarılması öngörülmüştür. (m.62)

4. Uygulama alanı: a) Yer bakımından: RKK'nun yer bakımından uygulama alanı, Türkiye Cumhuriyeti ülkesidir. (m.2)

b) Maddi bakımdan: RKK m.2'ye göre, bu kanun,

- mal ve hizmet piyasalarında faaliyet gösteren teşebbüsler arasında yapılan rekabeti engelleyici, kısıtlayıcı veya bozucu anlaşmalara (kartel sözleşmeleri) veya aynı amaca yönelik olarak, teşebbüs birliklerinin aldığı kararlar (kartel kararı);

- pazara egemen olan teşebbüslerin, hakimiyet hakkını kötüye kullanmalarına;

- teşebbüsler arasında, rekabeti önemli ölçüde azaltacak birleşme ve devralma niteliği taşıyan hukuki işlem ve davranışlara uygulanacaktır.

c) Kişi bakımından: RKK, mal ve hizmet piyasalarında faaliyette bulunan, özel hukuk teşebbüsleri gibi; kamu hukuku teşebbüslerine de uygulanacaktır.

Almanya'da 1957 tarihinde çıkarılan, ancak sonradan önemli değişiklik ve yenilemeler yapılan "Rekabet Sınırlamalarına Karşı Kanun" (GWB), bu kanunun uygulanması bakımından, kamu mülkiyetinde bulunan

veya kamu tarafından yönetilen ya da işletilen teşebbüslerin, kanunun kapsamı içinde olduğunu belirtmekte; ancak, hangi teşebbüslerin veya faaliyetlerin, kanunun kapsamı dışında bırakılmış olduğunu da açıklamaktadır: Örneğin GWB, Federal Posta ve Demiryollarının; deniz, kıyı ve iç su gemi taşımacılığı yapan teşebbüslerin; deniz ve hava limanlarının işleten teşebbüslerin yapacakları sözleşmelere uygulanmamaktadır. (§ 99) Bundan başka, kredi kuruluşlarının ve sigorta şirketlerinin sözleşmeleri ve tavsiyeleriyle; bu teşebbüslerin birlikleri tarafından alınan kararlar da, belirli koşulların varlığı halinde, kartel yasağı ilkesinin uygulama alanı dışında bırakılmışlardır. (§ 102) Bunun gibi, elektrik, gaz ve su tedarik eden kamusal teşebbüsler arasında yapılan sözleşmeler de, kartel yasağı dışında tutulmuşlardır. (§ 103) Ayrıca, Alman Federal Bankası da (Deutsche Bundesbank), kanunun kapsamı dışındadır. (§ 101)

RKK, kanunun kapsamı dışında bırakılan teşebbüsleri ve faaliyetleri belirlemediğinden, hangi teşebbüslerin ve faaliyet alanlarının, kanunun uygulanma alanı dışında kalacağı önemli bir sorundur. Bu konuda, RKK'yı uygulamakla görevli Rekabet Kurulu'nun bir düzenleme yapacağı ileri sürülebilirse de; kanunla düzenlenmesi gereken hususların, Kurul kararıyla belirlenmesi amaca uygun değildir. Kanımca, RKK'nun, kurula verdiği, "bu Kanunun uygulanmasıyla ilgili olarak tebliğler çıkarmak ve gerekli düzenlemeleri yapmak" yetkisi; kanunun kapsamı dışında bırakılacak faaliyetlerin ve teşebbüslerin belirlenmesini içerecek genişlikte bir yetki olarak yorumlanmamalıdır.

Tasarıyı hazırlayanlar tarafından, Kanunun kapsamı dışında kalan faaliyetlerin ve teşebbüslerin belirlenmesi, kanımca, çok önemli bir eksikliklerdir.

III. Teşebbüs ve teşebbüs birliği

1- "Teşebbüs" kavramı

a) **Kartel hukuku bakımından "teşebbüs"**: RKK m.3'e göre, "teşebbüs" kavramıyla "piyasada mal veya hizmet üreten, pazarlayan, satan gerçek ve tüzel kişilerle, bağımsız karar verebilen ve ekonomik bakımdan bir bütün teşkil eden birimler" anlaşılır.

Alman kartel hukukunda, bağımsız ve sürekli olarak mal üretimi veya ticareti ile uğraşan ya da ticari hizmet gören kişi veya firmalar "teşebbüs" olarak kabul edilmektedir.

RKK'da tanımlanmış olan "teşebbüs" kavramı (m.3) altında, kanımca, Türk Ticaret Kanunu kapsamındaki ticari işletmelerin anlaşılması gerekir. (m.11 vd) Böylece, tüm ticaret şirketleri yanında, amacına ulaşmak için ticari bir işletme işleten dernekler ve vakıflar ile kamu iktisadi teşebbüsleri de, "teşebbüs" kavramı içinde yer alacaklardır. (TTK m.18)

b) **Aynı gruba dahil teşebbüslerin durumu**: Aynı gruba dahil bulunan teşebbüsler, kartel hukuku bakımından, "tek bir teşebbüs" sayılırlar. Bu bakımdan, aynı topluluğa dahil teşebbüsler (şirketler) arasında yapılan anlaşmalar, "kartel sözleşmesi" olarak kabul edilmemektedir. Zira, kartel anlaşmalarının, hukuksal ve ekonomik anlamda bağımsız olan teşebbüsler arasında yapılması gerekir.

2- "Teşebbüs birliği" kavramı

a) RKK'da, "teşebbüslerin belirli amaçlara ulaşmak için oluşturduğu, tüzel kişiliği haiz ya da tüzel kişiliği olmayan her türlü birlik", "teşebbüs birliği" olarak tanımlanmıştır. (m.3) Bu bakımdan, örneğin, TÜRKTRADE ve TÜSIAD gibi dernekler, RKK anlamında, birer "teşebbüs birliği" sayılacaklardır. Teşebbüs birliklerinin rekabetin engellenmesi, kısıtlanması ya da bozulmasına yönelik kararları da, "kartel yasağı" ilkesine aykırı olduğundan geçersizdir. (RKK m.4/1)

b) Bundan başka, üyelerinin ekonomik menfaatlerinin korunması ve geliştirilmesi amacını izleyen iktisadi ve mesleki birlikler de, "teşebbüs birliği" kavramı içinde yer alır.

IV. Kartel yasağı ve yasağa aykırılığın hukuksal sonuçları

1- **Kartel kavramı**: RKK 4/1 hükmünden yararlanılarak, "kartel" kavramı, "belirli mal veya hizmet piyasasında doğrudan veya dolaylı olarak rekabeti engelleme, bozma ya da kısıtlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran ya da doğurabilecek nitelikte olan

teşebbüsler arası anlaşmalar, uyumlu eylemler ile teşebbüs birliklerinin kararları" olarak tanımlanabilir. RKK'ya göre, sözkonusu anlaşma, kararlar ile uyumlu davranışlar hukuka aykırı ve yasaktır. Böylece, RKK'nın, "kartel yasağı" ilkesini benimsemiş olduğu anlaşılmaktadır.

2- "Kartel olgusu": Kartel olgusu, (Kartelltatbestand) aşağıdaki biçimlerde ortaya çıkabilir:

a) Kartel anlaşmaları: Kartel anlaşması, teşebbüsler arasında, rekabeti engelleme, bozma ya da kısıtlama amacıyla yapılan veya bu etkiyi doğuran sözleşmelerdir. (Vertrag, agreement)

RKK, "kartel anlaşmaları"nın çeşitli görünümünü, örnek olmak üzere sıralamış; aynı görünümlerin, "kartel kararları" ve "uyumlu davranışlar" (eylemler) bakımından da sözkonusu olabileceğini belirtmiştir. (m.4/II) RKK m.4/II'nin, çeşitli kartel görünümleri bakımından, geniş ölçüde, Avrupa Topluluğunu kuran Roma Antlaşması'nın (AETA) m.85 (1), hükmünden esinlenmiş olduğu görülmektedir.

RKK 4/II'de belirtilen tipik kartel olguları şunlardır: (i) fiyat kartelleri; (ii) piyasa paylaşma kartelleri; (iii) arz ve talep kartelleri; (iv) ekonomik baskı ve boykot kartelleri; (v) ayırıcı uygulama kartelleri (münhasır bayilik anlaşmaları hariç bırakılmıştır); (vi) bir işlemin yapılmasını veya bir malın satılmasını, başka bir işlemin yapılmasına veya başka bir malın satılmasına bağlı kılan anlaşmalar. (Koppelungsverbindungen, tying agreements) (karş. GWB § 18/Nr. 4)

b) Kartel kararları: Kartel kararları, (Kartellbeschlüsse, decisions of associations) teşebbüs birlikleri tarafından alınan kararlardır.

3- Kartel yasağına aykırılığın hukuksal sonuçları

a) Kartel anlaşmasının veya kartel kararının hükümsüzlüğü: Kartel yasağına aykırı kartel anlaşması veya kartel kararı geçersizdir. (hükümsüzlük) (RKK m.56/I. Karş. Türk Borçlar Kanunu, m.20)

b) Zararın giderimi: Kartel anlaşması ya da kartel kararı dolayısıyla zarar gören, uğradığı tüm zararların giderimini isteyebilir. (RKK m.57)

c) İspat yükü: İspat yükü, zarar görene aittir. Kartel

anlaşmasının varlığı her çeşit delille ispat edilebilir. (RKK m.59/II)

d) İhlale son verilmesi kararı: Kartel anlaşması veya kartel kararı ile rekabetin engellenmesi, kısıtlanması veya bozulması durumlarında, Rekabet Kurulu, ihlale son verilmesini ve ihlalden önceki duruma dönülmesini isteyebilir. (RKK m.9/I)

Kurulun bu gibi kararları, ihbar, şikayet, Bakanlığın istemi üzerine ya da doğrudan doğruya Kurulun girişiyle (re'sen) alınır. (RKK m.9/I)

e) İdari para cezaları verilmesi: Kartel yasağına aykırı hareket ettiği Kurul kararıyla belirlenen teşebbüse, ayrıca, 200 milyon liradan aşağı olmamak üzere para cezası da verilir. (RKK m.16/II)

f) Süreli para cezası: Bundan başka, Kurulun, ihlale son verilmesine ya da geçici önlemlere ilişkin kararlarına aykırı hareket eden teşebbüslere, kararda belirtilen tarihten başlamak üzere, her gün için 50 milyon lira süreli para cezası verilir. (m.17/a)

4- Kartel yasağından bağışıklık

a) Bağışıklık tanınmasına ilişkin koşullar: RKK'ya göre, kartel yasağına ilişkin hükümlerin, kartel anlaşmaları ve kartel kararlarına uygulanmaması için, Kartel Kurulundan bir "bağışıklık (muafiyet) belgesi" alınması gerekir. (m.5 ve 27/c) RKK m.5 hükmünün, geniş ölçüde, AT Antlaşması'nın m.85 (3) hükmünden esinlenilerek kaleme alındığı görülmektedir. RKK m.5'e göre, Kartel Kurulu, ancak aşağıdaki koşulların tümünün varlığı halinde, "bağışıklık kararı" verebilir:

aa- Kartel anlaşması veya kararı ile, malların üretim veya dağıtımı ile hizmetlerin sunulmasında yeni gelişme ve iyileştirmelerin ya da ekonomik veya teknik gelişimin sağlanması;

bb- Tüketicinin bundan yarar sağlaması;

cc- İlgili piyasanın önemli bir bölümünde rekabetin ortadan kalkmaması;

dd- Rekabetin, malların ve hizmetlerin sunulmasında gelişme ve iyileştirmelerin veya ekonomik veya teknik gelişmenin sağlanması ve tüketicilerin bu durumdan yarar sağlaması amaçlarına ulaşılması için zorunlu olandan fazla sınırlandırılmaması.

b) Bildirim: Bağışıklık kararının verilmesi için, ilgilinin, Kurul'a başvuruda bulunması gerekir. Başvuru, bildirimle yapılır. Kurul tarafından hazırlanacak Bildirim Formlarında istenilen bilgilerin eksiksiz olarak verilmesi gerekir. (RKK m.12)

e) Bağışıklık kararı: Bağışıklık kararı verme yetkisi, Rekabet Kuruluna aittir. (m.27/b) Bağışıklık kararı, en çok 5 yıl için verilebilir. Bağışıklığın verilmesi, belirli şartların ve/veya yükümlülüklerin yerine getirilmesi şartına bağlanabilir. (m.5/II)

V. Uyumlu davranışlar ve tek yanlı önlemlerle rekabetin kısıtlanması

1- Uyumlu davranışlar

a) Uyumlu eylem yasağı: RKK'nda, teşebbüslerin, belirli mal veya hizmet piyasalarında, doğrudan veya dolaylı olarak rekabeti engelleme, kısıtlama ve bozma amacı taşıyan "uyumlu eylemler"i (uyumlu davranış, concerted practices) yasaklanmıştır. (m.4/I)

b) Uyumlu eylem karinesi: RKK'ya göre, bir kartel anlaşmasının varlığını kanıtlanamadığı durumlarda, piyasadaki fiyat değişimlerinin veya arz ve talep dengesinin ya da teşebbüslerin faaliyet bölgelerinin, rekabetin bozulduğu piyasalardakine benzerlik göstermesi halinde, teşebbüslerin uyumlu eylem içinde oldukları kabul edilir. (uyumlu eylem karinesi) (RKK m.4/II)

Uyumlu eylem karinesi, ancak, ilgili teşebbüslerin, ekonomik ve rasyonel gerçeklere dayanarak, böyle bir davranış içinde bulunmadıklarını kanıtlamak suretiyle çürütülebilir. (RKK m.4/III)

c) Menfi tesbit kararı: Bir "uyumlu davranış" söz konusu olduğunda, ilgili teşebbüslerin veya teşebbüs birliklerinin, Rekabet Kurulundan, uyumlu davranışın, RKK'ya aykırı olmadığına ilişkin bir menfi tesbit kararı isteyebilmeleri mümkündür. (RKK m.8/I)

d) Bağışıklık kararı: RKK'ya göre, "uyumlu davranışlar" için de, kartel yasağından bağışıklık isteminde bulunulabilir.

e) Yaptırımlar: Uyumlu davranışlarla, rekabetin engellenmesi, kısıtlanması veya bozulması durumunda, ilgili teşebbüslere veya teşebbüs birliklerine uy-

gulanacak yaptırımlar, yasaklanmış kartellere uygulanan yaptırımların aynıdır.

2- Tek yanlı önlemlerle rekabetin kısıtlanması

a) Tek yanlı önlemler: RKK'na göre, tek yanlı önlemlerle, (i) rakip teşebbüslerin faaliyetlerinin zorlaştırılması veya kısıtlanması veya (ii) piyasada faaliyet gösteren teşebbüslerin boykot ya da diğer davranışlarla piyasa dışına çıkartılması ya da (iii) piyasaya yeni gireceklerin engellenmesi hukuka aykırı ve yasaktır. (m.4/II d)

b) Yaptırımlar: Tek yanlı önlemlerle rekabetin kısıtlanması durumlarında uygulanacak yaptırımlar, kartellere ilişkin yaptırımlardan farklı değildir.

VI. Hakim durumun kötüye kullanılması

1- Kötüye kullanmanın yasaklanması: RKK, "hakim durumu", "belirli bir piyasadaki bir veya birden fazla teşebbüsün, rakipleri ve müşterilerinden bağımsız hareket ederek, fiyat, arz, üretim ve dağıtım miktarı gibi ekonomik parametreleri belirleyebilme gücü" olarak tanımlamıştır. (m.3) Topluluk hukuku (Roma Antlaşması, m.86) ve Alman hukukunda (GWB § 22) olduğu gibi, RKK'nda da, hakim durumun kötüye kullanılması yasaklanmıştır. (m.6/I)

2- Kötüye kullanma durumları: RKK'da da, hakim durumun kötüye kullanılmasına ilişkin çeşitli durumlar örnek olarak belirtilmiştir. (m.6/II)

Belli başlı kötüye kullanma örnekleri şunlardır: (i) Ticari faaliyet alanına, başka bir teşebbüsün girmesine doğrudan veya dolaylı olarak engel olunması ya da rakiplerin piyasadaki faaliyetlerinin zorlaştırılmasını amaçlayan eylemler (m.6/a); (ii) eşit durumdaki alıcılara aynı ve eşit hak, yükümlülük ve edimler için, farklı şartlar ileri sürerek ayrımcılık yapılması (m.6/b. Karş. AETA, m.86 (c) (burada, m.4/II e'de, kartel anlaşması bakımından hariç bırakılan "münhasır bayilik"ten nedense söz edilmemiştir); (iii) bir mal veya hizmetle birlikte, diğer bir mal veya hizmetin satın alınması şartının öngörülmesi (m.6/c. Karş. AETA, m.86 (d); (iv) aracı teşebbüsler durumundaki alıcıların talep ettiği bir malın veya hizmetin, diğer bir mal veya hizmetin de alıcı tarafından teşhir edilmesi şart-

tına bağlanması (m.6/d); (v) satın alınan bir malın belirli bir fiyatın altında satılmaması gibi tekrar satış halinde, alım satım şartlarına ilişkin sınırlamalar getirilmesi (m.6/c. Karş. AETA m.86 (a)'da, "doğrudan ya da dolaylı olarak, adil olmayan alım veya satım fiyatlarının ya da adil olmayan ticaret koşullarının empoze edilmesinden söz edilmektedir"); (vi) belirli bir piyasadaki hakimiyetin yaratmış olduğu finansal, teknolojik ve ticari avantajlardan yararlanarak, başka bir mal veya hizmet piyasasındaki rekabet koşullarını bozmayı amaçlayan eylemlerde bulunulması (m.6/d); (vii) tüketicinin zararına olarak, üretimin, "pazarlama"nın ya da teknik gelişmenin kısıtlanması.

3- Menfi tesbit kararı: Tekel veya oligopol durumlarında, ilgili teşebbüs veya teşebbüsler, Rekabet Kuruluna başvurarak, hakim durumun kötüye kullanıldığına ilişkin bir menfi tesbit belgesinin verilmesini isteyebilirler.(RKK m.8)

4- Yaptırımlar: Hakim durumun kötüye kullanılmasına ilişkin yaptırımların çeşitli maddelere serpiştirildiği gözlenmektedir. Pazardaki hakim durumun kötüye kullanılması iddia edildiğinde, Rekabet Kurulu, tekel veya oligopol durumunda bulunan teşebbüs veya teşebbüsler hakkında soruşturma açılmasına karar verebileceği gibi; bir soruşturmaya gerek olup olmadığının saptanabilmesi için önaraştırma yapılmasına karar verebilir.(RKK m.9 ve 40 vd.)

Önaraştırma, soruşturmanın açılması veya açılması kararıyla sonuçlanır.(RKK m.41) Soruşturmaya başlama kararı, kesindir.(RKK m.43/III)

Soruşturma sonucunda, hakim durumu kötüye kullanan teşebbüslere şu yaptırımlar uygulanabilir:

aa- İhlale son verilmesi;

bb- Para cezası (Tüzel kişiliği bulunan teşebbüslerin sözkonusu para cezalarına çarptırılmaları halinde, ayrıca, bunların yönetim organlarından görev alan gerçek kişiler de (yönetim kurulu üyeleri), şahsen, verilen cezanın yüzde onuna kadar para cezasına çarptırılır;(RKK m.16/III)

cc- Süreli para cezası;

dd- Zararın giderimi: Hakim durumu kötüye kulla-

nan teşebbüs veya teşebbüsler, bu durumdan zarar görenlerin tüm zararlarını gidermekle yükümlüdürler.(RKK m.57)

VII. Birleşme ve devralmaların denetimi

1- Genel olarak: RKK'da, hakim bir durum yaratarak veya mevcut hakim durum güçlendirerek rekabetin kısıtlanması amaçlanmadıkça, birleşme ve devralmaların geçerli olduğu kabul edilir.

Birleşme veya devralmayla, "hakim durum yaratma" veya "hakim durumu güçlendirme" kavramlarının (concentration which creates or strengthens a dominant position), "Teşebbüsler Arasında Konsantrasyonların Denetimi"ne ilişkin 21.12.1989 tarihli ve 4054/89 sayılı Topluluk Tüzüğünden aktarıldığı anlaşılmaktadır.(m.1 (2) ve (3))

RKK'da, birleşme ve devralma kavramlarını tanım- lanmamıştır. Bu kavramların, TTK'na göre belirlenme- leri gerecektir.(m.451 ve 454)

2- Birleşmelerin yasaklanması: RKK'ya göre, bir birleşmenin yasaklanabilmesi için aşağıdaki koşulların varlığı gerekir:

- İki ya da daha fazla teşebbüs, hakim durum yaratmak veya hakim durumlarını güçlendirmek amacıyla birleşmelidir

- Birleşme, ülkenin bütünden ya da bir bölümün- de, herhangi bir mal veya hizmet piyasasındaki reka- betin önemli ölçüde azaltılması sonucunu doğurmalı- dır.(m.7/I)

3- Devralmaların yasaklanması: Devralmanın ya- saklanabilmesi için de, bir teşebbüsün veya kişinin,

- başka bir teşebbüsün malvarlığını veya;

- ortaklık paylarının tümünü ya da bir bölümünü veya;

- devir alınan teşebbüsün yönetiminde kendisine hak sahibi olma yetkisi veren araçları devralması;

- devralmanın, hakim bir durum yaratmak veya hakim durumun güçlendirilmesi amacıyla yapılması;

- devralma sonucunda, ülkenin tümünde veya bir bölümünde, herhangi bir mal veya hizmet piyasası- ndaki rekabetin önemli ölçüde azalmasının sözkonusu

olması gerekir.(RKK m.7/I)

Teşebbüslerin, miras yoluyla iktisabı durumları ise, RKK hükümlerinin dışında tutulmuştur.(m.7/I)

4- Geçerli sayılacak birleşmeler ve devralmalar:

Yukarıdaki koşulların sözkonusu olmadığı birleşmeler ve devralmalar, Kurulun izni ile geçerli sayılacaklardır. Hangi birleşme ve devralmaların, geçerli sayılabilmesi için Kuruldan izin almaları gerekecek ve Kurul tarafından çıkarılacak tebliğlerle belirlenecektir.(m.7/II)

Birleşme ve konsantrasyonlarla, rekabetin kısıtlanması konusunda, gerek Alman hukukunda (GWB §§ 23 vd), gerekse Topluluk hukukunda (4064/89 sayılı Tüzük, m.1) belirli ölçütler öngörüldüğü halde; RKK, bu ölçütlerin belirlenmesini Kurula bırakmıştır.

a) Kurula bildirimde bulunma: RKK'ya göre, bir birleşme veya devralmanın geçerli sayılabilmesi için Kurula bildirilmesi gerekir.(m.10/II)

aa- Birleşme veya devralmaya izin verilmesi: Ön inceleme sonucunda Kurul, birleşme veya devralma işlemine izin verirse, birleşme veya devralma uygulamaya konulur.

bb- Nihai inceleme kararı verilmesi: Ön inceleme sonucunda, Kurul nihai inceleme kararı verirse, ön itirazını belirten yazısıyla birlikte, birleşme veya devralma işleminin, nihai karara kadar askıda olduğunu ve uygulamaya sokulamayacağını ilgililere bildirir.

cc- Kurulun işlem yapmaması: Kurulun süresi içinde, bildirimini incelememesi veya başvuruya cevap vermemesi halinde, bildirim veya devralma anlaşmaları, bildirimin yapıldığı tarihinden itibaren 30 gün içinde geçerlilik kazanır.(m.7/III)

b) Kurula bildirimde bulunmama: Birleşme veya devralmaların Kurula bildirilmemesi halinde, Kurul, herhangi bir şekilde, durumu öğrendiği zaman, birleşme veya devralmayı inceleme yetkisine sahiptir.

İnceleme sonucunda, birleşme veya devralmanın, rekabetin engellenmesi veya kısıtlanması amacına yönelik bir hakim durum yaratmadığı veya mevcut hakim durumu güçlendirmede olduğu anlaşılırsa (m.7/I), birleşme ve devralmanın geçerli olduğuna karar verilir.(m. 11/a) Ancak, Kurul, bildirimde bulunulmaması

nedeniyle, ilgililere para cezası verir.(m.11/a; 16/a)

5- Menfi tesbit kararı: RKK'ya göre, birleşme veya devralma durumlarında, ilgililer, Komisyondan, birleşme veya devralmanın, rekabetin önemli ölçüde azaltılması sonucunu doğuracak bir hakim durum yaratmadığı ya da mevcut hakim durumu güçlendirmede olduğu konusunda bir menfi tesbit kararı vermesini isteyebilirler.(m.8)

Yukarıda, karteller ve pazara hakim teşebbüsler bakımından yapılmış açıklamalar, birleşmeler ve devralmalara ilişkin menfi tesbit kararları bakımından da geçerlidir.

6- Yaptırımlar: Birleşmeler ve devralmalar bakımından, RKK hükümlerine aykırılık halinde, çeşitli yaptırımlar öngörülmüştür.

Yukarıda, karteller ve pazara egemen teşebbüslerle ilgili yaptırımlar bakımından yapmış olduğumuz açıklamalar, büyük ölçüde, birleşmeler veya devralmalar bakımından da geçerlidir.

VIII. Rekabet kurulu, görev ve yetkileri

1- Oluşumu: RKK ile, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı bir rekabet ortamı içinde gelişmesini ve kanunun uygulanmasını sağlamak amacıyla, bir Rekabet Kurumu oluşturulmuştur.(m.20) Rekabet Kurumu, Rekabet Kurulu, Başkanlık ve Hizmetleri Birimlerini kapsar.(m.21) RKK'nın uygulanmasında çok önemli görevler üstlenmiş bulunan, Rekabet Kurulu, biri Başkan, biri de İkinci Başkan olmak üzere toplam 11 üyeden oluşur.(m.22)

2- Görev ve yetkileri: Rekabet Kurulu'nun görev ve yetkileri, RKK m.27'de belirtilmiştir. Bu yetkiler, aşağıdaki biçimde özetlenebilir:

- başvuru üzerine veya kendi girişimiyle inceleme, araştırma ve soruşturmalar yapmak;
- muafiyet ve menfi tesbit belgeleri vermek;
- birleşme ve devralmalara izin vermek;
- idari para cezaları ve süreli para cezaları vermek;
- mal ve hizmet piyasalarını sürekli olarak izlemek;
- kanunun uygulanmasına ilişkin tebliğleri çıkarmak;
- rekabet hukukuyla ilgili mevzuatta yapılacak değişiklikler hakkında görüş bildirmek vb.

Kurul, kendisine verilen görevleri yerine getirirken, tüm kamu kurum ve kuruluşları ile özel kesim teşebbüs veya teşebbüs birliklerinden gerekli gördüğü bilgileri istemeye;(m.14) defter ve belgeleri inceleyebilmeye, yazılı ve sözlü açıklama isteyebilmeye ve yerinde inceleme yapabilmeye yetkilidir.(m.15)

3- Kurulun kararlarına karşı yargı yolu: Kurulun nihai kararlarına, tedbir kararlarına, para cezalarına ve süreli para cezalarına karşı, Danıştaya başvurulabilir.(RKK m.55)

IV. Değerlendirme

1- Türkiye'de, bir kartel kanunu tasarısının hazırlanmasına ilişkin ilk çalışmalarda, kara Avrupasındaki kartel kanunlarından esinlenilmiş ve oluşacak kartel hukuku ile yürürlükteki maddi hukuk (Medeni Kanun, Borçlar Kanunu, Türk Ticaret Kanunu) arasında uyum sağlanmasına özen gösterilmiştir. Bu model, özellikle, İsviçre ve Alman hukukları tarafından izlenmektedir. İsviçre'de, 20.12.1985 tarihli "Karteller ve Benzeri Örgütlenmeler Hakkında Federal Kanun"; Almanya'da da, "Rekabet Sınırlamalarına Karşı Kanun", bu ülkelerdeki maddi hukukla tam bir uyum içindedir. Alman hukuku, ayrıca, Topluluk rekabet mevzuatıyla da uyum haline getirilmiştir.

1980'li yılların ortalarında, Türkiye'de ilk kez tarafından hazırlanmış olan ve sonradan, bazı resmi Tasarıları da yer yer etkilemiş bulunan "Karteller ve Rekabeti Sınırlayıcı Uygulamalar hakkında Kanun Tasarısı" (Özsunay Tasarısı), bu eğilimi yansıtmaktadır.⁽¹⁾

2- Resmi tasarılar da, bir süre sonra bu eğilimden vazgeçilmiştir. Böylece, Topluluk rekabet hukukuna vakıf bulunan, ancak Toplulukta, kartel hukukunun başını çekmekte olan Alman kartel hukuku hakkında fazla bilgisi olmayan uzmanlarca hazırlanan 4054 sayılı RKK'nda, kartel hukukunun temel kavramları Roma Antlaşmasının 85 ve 86. maddelerinden aktarılmış; kanunun uygulanmasıyla görevlendirilen Rekabet Kurulunun görev ve yetkileri bakımından da, 17/62 sayılı Konsey Tüzüğünden esinlenilmiştir. Bu modelin, Portekiz kartel hukukunun temelini teşkil eden ve

1984 yılında yürürlüğe girmiş bulunan 422/83 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile İspanyol kartel hukukunun temel taşı olan ve 1989 yılında yürürlüğe girmiş bulunan, 16/1989 sayılı "Rekabetin Korunması Hakkında Kanun" tarafından da benimsenmiş olduğu gözlenmektedir.

Aynı modele, Yunan kartel hukukunda da rastlanabilir. Yunanistan'ın Topluluğa dahil olmasından sonra yenilenen 703/1977 sayılı Kanunun 1. ve 2. maddeleri, Roma Antlaşmasının 85. ve 86. maddelerinden aktarılmıştır.

3- RKK, büyük ölçüde Topluluk rekabet hukukuna dayandığından, Rekabet Kurulunun oluşturulmasından sonra, çeşitli sorunlara çözüm bulmak amacıyla, Topluluk rekabet hukukuna ilişkin mevzuatın yer yer aktarılacağı ve Kurul tarafından çıkarılacak tebliğlerde, büyük ölçüde, Topluluğun ikincil mevzuatından esinleneceği anlaşılmaktadır.

RKK'nın, zamanla, olaydan olaya (case by case) gelişeceği anlaşılmaktadır.

RKK Tasarısındaki düzenlemelere ilişkin eleştirilerinin bir özeti, DPT Türk-AT Mevzuat Uyumu Sürekli Özel İhtisas Komisyonu tarafından yayınlanmış bulunan "Rekabet Hukuku Alt Komisyon Raporu"nda yer almaktadır.⁽²⁾

Türkiye'de RKK'nın doğumuna kadar geçen aşamaları, başından sonuna kadar izlemiş bir hukukçu olarak, kavramların belirlenmesi ve kartel hukuku ile maddi hukuk arasındaki uyumun sağlanması bakımından, Türk kartel hukuku öğretisinin, bir yandan Alman kartel hukukunun; diğer yandan da, Topluluk hukukunun ışığında oluşturulmasının yerinde olacağı kanısındayım.

Prof. Dr. Ergun Özsunay

Istanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Medeni Hukuk ve Mukayeseli Hukuk Bölümü Öğretim Üyesi

DİPNOTLAR

1- Ergun Özsunay, Kartel Hukuku, İstanbul, 1985, s. 382. vd

2- Ankara, Kasım 1994, s. 46-49

Gördükleriniz çok etkileyici.

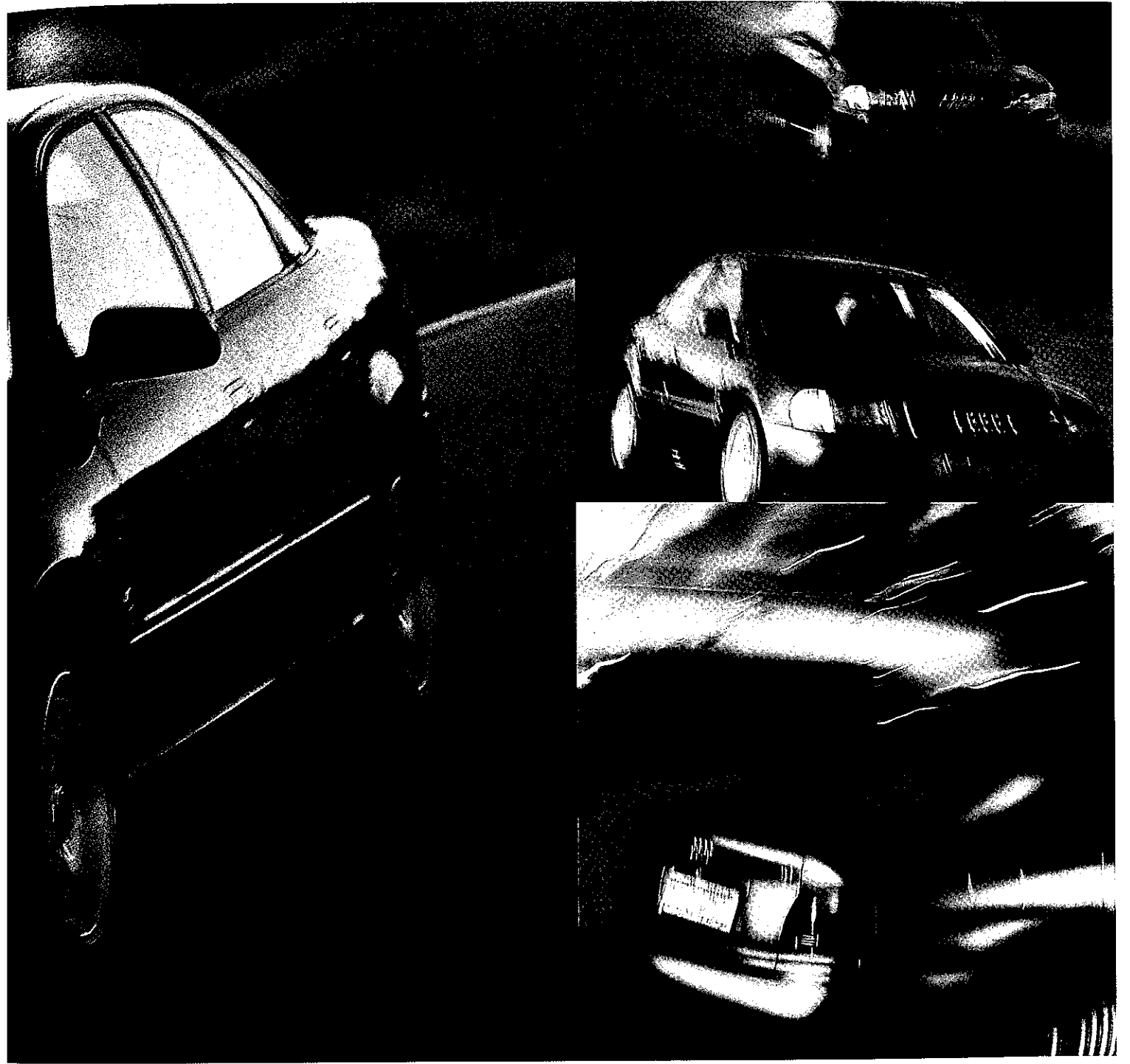

Yeni Audi A4.

Yeniliklerin yaratıcısı Audi'nin son modeli A4 çekici dış hatlarıyla çok etkileyici bir şıklık sergiliyor. A4'de sürüş keyfinin kusursuz gövdeyle nasıl bütünleştiğini, dışarıdan bakarken bile farkediyor, hissediyorsunuz.

Teknolojide lider Audi'ye yakışır bu denge ve zerafet sadece gördüklerinizde kalmıyor. Gözünüzü okşayan bu özellikler, Audi A4'ün ilk bakışta görünmeyen teknolojik ayrıntılarıyla kusursuz bir bileşim oluşturuyor.

Bu bileşimden etkilenmemek mümkün değil.

Kategorisindeki hiçbir otomobilde bulunmayan **beş subap tekniği** ile **iki tarafı komple galvanizli karoseri**, Audi A4'ün üstünlüklerinin başında geliyor. Bu öncü özellikleriyle birlikte sessiz motoru, eşsiz sürüş keyfini ve emniyeti garantiliyor. A4'de güvenlik, iyi yol tutuş ve fren güvenliğini arttıran **dört sallantı kollu ön aksıyla** daha da sağlamlaşıyor. Direksiyon hakimiyeti artarken virajlarda mükemmel denge sağlanıyor. **Çift airbag sistemi, EBV (Elektronische Bremskraftverteilung)**

gerektiğinde maksimum emniyet sunuyor. A4 aynı zamanda, düşük atık gaz oranıyla ekolojik sorumluluğun bir göstergesi.

A4'ün yüksek yol tutuş kabiliyetini her yol ve hava koşulunda daha da arttıran dört çeker sistemi -quattro- seçeneğinden de yararlanabilirsiniz.

Üstün kalite ve güvencenin mükemmel bileşimi olan A4 sizin için üretildi. Bireyin özgürlüğüne hizmet eden bu dinamik tasarımı, daha yakından tanımak için lütfen bizi arayın.

Türkiye Genel Distribütörü
Doğuş Otomotiv Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Eski Büyükdere Caddesi,
Ayazağa Yolu No: 23,
Maslak 80670, İstanbul
Tel: (0212) 276 50 27-29

Audi

Vorsprung durch Technik

Kim korkar Gümrük Birliği'nden?

Nahit Töre

Son zamanlarda Gümrük Birliği konusunda cereyan eden tartışma ve spekülasyonlardan biraz usanmış olabilirsiniz. Aslında itiraf edeyim ki, bu duygular bir ölçüde bende de belirmeye başladı. Meslek hayatının son 25 yılını bu konu içinde geçiren, zaman zaman umutlanan, çoğu kez düş kırıklığından kurtulamayan ben bile, kendime uğraşacak daha başka konular bulsaydım, acaba daha mutlu ve müreffeh olmaz mıydım diye düşünmekten kendimi alamıyorum. Fakat vaktin çok geç olduğunu da biliyorum. Deveyi gütmekten başka seçeneğimin pek kalmamış olması gerçeği karşısında, bu yazıda şimdiye kadar pek denemediğim bir yol izlemeye karar verdim. Aşağıda, Gümrük Birliği'nin hiç de öyle sunulmaya çalışıldığı gibi korkulacak bir hadise olmadığını öne sürecek ve bu konuda bazı bilinen ve az bilinen kanıtlar sunmaya çalışacağım.

Herşeyden önce, bugün yaşadığımız dünyada çok sayıda ülkenin bir Gümrük Birliği ya da serbest ticaret bölgesi türünden entegrasyon hareketi içinde yer aldığını, ya da almak için girişimde bulunduğunu hatırlamakta yarar vardır. Mercosur'dan NAFTA'ya, Avrupa Birliği'nden EFTA'ya kadar halen varlığını sürdüren birliklerde, AFTA (2005 yılında 34 Amerika ülkesini kapsayacak Amerikan Serbest Ticaret Bölgesi), APEC (2020 yılına kadar serbest ticaret hedefleyen ve ABD, Çin, Japonya gibi devler de dahil şimdilik 18 ülkeden oluşan Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği) türünden "süper" serbest ticaret alanlarında pek çok ülke yer almış ya da almaya hazırlanmaktadır. Gümrük Birliği ya da

daha geniş anlamıyla serbest ticaret gerçekten "öcü" olsa, tüm bu girişimler niye? Yoksa, bunca ülke ve buralarda yaşayan milyarlarca insan bize "rol keserek" Türkiye'yi Avrupa'nın kucağına mı oturtmak istiyor? Konuyla ilgili bir seminerde, Gümrük Birliği'nin muhtemel zararları ve bu yoldan dönülüp dönülemeyeceği konusunda soru soran bir dinleyiciye cevaben dudaklarımdan ünlü şair Yahya Kemal'in dizeleri şöyle döküldü:

"Birçok üye ülkenin herbiri memnun ki yerinden,
Birçok seneler geçti dönen yok Gümrük Birliği'nden!"

Gerçekten, siz Gümrük Birliği'nden dönen ya da cayan bir ülke gördünüz mü? Örnek olarak Norveç'e bakalım; yaptığı referandumla AB üyeliğini, hem de ikinci kez geri çevirdi, diye bir sav öne sürülebilir. Fakat Norveç, hâlâ EFTA üyesidir ve EFTA ile AB arasında 1.1.1994 tarihinden bu yana Gümrük Birliği'nin çok ilerisinde bir entegrasyonu temsil eden AEA (Avrupa Ekonomik Alanı) oluşturuldu. Öyle görünüyor ki, insanların nikâhında olduğu gibi, ekonomilerin entegrasyonunda da "keramet" vardır.

Gümrük Birliği'nden korkmamak, aksine ondan umutlu beklentiler içine girmek konusunda öne sürülecek bir başka kanıt, küçük ve orta boy işletmelerin (kısaca KOBİ'lerin) durumudur. Genelde inanıldığı ya da öne sürüldüğü üzere, Gümrük Birliği'nden büyük sanayi yararlı çıkarken, KOBİ'ler bu işin altında ezilecektir. Aslında ben, tam tersi bir durumun olabileceği inancındayım. Büyük sanayi, Gümrük Birliği'nin "çim-

diğini" tam olarak hissedecek kesimdir. Fakat, bu iş yıllardır bilinçle hazırlandığından, ayakta kalmasını, ölçek büyüterek, teknoloji yenileyerek, kalite geliştirerek, rakipleriyle ortaklığa girerek, karşı atağa geçerek şu ya da bu biçimde becerecektir. Zaten bu rekabet çağında ayakta kalamayan firmaların piyasadan çekilmesine ağlayacak kimse de pek kalmamıştır. KOBİ'lere gelince, Gümrük Birliği'nin gerçek galibi kanımca bu kesim olacaktır. Büyük firmalarda fazla görülmeyen esneklik ve dinamizmi kolayca sergileyebilen KOBİ'ler Gümrük Birliği içinde gerçekten harikalar yaratmaya aday firmalardır. Yeter ki, bunların bilgi, sermaye, teknoloji, pazar eksiklikleri zamanında giderilebilsin. Bu konuda hizmet veren KOSGEB gibi kuruluşların faaliyetlerinin daha da genişletilip etkinleştirilmesinde büyük yarar vardır. Avrupa Birliği'nin rakamları da KOBİ'lerin ekonomik entegrasyondan zarar görmediklerini ortaya koyuyor. Bugün, Avrupa Birliği'nde toplam firmaların %80'i KOBİ niteliğindedir. Avrupalı KOBİ'lerle Türk KOBİ'ler arasında önemli farklar (işçi sayısı gibi kriterler açısından) vardır ama, bu hususu yalnız KOBİ'ler açısından değil, tüm Türk firmaları yönünden bir "avantaj" olarak görmek gerekir. Çünkü, bunun sayesinde Türkiye'deki firmaların büyük bölümü KOBİ sayılacak ve AB'de bu kesime tanınan çeşitli kolaylık ve muafiyetlerden yararlanacaklardır.

Gümrük Birliği'nden korkmamak yolunda kullanılacak bir başka kanıt ise, Gümrük Birliği'nin muhtemel etkileri konusunda benim de mütevazî öğrencileri arasında bulunduğum iktisat ilminin ne yazık ki açık-seçik şeyler söyleyememesidir. Kuramın tek söylediği, statik etkilerin dinamik etkilerden ayrılması gerektiği ve ölçek ekonomileri, teknolojinin yaygınlaşması, rekabet sayesinde monopol ve oligopollerin kırılması ya da en azından disipline edilmesi, yabancı sermaye girişinin, yatırımların ve dolayısıyla gelirin artması, istihdam seviyesinin yükselmesi gibi dinamik etkilerin, daha uzun sürelerde ortaya çıksalar da, çok daha önemli olabileceğidir. Her durumda, bu konuda evde yapılan hesapların Gümrük Birliği'ne hiç de uymadığı konusunda çeşitli örneklerle sahibiz. Sözgelisi,

Roma Antlaşması'nın imzalandığı 1957 yılından önce İtalya'da yapılan hesap ve tahminler. Bu ülke beyaz eşya sanayiinin, AET rekabetine dayanamayacağı merkezindeydi. Tam tersine, aradan geçen yaklaşık 40 yılda İtalyan beyaz eşya sanayiinin Avrupa'nın en güçlü ve etkin ülkeleri arasına gireceğini o tarihte kimse tahmin edememiştir.

Gümrük Birliği korkularını dağıtmak için öne sürülecek en güçlü kanıt ise, Anadolu'nun halen birçok iline "sirayet" etmiş görünen "Büyük Anadolu Sanayi İhtilali"dir. Bugüne kadar Gümrük Birliği'ni çoğunlukla Marmara ve Ege Bölgelerimizde ve özellikle İstanbul ve İzmir'de kurulu sanayi bağlamında konuştuk ve tartıştık. Çünkü, özellikle son 10-15 yıldır Anadolu'da sessiz sessiz hazırlanan ve uygulanan sanayi ihtilalinden çoğumuz haberdar değildik. Çok yakın zamanlara kadar çoğumuzun aklına, Denizli denilince "horoz", Gaziantep denilince "baklava", Kayseri denilince "pastırma", Çorum denilince de "leblebi" gelirdi. Fakat, çeşitli seminerler ve toplantılar dolayısıyla yakın zaman önce, ilk kez ya da tekrar ziyaret fırsatı bulduğum bu dört güzel ilimizde çok ciddi sanayi ihtilalleri cereyan ettiğini gözlerimle gördüm. Yine bu dört ilimizde herbiri birer "kahraman ihtilal neferi" sayılabilecek sanayicilerimizin, sanki ağız birliği etmişlercesine "biz Gümrük Birliği'nden korkmuyoruz" dediklerini kulaklarımla duydum. Bu ifadeleri bilgisizlikten kaynaklanan cesaret örnekleri sanmayınız. Çünkü, Anadolu girişimcisiyle biraz konuştuğunuzda, onun Gümrük Birliği, GATT, standardizasyon, sertifikasyon, ISO 9000, fikri ve sınai mülkiyet vb. konularda çok şey bildiğini - biraz da hayretle- göreceksiniz. Çünkü, Anadolu girişimcisi, Türkiye'nin dışa açılma sürecine girdiği 1980'li ve hatta 1990'lı yılların bir ürünüdür. Dolayısıyla ihracat yapmayı, dış rakiplerle boğuşmayı baştan beri işinin 'asli unsuru' saymış ve böyle bir ortamda Gümrük Birliği'ne girmeyi de, küreselleşmeyi de şimdiden başarmıştır. İşte, 28 Mart 1995 tarihli Çorum Yenigün gazetesinden bir haber: "Çorum, ağırlıklı (Türk) çorap sektörü AB'ye kafa tutuyor-Büyük çoğunluğunu Çorumlu işadamlarının oluşturduğu çorap sek-

Gümrük Birliği korkularını dağıtmak için öne sürülecek en güçlü kanıt, Anadolu'da sessiz sedasız hazırlanan ve uygulanan "Büyük Anadolu Sanayi İhtilalidir."

törü sayesinde Türkiye ihracatta liderliğe oynuyor- Türkiye, çorap üretiminde dünyanın en yüksek teknolojisini kullanan Çin, Güney Kore ve Amerika'nın çorap üreticilerinin ardından dördüncü sırada yer alıyor ve aradaki farkı her geçen yıl kapatıyor. Haftalık Para Dergisi'nin haberine göre büyük çoğunluğunu Çorumlu İşadamlarının oluşturduğu küçüklü büyüklü 200 firmanın yer aldığı ve yaklaşık 50 bin işçinin çalıştığı Türk çorap piyasası 6000 milyon adetlik kapasitesinin hemen hemen tamamını kullanıyor. Türk çorap üreticilerinin 1984 yılında Avrupa Birliği ülkelerinin toplam çorap ithalatı içindeki pazar payı, binde 7 iken, 1994 yılında gelindiğinde bu pay yüzde 28'e ulaştı... Türkiye 1993 rakamlarıyla AB ülkelerine ihracat yapan ülkeler arasında Güney Kore'den sonra ikinci sırada yer aldı... Çorap üreticileri Gümrük Birliği anlaşmasının çorap sektörünün önünü daha da açacağına inanıyorlar..."

Söz Çorum'dan açılmışken, yine sanırım bu ilimizde kurulu bir gömlek fabrikasının üretiminin %90'ını, hem de ünlü Amerikan ve Avrupa markalarıyla, Avrupa ülkelerine ihraç ettiğini medyadan öğrenmişsinizdir. Örnekleri çoğaltabiliriz; Amerikan büyük mağaza-

lar zinciri Sears'ın artık tümüyle Denizli'de üretilen havlu ve bornozları sattığını, okyanusların altından kıtaları bağlayan inanılmaz iletişim aracı fiber optik kabloların Kayseri'de üretildiğini, Gaziantep'in tek başına yılda 335 milyon dolarlık ihracat yapacak güce eriştiğini öğrenmek çoğu okuyucuyu şaşırtacaktır.

Şu listeye bir göz atmakta yarar var: Kot kumaşı, ham bez, havlu, bornoz, fiber optik kablo, makina halısı, kadife, yatak, yorgan, yastık, yatak örtüsü, emaye ve çelik mutfak eşyaları, çelik büro mobilyası, kablo, karde ve penye akrilik iplik, bütangazlı, elektrikli ocak, fırın, alüminyum profil, kadmium metal çubuk, çelik halat, mini çamaşır ve yayık makinası, vantilatör, LPG ve su tankı, kanape ve oturma grupları, mini kamyonet, nikel kadmium pil, uçak aküsü, radyan soba, katı yakıt sobası, örme şort, su arıtma cihazı, elektrik motoru, statör, güneş kollektörü, kilit, çelik boru, margarin, işlenmiş deri, elektrolitik bakır iletken, meyvesuyu konsantresi, takım tezgahları... Bunlar Kayseri'de, muhteşem Erciyes'in eteklerinde üretilip ihraç edilen ürünlerden bazılarıdır. Kayseri Sanayi Odasına üye firmalar 1994 yılında 44 ülkeye yaptıkları ihracattan 146 milyon dolar kazanmışlardır. Bu 44 ülke arasında AB üyeleri başta gelmektedir.

Sanayi ihtilali yaşayan bu illerimizde organize sanayi bölgelerinin sanayileşmenin başlayıp yaygınlaşmasında önemli rol oynadığı gözlenmektedir. Çorum-Ankara karayolunun 12. kilometresinde 3 milyon metrekaare üzerine kurulu Çorum Organize Sanayi Bölgesinde 79 fabrika parseli bulunmaktadır. Bu parsellerden 45'i satılmış durumdadır. 27 parsel üzerinde bacalar şimdiden tütmeye başlamıştır. 8 parsel üzerinde ise, inşaat sürmektedir. 1976 yılında şehir merkezine 14 km. uzaklıkta 8 milyon metrekaarelik bir arazi üzerine kurulmuş Kayseri Organize Sanayi

Bölgesinde ise, 354 sanayi parseli vardır. Halen bu bölgemizde 149 firma üretimini sürdürürken, 151 tesisin inşaat faaliyetleri devam etmektedir. Bölge halen 500'ü mühendis ve nitelikli eleman olmak üzere 9000 kişiye istihdam sağlamaktadır. Yine, 3 milyon metrakarelik bir alanı kapsayan ve Denizli'ye 17 km. mesafede kurulmuş bulunan Denizli Organize Sanayi Bölgesine gelince, bu bölgemizdeki toplam 140 sanayi parselinden 66'sında bacalar tütmekte, 39'unda inşaat sürmekte, 35'inde ise proje-etüd çalışmaları devam etmektedir. Yoğun arsa talepleri karşısında 1993 yılından itibaren Denizli'de ikinci bir organize sanayi bölgesi kurulması çalışmaları başlatılmıştır. Fakat organize sanayi bölgeleri açısından Türkiye'de en ilginç ve inanılması güç gelişmelerden birini sergileyen ilimiz hiç kuşkusuz Gaziantep'tir. Bugün bir arı kovanı kadar faal ve verimli bir ekonomiye sahip olan bu ilimizde Birinci Organize Sanayi Bölgesi, 1969 yılında oluşturulmuş; bunu 1987 yılında kurulan İkinci Organize Sanayi Bölgesi izlemiştir. Halen Birinci Bölgede 116, İkinci Bölgede ise 54 fabrika faaliyet göstermekte; çok sayıda fabrika ise inşaat ya da proje aşamalarında bulunmaktadır. Fakat Gaziantep'in yerinde duramayan girişimcileri için bu da yeterli olmamış ve arsa için sıra bekleyen 1000 kadar sanayicinin talebini karşılamak amacıyla 1994 yılında üçüncü Organize Sanayi Bölgesinin kurulmasına başlanmıştır. Her üç bölge tam olarak faaliyete geçtiğinde bacası tütecek 1060 fabrikada tam 70.000 insan çalışacaktır. Dikkat buyurunuz, Almanya'dan değil, Gaziantep'ten söz ediyorum!

Ayrıca burada size anlatmaya çalıştığım dört ilimizdeki sanayi potansiyelinin organize sanayi bölgeleri içine sıkışıp kaldığını da sanmayınız. Bu illerin her birinde küçük sanayi siteleri, atölyeler, tezgahlar harıl harıl üretim yapmakta; sanayi ihtilali evlere kadar girmiş bulunmaktadır.

Kuşkusuz ihtilal sorunsuz olmaz. Bizim Anadolu sanayi ihtilalinin de çok çeşitli ve çetin sorunları bulunmaktadır. Bunların bir kısmı ülke bütünü için geçerli, İstanbul ve İzmir'deki büyük sanayi de

yakındığı türden sorunlardır. Kredinin aşırı pahalılığı, girdi ve hammadde fiyatlarının yüksekliği, nitelikli işgücünün kıtlığı, Türk lirasının aşırı değerlenmesi, teşvik mevzuat ve uygulamasının karışıklığı, hükümet politikalarında istikrarsızlık ve belirsizlik bunlar arasında sayılabilir. Fakat bunlar dışında da altyapı yetersizliğinden kaynaklanan çeşitli sorunları da bulunuyor. Sözcüleri, Gaziantep'te İkinci Organize Sanayi Bölgesinin altyapı işlerinin tamamlanması için gerekli olan 400 milyar TL. bir türlü bulunamıyor. Bu durumda, arazi kamulaştırma ve altyapı giderlerini büyük ölçüde yatırım yapan sanayiciler üstleniyor; bu da yatırım maliyetlerini gereksiz ölçülerde artırıyor. Çorumlu sanayici, demiryolu ve havaalanı beklentisi içinde. Kayserili sanayici, dünya ile daha iyi entegre olabilmek için uluslararası havaalanı istiyor. Bu gerçekleşirse, Kayseri'de imal edilen yataklarda uyuyacak Rusların sayısında daha da artma olacağından kuşkusuz ise, hiç yok. Gaziantep'te sanayici de yine daha gelişmiş havaalanı ve otoyol beklentisi içinde.

Fakat bu dört ilimizin bir başka ortak yanı da, devletin buralarda pek az iş ve yatırım yapmış olmasıdır. Bu durumda, kaydedilen gelişmeleri Türk insanının sahip olduğu girişimcilik ruhuyla, sanayileşme tutkusuyla, durumunu ve içinde bulunduğu koşulları iyileştirme yolunda yorulmak bilmez çalışmasıyla açıklamaktan başka yapacak bir şey kalmıyor. Kuşkusuz, devletin politik kaygılarından uzak, çağa ve akla uygun desteğini bu tabloya ekleyebildiğimiz gün, özlediğimiz Türkiye'ye çok daha yaklaşmış olacağız. Çünkü artık, çalışkan Anadolu halkının ve onun bağrından çıkan girişimcilerin devamını rahatlıkla getirebileceği gün gibi ortadadır. Bugün birçok ilimizde daha, sanayi ihtilallerinin başladığını veya başlamak üzere olduğunu unutmayalım.

Nasıl, Gümrük Birliği'nden hâlâ korkuyor musunuz?

Prof. Dr. Nahit Töre

Ankara Üniversitesi, Avrupa Topluluğu Araştırma ve Uygulama Merkezi Öğretim Üyesi

Murat Sertel:

"Sistem barajsız olmalı"

Boğaziçi Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Murat Sertel ve Prof. Ersin Kalaycıoğlu'nun "Türkiye İçin Yeni Bir Seçim Modeli Tasarımına Doğru" adlı çalışması, TÜSİAD'ın desteğiyle kitap haline getirildi ve basına tanıtıldı. Tek tur mu iki tur mu tartışmalarına yeni bir boyut getiren bu ilgi çekici çalışma konusunda Necla Zarakol, tasarımcılarla görüştü.

- Her seçimde seçim sisteminin değiştirilmeye zorlanması nasıl bir ihtiyaçtan doğuyor?

- Herkes seçim sistemiyle oynamayı ister, çünkü bu oyunun bir meyvesi vardır. Doğruyu bulmak açısından ben bu arayıştan memnunum. Halkımızda bazı ahlaki değerler var. Aslında bu ilkeler etrafında birleşip, buna uygun çalışabilen bir sistemi tasarlayalım ve benimseyip, işletelim.

-Bizdeki sistem temsil gücü en az olan sistem değil mi?

- Bu, bizim huzur meselemiz. Her defasında huzur giderilsin diye bir değişiklik yapıyor. İktidardakilerin numarasıdır bu. "Ben şunu böyle tasarlasam belki kazanabilirim. Az oy almama, az beğeni almama rağmen çok sandalye kazanabilirim" gibi, hesaplara girmeye teşvik ettiriyoruz.

Bu şekilde seçime giren, seçimi kaybetse bile memleketi çok tehlikeli bir alternatif kazanmayla karşı karşıya bırakıyor. Bunu hepsi denedi. Bizim adımıza bu kumara girmeye ne Turgut Beyin, ne Tansu Hanımın, ne de Meclis'in hakkı yoktur. Bizim bu işle uğraşmamız gerekiyor. Meclis Başkanı, "bazı ahlaki ilkeler üzerinde anlaşıyoruz, bize birkaç alternatif sunabilir misiniz?" diye sorsaydı çok daha iyi olurdu. Böylelikle bu çalışmayı TÜSİAD yerine onlar için yapmamız daha anlamlı olurdu.

- Seçim sisteminin zorlanması, birilerinin kendi çıkarları doğrultusunda matematikten faydalanarak oynamaları söz konusu mu?

- Bizim milletimizin beğendiği grup buraya bıçak sırtında gelmemeli. Biraz daha abartırsak, millet kimseye böyle bir yetki vermiş değil. Halk hiçbir zaman azınlığın beğendiği adamı çoğunluğun beğenisiymiş gibi başa getirip ona yetki vermez. Ayrıca, şunu da demez; "Çoğunluğu azınlık beğenmiş". Bu durumda halkın birinci tercihlerini sormanın ötesinde birşey sormak gerekiyor. Bunu sormadığınız zaman "Hitler Sendromu" doğar. Mesele şudur; çok iyi demokrasilerde bile seçim sistemi iyi tasarlanmazsa bu tür sorular çıkabilir.

Mühim olan, halkın en kötü addettiğinin, iktidar olmasının ahlaki olarak kabul edilir olup olmadığıdır.

- Sizin sisteminiz daha eğitici ve insanları biraz daha politik olmaya itiyor. Bu durumda, bizim kültürümüzden gelen insanlardan biraz fazla şey beklenmiyor mu?

- Bunun önemi yok, zira bugün oy verecek insanlar tarihe bağımlı değil. 1960 çocukları için tarih 27 Mayıs'tır, 12 Eylül'dür. Bu çocuklar oy verecek, bunlar akıllı insanlar.

- Size göre, radikal bir partinin oyları giderek artıyorsa onun alternatifi olarak, seçmen neyin hesabını yapmalı?

- Ne kadar nispi temsile yakın bir ortam olursa küçük partinin barınması da o kadar müsait olur. Ne kadar barajsız bir seçim sistemi yaparsak, o oranda küçük partilerin barınmasına imkan vermiş oluruz.

- Oy verme barajı yok mu?

- Baraj sunidir. Bu bir askeri yöntemdir. Barajsız sistem öneriyorum, böylelikle küçük partiler de meclise girebilir.

- Baraj koymadığımızda toplumsal yapısı farklı olan grupların Meclis'e girmesine olanak vermiş oluyorsunuz.

- Onların Meclis'e gelmemeleri için bir tasarımcıya ihtiyaç yok. Sade-

ce bir Evren Paşa'ya ihtiyaç var. Yalnızca benim sesim çıksın diyorsanız, o başka. Demokrasiyi ortadan kaldıracak tehditlere karşı subaplarımız olmalı. Sistemin kendisinde bu tedbirlerin alınmış olması lazım. 'Hitler Sendromuna' mani olmak budur işte.

- Seçim sistemi yalnız başına bu problemleri çözebiliyor mu?

- Seçim sistemi çözülmeyp, sistem bir yasada yer alıyorsa, aynı zamanda insanlarda doğruluğun yerini de hıyanet alıyorsa, bu işler doğru yürümez. Ancak bile bile uyduruk bir seçim sistemi muhafaza etmeye kalkarsanız, onun altında tüm yanlışlar daha da kolay yeşerir.

- Siz, burada matematik doğru kurulusa doğru sonuçlar almak da mümkün, diyorsunuz. Aslında önerilen formül bu değil mi?

- Halkın doğru addettiği bazı ahlakî ilkeleri yerine getiren bir formül uygulamamız lazım. Formülde matematik lazım, insanların sevecikleri laflar lazım vs.

- Bu sistemin uygulanmasından çıkacak sonuç, partilerin merkeze çekilmesine yarayan bir yapılanmadır, diyebilir miyiz?

- Birinci derecede kendisini beğendiremediği daha geniş halk kitlesinin hiç değilse ikinci derecede beğenisine mazhar olmasını istiyoruz.

- İnsanların temel ihtiyaçlarına ilişkin söylediğiniz şeyler yetersiz kahrken, sosyal güvenlik, eğitim, sağlık konularında iyi politikalar öneriyorsanız, bu durumda seçmen, sizi ikinci tercih yapabilir.

- Belki ikinci derecede. Tabii,

eğer, çoğunluğun tüylerini diken diken eden birtakım şeyleri önermezsiniz. Bizim memleketimiz daha mütecaviz birşey etrafında toplanıyor. Ama yasaklar pahasına değil. Eğer halk çoğunluğu tarafından benimsenmezse, halkın çoğunluğu üzerine, buna rağmen iktidar olamazlar. Ama halkın çoğunluğu şeriatı benimserse tabii ki şeriat olur ve buna da kimse mani olamaz ve olmamaktadır da.

- Sistemin merkezde toplanması uzun vadede istikrarlı bir toplum oluşmasını sağlayacak mı?

- Çoğunluğun şeriatı istediğine inanmıyorum ama o sesler orada çıkabilmeli ve onları yasaklarla durdurmaya ihtiyaç hissetmemeli. Kısaca, sistem azınlıkların seslerine oranla temsilini getiriyor.

Ersin Kalaycıoğlu:

"Seçmeni dışlamayan, sistemle bütünleşen bir model"

- Nasıl bir seçim sistemi önerirsiniz?

- Seçmeni dışlamayan, bilakis sistemle bütünleştiren, seçmene sistem içerisinde oy nedeniyle daha fazla etkisi olduğu inancını yaymayı özendiren bir sistem önerdik. İster

aktarılabılır oy sistemi, ister çoğunlukçu uzlaşıcı olsun, birden fazla tercih olduğu zaman, parti liderleri de adaylar da, diğer adayları hasım olarak değil, rakip olarak görecekle. Bu sistemle, hem tutmakta olduğu partileri tercih edebilme hem de beğendiği diğer partileri ikinci, üçüncü parti olarak sıralayabilme imkanı

verilebilecektir. Böylelikle, herhangi bir kaygısı olan seçmen, tercihi sırasında kaygılarını dile getirmiş olacak ve daha fazla katılımı sağlayacak yollar açılacak.

- Seçmenlerin, sandığa gitmeden önce partiler ve adaylar hakkında inceleme yapmasını ve karar vermesini mi bekliyorsunuz?

- Seçmen muhakkak üç tercih yapacak diye birşey sözkonusu değil. Hiç tercih yapmayacağı gibi isterse bir tercih yapabilir. Seçmenlerin tümü bir tek oy verirse o zaman nisbi temsilin herhangi bir formülünde olduğu gibi bir sonuç çıkar ama birden fazla tercih yapmak isteyen olursa, ki mutlaka 30 milyon seçmen içerisinde en azından 3-5 milyon oranında tercih yapmak isteyen çıkacaktır, onların tercihlerini bildirdikleri ölçüde, bu tercihlerin siyasi iktidarın oluşumuna etki yaptığı görülecektir. Sistemin başka bir zorlama özelliği yok. 1970'lerden bu yana oy kullanan herkesin en azından iki tercihi olduğu kanatındeyim. Çünkü onlar, CHP'ye AP'ye, MSP'ye, MHP'ye oy vererek bugünlere geldiler. Şimdi bakular ki, RP dışındaki tüm partiler ikiye bölünmüş. Buna MHP de dahildir. Bu partiler ittifak yapabildikleri için bu partilerin seçmeni birbirine oy verebiliyor.

- Seçim sisteminde yapılacak değişiklik, Türk siyasal yaşamındaki sorunları çözmeye yeterli mi?

- Seçim sistemi, genel sistemin parçası ve değişkenidir. Bunun yanı sıra, bir sürü faktör var. Birinci problem, seçim sistemidir. İkinci problem ise, rejimin tasarımı ya da rejimin organizasyonundan kaynaklanıyor. Özellikle çeşitli dernek ve kuruluşların siyasal hayatla ilişkisinin kesilmesi sonucu 1980'lerde büyük ölçüde organize olmamış bir siyasal rejim ortaya

çıktı. Organize olamayan seçmen, etkisini yitirdi veya etkisi azaldı. Oysa seçmen, devlet üzerindeki etkisini ancak, örgütlenebildiği, dernekleşebildiği ve bunları düzenli çalıştırabildiği ölçüde arttırabilir. Dolayısıyla ilk sıkıntı buradan kaynaklanıyor. Seçmenin etkisinin artabilmesi için baskı gruplarının rahat çalışabilmesi gerekiyor. Oysa bugünkü sistem baskı gruplarının çalışmasını teşvik etmeyen hatta onların çalışmasını güçleştiren bir özelliktedir.

İkincisi, bizde siyasi partilerdeki çeşitliliği tamamen ortadan kaldıran bir yasa var. Ben Türkiye'nin, siyasi partiler yasasına ihtiyacı olmadığını görüşündeyim. Ancak, siyasi partilerin finansmanı ile ilgili bir yasayı hızla çıkartmamız gerekiyor. Özellikle, partilerin harcamalarını denetleyen yasalar olmalı. Belli tür harcamalarını yapamayacaklarını, bunu yaptığı takdirde ciddi yaptırımlarla karşılaşacaklarını bilmeleri gerekiyor.

Seçmenin önüne çıkacak partilerin fırsat eşitliğini sağlamak gerekir. Bu eşitsizliği yaratan koşullar ortadan kaldırılabilir. Bunları denetlemek de kolaydır. Siyasi partilerin gelirlerinin de denetim altına alınması lazım. Fakat, gelirleri kolay kolay denetlemek mümkün değil. Ancak şirket bilançoları gibi bunların devri olarak bilançolarının yayınlanması gerekir. Veya bilançolarında gerçek mal varlıkları görünen harcamaları arasında farklılık çıkarsa, o zaman "yönetim kurulu

hapisle cezalandırılır" gibi ciddi yaptırımlar uygulanmalıdır.

- Siyasal partilere yapılan bağışların yıllardır aynı düzeyde tutulması, onların hileli davranmasına yol açmaz mı?

- Gelirin hileyle alınmasını önlemenin yolu bunu serbest bırakmaktan geçiyor. Seçmen, hangi mali kuruluşların veya çıkarların hangi partiyi desteklediğini bilsin. Seçmen bunu bilirse tercihinin ona göre tayin eder. Düzenleyebileceğimiz bir başka şey de, insanların haksız ve adaletsiz gördükleri uygulamaları ve yasaları, yasa çerçevesi içinde ve kamuya zarar vermemek suretiyle, protesto etmelerini kolaylaştırmamızdır. Bu, onların, hem siyasal sisteme katıldıkları hem de siyasal kararlar üzerinde etkinliği olduğu sonucunu doğuracağı gibi, aynı zamanda da bu protestolar biraz dikkate alınırsa milletvekilleri ve yasa yapıcıları ve uygulayıcıları açısından Türkiye'deki demokrasinin daha etkin uygulanabilmesi mümkün olabilecektir.

Bir yasa şayet sizce birtakım zararları ortaya çıkırıyorsa, haksız ve adaletsizse, çıkıp bunu duyurmanız halinde ağır bir bedel ödememelisiniz. Dolayısıyla vatandaş çıkıp sesini duyurmayı doğal, demokrasilerde olması gereken ve rejimin de ayrılmaz bir parçası olarak görmeli. Milletvekili de bunu böyle görmeli. Ve milletin sesini çıkarmasından memnun olmalıdır. Böyle bir değişiklik bizim için önemlidir.

SİNGAPUR HAVAYOLLARI İLE DÜNYAYI DOLAŞIN.

Her perşembe, her pazar BIG TOP 747'lerimizden biri sizi İstanbul'dan Singapur'a götürmeye hazır. Singapur'dan Asya'daki bütün önemli kentlere haftada 300'den fazla, Kuzey Amerika'ya ve Avustralya kıtasına haftada 30'ardan fazla uçuşumuz var. Avrupa'ya haftada 40, Ortadoğu ve Afrika'ya 14 kere uçuyoruz. Bizimle nereye uçarsanız uçun, her uçuşta, dünyanın en genç, en modern filosunun sunduğu tüm konforu ve diğer havayollarının bile takdirini kazanmış konukseverliğimizi bir kere daha yaşayacaksınız. **SINGAPORE AIRLINES**

Basında 25 yıl önce AT

Süleyman Coşkun

Günümüz Türkiye'sinde sokakta herhangi bir kims-eye "Avrupa Birliği, Avrupa Topluluğu, ya da Gümrük Birliği nedir?" diye sorulursa, kitle iletişim araçlarının bu kavramları hemen hergün evlere taşımasından dolayı, önemli bir çoğunluğundan doğru yanıtlar alınır. Oysa bundan 25 yıl öncesindeki durum bundan çok farklıydı. Bunun için gazetelere bakmak yeterli. 1970 yılının Kasım ayı sonlarına doğru, Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil, Gümrük Birliği'nin temelini oluşturan Avrupa Topluluğu ile (o günkü adıyla Avrupa Ortak Pazarı'yla) Katma Protokol'ün imzası için Brüksel'e giderken hemen hiç kimse oralı bile olmamıştı. Türkiye'nin gündemini ve gazetelerin birinci sayfalarını kolera haberleriyle beraber iç politika oluşturuşuyordu.

Buna karşılık, Avrupa Topluluğu ile ilişkileri önemseyen tek gazete, Abdi İpekçi yönetimindeki Milliyet'ti. Bu da Milliyet'le diğer gazeteler arasında bariz bir fark yaratıyordu. Haftada bir "İktisat ve Ticaret" başlığıyla hazırlanan ekonomi sayfasında Ortak Pazar-Türkiye ilişkilerine yönelik haber ve yorumlara yer veriliyordu. 13 Kasım tarihli sayıda, Katma Protokol'ün 23 Kasım günü imzalanacağını Türk Haberler Ajansı kaynaklı olarak haber veren ilk gazete yine Milliyet oldu. Ve bunu izleyen günlerde de ayrıntılı bilgiler vermeye devam etti.

Örneğin, 20 ve 24 Kasım günkü haberler gazetenin manşetine oturtulmuştu. 25 Kasım günü ise Ali Gevgilili'nin, "İktisat ve Ticaret" sayfasında yer alan "Ortak Pazar ve Türkiye'miz" başlıklı yorumunda şöyle deniliyordu: "Türkiye ile Ortak Pazar arasında Brüksel'de imzalanan geçiş dönemi Katma Protokol'ü Türk toplumu için yeni aşamayı başlatmaktadır... Tarihin yasaları

oyunun kurallarını bozmazsa, 22. yılın sonunda genellikle Batı Avrupa ölçülerıyla uyuma geçmiş; buna uygun ekonomik, toplumsal, sınıfsal ve kültürel yapılara yakınlaşmış bir Türkiye doğacaktır." Milliyet, 29 Kasım günü de "Düşünenlerin Forumu" adlı bölümde Ali Gevgilili'nin yönettiği, AP Zonguldak Milletvekili Cahit Karakaş, CHP İstanbul Milletvekili Prof. Dr. Besim Üstünel ve TİP Merkez Yürütme Kurulu Üyesi Prof. Dr. Sadun Aren'in katıldıkları bir açık oturuma yer veriyordu. Ancak, Milliyet'in bu tavrına rağmen ilginç olan, Abdi İpekçi'nin konuya hiç değinmemesi idi. İpekçi, Katma Protokol'ün imzalandığı 23 Kasım günü de onu izleyen günlerde de makalelerinde nedense "Robert Kolej Sorunu"na yer ayırmıştı.

Milliyet, Katma Protokol'ün imzalanmasıyla ilgili olarak ne kadar çok habere yer veriyorsa, Cumhuriyet de o kadar yoruma sayfa ayırıyordu. 13 Kasım günü birinci sayfasından tek sütunluk bir haberle okuyucularını Katma Protokol'den haberdar eden Cumhuriyet'te, 20 Kasım günü Prof. Dr. Gülten Kazgan, "Haftanın Yorumu" adlı bölümde, Katma Protokol'ü "Türkiye'nin tüm toplumsal, ekonomik ve politik yaşantısını etkileyecek, tarihsel bir dönüm noktası" olarak niteleyip, konuya gösterilen umursamazlıktan yakınıyordu. 21 Kasım günkü Cumhuriyet'in "Olayların Arkasındaki Gerçek" sütununda Ortak Pazar'a girilmesine karşı çıkılıyor ve "Ekonomik alanda dışarıya bağlandıkça, siyasal bağımsızlığımız elimizden büsbütün kayacaktır. Esasen önemli sayıda hukukçu, milli iradenin dışarıya kayması anlamına gelebilecek Ortak Pazar'a girişin Anayasamızın temel ilkelerin uymadığı kanısındadır" deniliyordu. 22 Kasım tarihinde ise, İlhan Selçuk "Pencere" sütü-

AT ile ilişkiler 25 yıl önce, şimdi olduğu gibi gündemi oluşturmuyordu. Gelişmeler gazetelerde ya çok kısa olarak ya da devam sayfalarında yer alıyordu. Basında bu istisnayı bozan tek gazete ise Milliyet'ti.

nunda, Katma Protokolün imzasına ilişkin, "Ortak Pazar anlaşması 20. yüzyıl Avrupasının sömürü düzeninde yeni bir mekanizmadır. İşte bu mekanizmanın protokollü yarın imzalanmaktadır" diyerek sert bir dille karşı çıkıyordu. Cumhuriyet, 24 Kasım günü manşetini konuya ayırarak, Katma Protokolün imzalandığını duyuruyor ve haberde konuyla ilgili protestolara yer veriliyordu. Hürriyet ve Tercüman gazetelerinin yorumları da ortaya ilginç bir tablo çıkarıyordu. Adalet Partisi'ni desteklediği bilinen Tercüman "nedense" Katma Proto-

kolün imza törenini, sadece 23 ve 24 Kasım günleri gazetesinin "devam" sayfasındaki tek sütunda kısa haberlerle geçiştiriyordu. Hürriyet ise, Tercüman'a oranla biraz daha sıcak yaklaşıyordu. O da, Katma Protokolün imzasına ilişkin haberlere çok küçük yer ayırıp, ancak küçük bir farkla, haberleri birinci sayfasından gösteriyordu.

Süleyman Coşkun
Gazeteci-Yazar

Çalışmanın sonu

Stanley Kubrick'in dahiyane filmi 2001 (Bir Uzak Macerası) çevrildiği 1960'lı yılların sonları için ancak hayal edilebilecek bir ihtimali gündeme getirmişti: Düşünen Bilgisayar. O günlerin sanatçı fantazisi daha 21. yüzyıla girmeden gerçekleşme aşamasına geldi. Teknoloji konusundaki karamsarlarla iyimserler arasındaki tartışma insan emeğinin giderek üretimde azalan bir faktör haline geldiği yeni dönemde de aynı yoğunlukta devam ediyor. Çalışmanın Sonu* adlı titiz, geniş kapsamlı ve çok ilginç kitabında teknolojik karamsarlar safında yer alan Jeremy Rifkin, içinde bulunduğumuz üçüncü sanayi devrimi döneminin anahtarlarını ve yarattığı zorlukları irdeledikten sonra, piyasa sonrası bir ekonomik düzenin temel taşlarının neler olması gerektiği konusundaki önerilerini de tartışmaya açıyor.

Teknolojinin iki yüzü

Rifkin'e göre insanlık varoluş tarzıyla ilgili yepyeni bir döneme giriyor. "Başlangıçtan beri uygarlık geniş olarak çalışma kavramı etrafında oluşturulmuştu. İş, günlük yaşamın ayrılmaz bir parçası olmuştu. Şimdi ise, ilk kez, insan emeği üretim sürecinden sistemli bir şekilde çıkarılıyor. Yüzyıldan daha kısa bir süre içinde dünyanın hemen tüm sanayileşmiş ülkelerinde, piyasa sektöründe yığılmalı iş devreden çıkacak." Gelişmiş ve gelişmemiş tüm ülkelerin başında olan işsizlik belasının teknolojik gelişmeye dayalı olarak makinaların insan emeğini ikame etmesiyle yakından bağlantısı var. Buna bağlı olarak tıpkı ilk sanayi devriminde olduğu gibi yaşam tarzını kökten değiştiren ve belirsizliklerle dolu bir geleceğe pupa yelken gidilen bir değişim dö-

neminde, bundan etkilenen yığınların ve bireylerin tepkileri büyük ölçüde korku içeriyor. Geleceğin belirsiz olması giderek şiddetin yaygınlaştığı, toplumsal gerilimlerin ve reaksiyoner akımların gücünün arttığı bir ortam yaratıyor.

Aslında teknolojideki gelişmeler ve bilgisayarların giderek daha becerikli olması kendi başına ne verimlilik ne de işgücü yerine ikame edilebilirlik açısından bir anlam taşımıyor. Son yıllarda makina kullanımı sayesinde verimliliğin olağanüstü artmasının gerisindeki asıl temel etken, işin örgütlenmesindeki değişimdi. Örneğin, Morgan Stanley şirketinin bir araştırmasında Amerikan ekonomisinde hizmet sektöründeki verimlilik artışına bağlı bir canlanma yaşandığı saptanırken teknoloji ile bu artış arasındaki ilişki şöyle vurgulanmış: "Verimlilik artışının daha çabuk oluşmamasının nedeni işgücü ikame eden, zamandan tasarruf edilmesini sağlayan yeni bilgi teknolojileri değil, bu teknolojileri sindiremeyen miadı dolmuş örgütlenme yapılarıdır." Yeni teknolojilerin kullanıldıkları yapıların kökten bir yeniden yapılanmadan geçmesiyle (re-engineering) verimlilik inanılmaz ölçülerde artar ve karlar katlanmaya başlarken, tüm teknolojik gelişme dönemlerinin sonucu bu kez daha da vurgulanarak ortaya çıkıyordu: İşsizlik.

Teknolojideki gelişmelerin akıllara durgunluk verecek bir düzeye geldiği günümüzde ise, Rifkin ve benzer düşünürler için piyasa ekonomisinin önüne çıkan sorunları eski kavramsal çerçeve içinde aşmak mümkün değil. Bugün varılmış olan gelişmişlik noktasında "soru, üçüncü sanayi devrimi teknolojilerinin iktisatçıların sonsuz üretim ve kar hayallerini mi yoksa

*Jeremy Rifkin, The End of Work, (New York: G.P. Putnam's Sons, 1995)

toplumun daha fazla rahat hılyasını tatmin edeceği-
dir." İşgücü çalıştırmanın giderek devreden çıktığı bir
gelişme sürecinde Rifkin'e göre çalışma süresinin
azaltılması, verimliliğin getirdiği karların daha eşitlik-
çi dağıtılması gibi konulara ağırlık verilmesi ve büyü-
menin motoru olan piyasa ilişkileri içinde kar peşinde
koşmanın, insanların kendilerine ve toplumsal çevre-
lerine daha fazla zaman ayırmalarını sağlayacak bir
düşünceyle dengelenmesi gerekiyor.

Kazananlar, kaybedenler

Üçüncü sanayi devrimi bir bakıma ilk iki sanayi dev-
riminden miras kalan yapıların ve hatta sınıfların dev-
reden çıkacağı bir dönemi hazırlıyor. Bilginin sanayi-
de giderek artan ölçüde ve etkinlikte kullanılmasıyla
daha önceki dönemlerde olduğu gibi "mavi yakalı"
işçiler işlerini kaybetmeye başladılar. Ancak bilgi tek-
nolojisinin kendi üretim ve yönetim örgütlenmeleri-
ni dayattığı ve buna uygun düzenlemelerin başladığı
noktada "beyaz yakalı" da okkanın altına girmeye
başladılar. Rifkin'e göre son devrimde "hiçbir grup
ara yöneticiler kadar büyük bir sille yemedi."

Kitabın insanı en çok hayrete düşüren bölümlerin-
den birinde Rifkin, biyoteknolojideki yeni gelişmeler
ve bilgi çağı teknolojisinin biraraya gelmesinin önü-
müze "tarımsal üretimin belirleyici öğeleri olan top-
rak, iklim koşulları ve değişen mevsimlerle ilgisi kal-
mayan yeni tür gıda üretme dönemi" açtığından bah-
sediyor. Gelişmiş ülkelerde zaten nüfusun çok ufak
bir oranına inmiş olan tarımsal nüfusun tümünden yo-
kolması gündeme gelirken azgelişmişler de bu olum-
suzluklardan paylarını almaya adaylar. Örneğin, vanil-
yanın laboratuvarlarda üretilmesi, şekerden yüzbin
kat daha tatlı olan Tomatin adlı doğal maddenin gene
laboratuvarlarda üretilmesi vanilya ve şeker
üreticilerini mahvedecek bir gelişme olabilir. Sanayi
devrimiyle tarih sahnesinde yerini alan işçi sınıfı da
giderek yerini makinalara ve robotlara bırakırken,
veznedarlık, sekreterlik ve hatta toptancılar gibi hiz-
met veren grupların pek çoğu da işgücü kategorile-
rinden silinecekler.

Yeni dönemin kazananları ise yüksek yöneticiler ve
"simgesel analist" ya da "bilgi işçileri" adı verilenler.

Kısacası, üçüncü sanayi devrimi insanlığın önüne
yepyeni maddi imkanlar açarken, verimliliğin getirdi-
ği zenginliğin üretime katılanlar arasında nasıl payla-
şılacağı ve "çalışma"nın bu yeni dönemde nasıl ta-
nımlanacağı en ivedi sorular olarak gündeme geliyor.

Üçüncü sektör

Haftalık iş süresinin, tıpkı daha önceki teknolojik
devrimler akabinde olduğu gibi, kısaltılmasını hara-
retle savunan Rifkin, kitabının sonunda dikkatini
üçüncü sektöre ve bir "sosyal ekonomi"nin nasıl
oluşturulabileceğiyle ilgili sorulara çeviriyor. İş im-
kanlarının ve sürelerinin azalmasıyla insan emeğinin
ticari değeri giderek azalacağından bunun bugüne ka-
dar değerini belirleyen piyasa mekanizmaları da, ha-
yatı örgütleme konusunda yetersiz kalacaklar.

Bağımsız ya da gönüllü sektör olarak da adlandı-
rılabilir olan "üçüncü sektör"de insanların birbir-
leriyle bir iş yapma ya da hizmet verme konusundaki
ilişkileri piyasa mekanizmalarının dışında oluşacak
ve işgücü burada bir meta olarak değerlendirilmeye-
cek. Üçüncü sektörün güçlenmesi Rifkin'e göre ce-
maat bağlarının da güçlenmesine, "çalışmanın so-
nu"na gelindiği için varlıklarının değerinden şüph-
eden insanlara bir amaç gösterilmesine ve yaşamları-
na bir anlam yüklenmesine de imkan sağlayacak. Rif-
kin'in verdiği rakamlar da üçüncü sektörün ABD'de
hızla büyüdüğü, Amerikalıların artan sayıda, örgütte
milyonlarca saatlerini gönüllü işlere adadıklarını
gösteriyor.

Üretimin ve maddi zenginlik üretme potansiyeli-
nin bu denli arttığı bir ortamda eldeki imkanların na-
sıl dengelendirileceği insanlığın yarınının belirleyici-
si olacak. "Çalışmanın sonu bildiğimiz anlamıyla uy-
garlığın sonu olabilir. Buna karşılık çalışmanın sonu
büyük bir sosyal dönüşümün başlangıcı, insan ruhu-
nun yeniden doğuşu da olabilir."

Soli Özel

Buenos Aires

...ve bir kıskanç İstanbul'lu

Aydın Engin

İstanbul'u bir turistik kent turu ile tanıyıp, turistik broşürlerden ödünç alınmış, "Şiş kebab, raki, balık, gööbeks, Bosphorus" diye tanımlayan yabancılara bıyık altından güleriz. Biliriz ki, İstanbul bu değildir. Hele bundan ibaret hiç değildir.

Uçak, Buenos Aires'e doğru alçalırken biz de benzeri yalınkat yargılarla donatılmıştık: "Tango, Salinas, Carlos Gardel, Mayıs Anneleri, El Turco, odun kömürde ızgara sığır kaburgası, biftek..."

Uçak iyice alçaldı. Sokakta yürüyen insanlar bile seçilir oldu. Altımızda kocaman, çok kocaman bir satranç tahtası uzanıyor. Şaşılacak bir düzende birbirini dik açılarla kesen sokaklar, caddeler. Eh bu kadar geometrik bir yerleşim tatsız, tuzsuz, renksiz, tekdüze olmaz mı? Olur zahir. Göreceğiz.

Gördük.

13 milyonluk bir metropolün yerleşim düzenini, yeşil alan-konut-yol dengelerini, ulaşım planlamasını, kent planlamacılarına, mimarlara bırakalım. Biz yaşamının çok büyük bölümünü, bir başka 13 milyonluk metropolde, İstanbul'da geçirmiş bir gazetecinin kaçınılmaz kıskançlığı ile meşgulüz. Bir kentin, hem de yakın dönemlerde yıllar boyu %4630'luk enflasyonlarla, çok kanlı askeri cuntaların demir yumrukları altında yaşamış, son beş yılda iç göç yüzünden nüfusu ikiye katlanmış bir kentin, nasıl bu kadar bakımlı, bu kadar alımlı ve bu kadar cana yakın kalabildiğini anlamaya çalışıyoruz ve..... ve kıskanıyoruz.

Gelin de kıskanmayın? Yeşil, Buenos Aires'in süsü değil, ayrılmaz bir unsuru. Parklar bina yığınlarının

arasına serpiştirilmemiş; binalar yeşil bahçelerin, bakımlı parkların arasında kendilerine yer bulmuşlar. Parkların kimi yerlerine anıtlar, heykeller dikilmemiş, o anıtlar, heykeller, obelisk, piramit, saat kuleleri, o (eğer iki, üç değilse) yüzyıllık ağaçlarla birlikte büyümüşler. En ulu çınarları kıskandıracak kadar yüksek ve geniş "Tibua" ağaçlarından birinin altında bir akşamüstü birden başlayıveren kederli bir tango da sanki ağaçlarla, anıtlarla Buenos Aires'le aynı anda doğmuş.

Arjantin'in ünlü şairi Jorge Luis Borges şöyle yazıyor:

"Buenos Aires'in tarihin bir döneminde, bir yılında kurulmaya başladığını okuduğumda bu bana bir masal gibi geliyordu. Bence Buenos Aires, tıpkı su ve hava gibi, öncesiz bir zamandan bu yana hep vardı."

Buenos Aires, bir ırklar ve halklar meşheri. Cenova, Napoli, Bari limanlarından gelen yoksul ve Latin İtalyan gemiciler, altına susamış ve katolizmi yayma misyonu zırhlı İspanyollar, Silezya ovalarından kalkıp kendilerine yeni bir dünya ve yeni bir yaşam aramaya çıkmış Polonyalı köylüler, Varşova gettosunu terkedip okyanus aşmış Yahudiler, Denyeper'in uçsuz bucaksız düzlüklerini bu kez Parana ırmağı deltasında bulmuş Beyaz Ruslar, tüccar ve işbilir Hollandalılar, Suriye'den göç etmiş Hristiyan Araplar ve Anadolu'dan gelmiş Ermeniler... yani Arjantinliler. Nine ve dedeler hala anımsıyor o çok uzaklarda kalmış anayurtları. Ama torunların umurunda değil pek: "Biz Arjantinliyiz. Üstelik Portenos".... Portenos'un sözlük anlamı "liman halkı". Ama bugün artık "Buenos Aires'li" anlamına geliyor. "Biz Portenolar" diye başlayan cümlelerde belirgin bir öğrenme, bir gurur var.

Bu kadar karışık ve karmaşık kökenleri olan halkın, bu kenti bu kadar iyi koruyabilmelerinin sırrı ne olabilir? Niçin kırlardan akan milyonlara rağmen (ülke nüfusunun üçte biri artık Buenos Aires'te yaşıyor) kentte

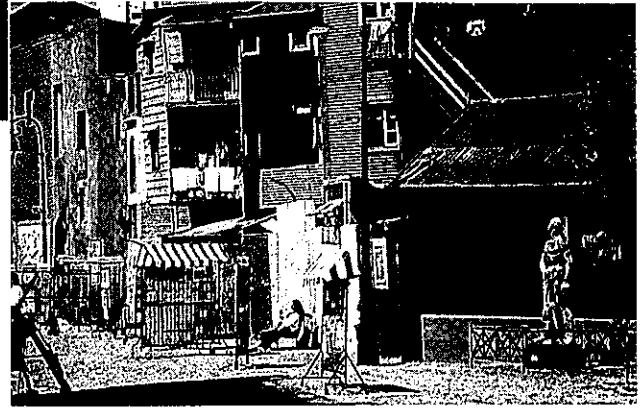
Bir kent, bir metropol olarak Buenos Aires, sayfalar ve sayfalar dolusu anlatılabilir. Her köşesinden kültürün fişkırdığı keyifle aktarılabilir. Liman semti La Boca'daki salaş bir pizzacıda reçine kokulu şarap eşliğindeki bir tango akşamından, uçsuz bucaksız Libertador Parkı'ndaki açık hava resim sergisi-

yeşil alanlar tahrip edilip beton silolar yükselmemiş? Binaların çatılarında "kaçak kat çıkma hazırlığının habercisi" demir filizler yok. İp gibi dümdüz uzanan ana caddelere ve sokaklara eğri büğrü eklentiler yapılmamış. Kente damgasını vuran alanlar, Plaza de Mayo, Plaza del Mercado, Plaza del Libertador kuruldukları gün gibiler hala. Otomobil, kentin ve insanın önüne geçmemiş.

Bir İstanbul'lu bunu gözler ve kıskanmaz mı? Kentin seçkin semti Recoleta ve Alvear'da rantlar elbette patlamış. Arsa fiyatları astronomik, kiralar ulaşılmaz. Ama çiçek bahçesine dönmüş balkonları ile eski ve alımlı ve görgülü Buenos Aires evleri yerinde duruyor. Göztepe, Erenköy, Ethem Efendi, Moda, Mühürdar, Çiftehavuzlar'ı bir beton çölüne dönüştürenlerle Buenos Aires'li-ler arasındaki fark ne acaba?

Tek, bilemedin çift katlı, oluklu saç ve taş kullanılarak dikilmiş evlerinin cepheleri inanılmaz bir renk cümbüşü ile süslenmiş liman semti La Boca aynen duruyor da, Boğaz kıyılarındaki yalılar, sırtlarındaki konaklar görgüsüzlükle değerbilmezliğin yarıştığı beton yığınlarına nasıl dönüştü?

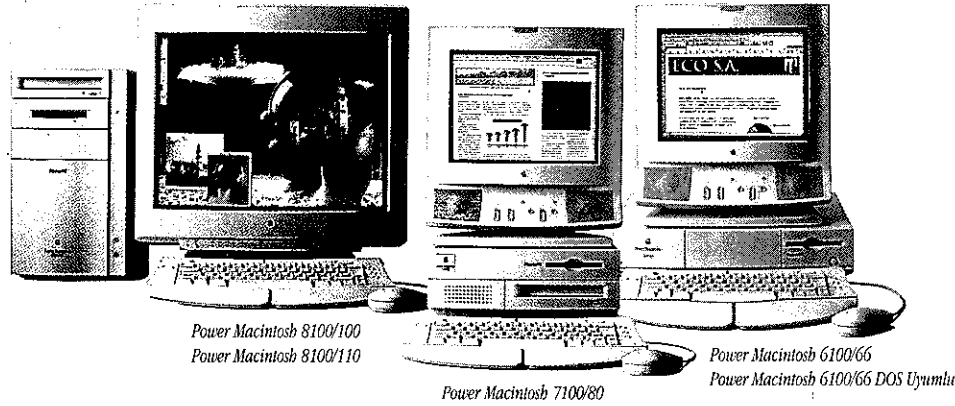

ne geçilebilir. Oradan gelenek ve güngörmüşlük fişkıran cafelerdeki bitip tükeneyeceğe benzemeyen politik sohbetlere atlanabilir. Subtropik iklimin ısıttığı bir Nisan gecesi yeşil çimenlere serilip bir yandan dondurma yalayıp bir yandan doyumsuz bir klasik müzik konseri anlatılabilir. Kentteki kültürel etkinliklerin bolluğu karşısında bir tür kültür şoku yaşandığı söylenebilir.... Ama bunların hiçbirisi "Tarihi topu topu ve güç bela 300 yıl gerilere gidebilen bu 13 milyonluk metropol nasıl bu kadar iyi korunmuş da, benim, tarihi İsa öncesine uzanan ve onlarca uygarlığın kalıtlarıyla bezenmiş 13 milyonluk metropolüm neden böylesine perişan, böylesine köycül, böylesine öksüz, böylesine görgüsüzce ve insafsızca yağmalanmış?" sorusuna yanıt olmuyor.

Buenos Aires'i gördüm ve sevdim. Kıskançlığım engel olmasaydı daha çok sevecektim.

Aydın Engin
Gazeteci-Yazar

Apple, Power Macintosh™'un gücüne güç kattı.

Geleceğinize şimdiden sahip olun!

Dünyanın kullanımı en kolay kişisel bilgisayarı Macintosh'la, RISC teknolojisinin birlikteliğinden doğan Power Macintosh'lar geleceği bugünden yaşamamız için büyük bir adım daha attı.

Power Macintosh™ şimdi daha güçlü, daha hızlı. Apple, yüksek başarılı iş istasyonlarının gücünü ve RISC teknolojisini Macintosh dünyasına taşıyan PowerPC işlemcisinin avantajlarından yararlanmayı sürdürüyor. Hızlandırılmış Power Macintosh bilgisayarları şimdi, Power Macintosh için uyarlanmış yazılımları % 30-40 oranında daha hızlı çalıştırıyor. Bu hızı Apple'ın AV teknolojisini kullanırken de hissedeceksiniz. Geliştirilmiş AV yetenekleri sayesinde Power Macintosh AV modelleriyle videonuz ve televizyonunuz arasında görüntü alışverişini rahatça gerçekleştirebilirsiniz.

Power Macintosh şimdi daha da uyumlu. Power Macintosh 6100/66 DOS uyumlu modeli, üzerindeki DX2/66 işlemcili DOS kartı ile hem DOS ve Windows, hem de Macintosh uygulamalarını yüksek hızla çalıştırmanıza olanak veriyor. Bu sayede, Macintosh işletim sisteminde çalışırken anında DOS ve Windows ortamına geçebilirsiniz. Diğer Power Macintosh modellerinde ise, Insignia Solutions™'in Soft Windows™ yazılımı aracılığıyla DOS ve Windows uygulamalarını çalıştırabilirsiniz.

Power Macintosh şimdi daha da değerli. Bilgisayarın geleceğini değiştirecek bu gelişmelere sahip bir Power Macintosh'a çok cazip bir fiyatla kavuşabilirsiniz. Başlangıç düzeyinden, profesyonel kullanıcılara kadar her bütçeye ve gereksinime uygun Power Macintosh modellerini Apple yetkili satıcılarında görüp inceleyebilirsiniz. Gelecek, Apple yetkili satıcısında sizi bekliyor.

BİLKOM®

Apple Computer Türkiye Yetkili Distribütörü
Bilgisayar ve Özel Eğitim Hizmetleri A.Ş.
Tel: (212) 225 02 60 (10 Hat) Faks: (212) 225 19 70

Apple Yetkili Satıcıları:

Adana Bilmak (322) 458 21 03 • Çiğli (322) 457 75 07 • Adapazarı Derin (264) 274 82 49 • Ankara Anka (312) 441 36 23 • İnmac (312) 468 98 20 • Macrom (312) 441 00 55 • Yasa (312) 431 71 22 • Antalya Intercom (242) 242 92 76 • Bursa Atakom (224) 221 08 57 • Orar (224) 220 26 79 • Diyarbakır Orjin (412) 223 47 18 • Elazığ Alternatif (424) 218 39 95 • Erzurum Gülbiem (342) 233 69 58 • İstanbul Artı (212) 210 12 19 • Ask (212) 631 02 87 • Bilginat (212) 241 01 44 • Bilgisat (212) 576 87 97 • Comedia (212) 288 50 79 • Dijimedia (212) 288 17 51 • Elma (212) 243 42 45 • Elma Mühendislik (212) 293 67 09 • ESC Arayışma (212) 287 05 31 • Çözüm (212) 274 78 77 • Dinosur (212) 232 78 02 • Futureprints (212) 281 98 77 • Helicopter (216) 411 16 71 • H&H (212) 211 42 46 • İltak (212) 288 62 13 • Kare (212) 258 78 78 • Kök (212) 281 97 81 • Kulu Bilisim (212) 227 16 05 • Limit (216) 346 64 58 • Medya (212) 268 59 28 • Merhaba (212) 274 19 84 • Metropoli (216) 336 14 54 • Metro Var (212) 511 82 40 • Menişoğlu (212) 261 02 49 • Microtech (212) 572 14 18 • Orjin (216) 390 19 35 • Paykom (216) 347 83 34 • Point (212) 366 55 05 • Soft (216) 353 72 37 • Tabas (212) 528 35 32 • Tayf Basını (212) 279 67 60 • Vizyon (216) 347 00 94 • YTM (212) 224 91 62 • Zet (212) 251 08 01 • İzmir Fekon (232) 463 49 46 • Kayseri Mega (352) 231 77 01 • Kocaeli Mishah (262) 325 45 10 • Konya Misket (332) 352 67 51 • Samsun Demirdağ (362) 431 37 41 • Trabzon Data-Mac (462) 336 14 47 • Tokat Kardelen (356) 214 61 43 • Sivas Elagöz & Elagöz (346) 221 91 59

©1991, Apple logosu Apple Inc. adına tescillidir. Macintosh ve Power Macintosh, Apple Inc.'in ticari markalarıdır. PowerPC, International Business Machines Corporation'ın ticari markasıdır. MS-DOS, Microsoft Corporation adına tescillidir ve Windows, Microsoft Corporation'ın ticari markasıdır.

Apple®

Devletin sanatçısı olmalı mı?

Gencay Gürün

Devlet ve sanat ilişkisine bakıldığında, "devletin sanatçısı olmalı mı" sorusunun yanısıra, akla birçok başka soru da gelebiliyor. Örneğin biraz daha genişletirsek, "devletin tiyatrosu, operası, balesi, orkestrası olmalı mı? Yani devlet, ülkenin kültür hayatına ilgi göstermeli mi, destek vermeli mi, müdahale etmeli mi?" de denebilir.

Bunlar son yıllarda sorulmaya başlanan sorular. Önceleri çok alçak sesle tereddütle, son zamanlarda yavaş yavaş daha sık ve daha yüksek sesle sorulan sorular. Bu sorulara olumsuz yanıt verilmesi, Cumhuriyet Türkiye'sinin tüm kültür ve sanat politikasının yeniden gözden geçirilmesini, hatta ters yüz edilmesini istemek demektir.

Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana, ülkemizdeki kültürel ve sanatsal etkinliklerin çok büyük bir bölümü ya doğrudan devletin şemsiyesi altında ya da devlet desteğiyle yürümektedir.

Anayasamızın 63. maddesi: "Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar. Bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır" der. 64. madde de sanatla ilgilidir: "Devlet, sanat faaliyetlerini ve sanatçıyı korur. Sanat eserlerinin ve sanatçının korunması, değerlendirilmesi, desteklenmesi ve sanat sevgisinin yayılması için gereken tedbirleri alır." Yani yasalarımıza göre devlet, kültür ve sanat hayatımızı korumayı ve desteklemeyi üstlenmiştir.

Devletle sanat ilişkilerinde bir ikinci yol da devletin

bu alanla hiç ilgilenmemesi, tamamen özel kişilere ve kuruluşlara bırakmasıdır. Eski dünya, yani Avrupa ülkeleri, genelde çeşitli ölçülerde birinci yolu benimserken, ABD kültür ve sanat etkinliklerini devletin dışında tutmayı seçmiştir.

Bu iki farklı görüşün iki ayrı kıtada benimsenmesi rastlantı değildir. Toplumların tarihinden, yapısından ve geleneklerinden kaynaklanmaktadır. Avrupa'da ve Türkiye'de halkın devletten beklediği pek çok şeyi, Amerikan toplumu, doğal olarak kendi örgütleri ile yapmaya alışkındır ve devletten beklemeyi aklına bile getirmez.

Türkiye bir Avrupa devletidir ve asırlarca çok güçlü bir devlet anlayışı ile yönetilmiştir. Özel sektörün kamu ihtiyaçlarını karşılama alışkanlığı yoktur. Kültür ve sanat alanlarına yeni yeni destek vermeye başlamıştır. Bu mutlaka çok sevindirici ve ümit verici bir gelişmedir ama ülkenin ihtiyaçları gözönüne alınırsa bu destek henüz son derece kısıtlı kalmaktadır.

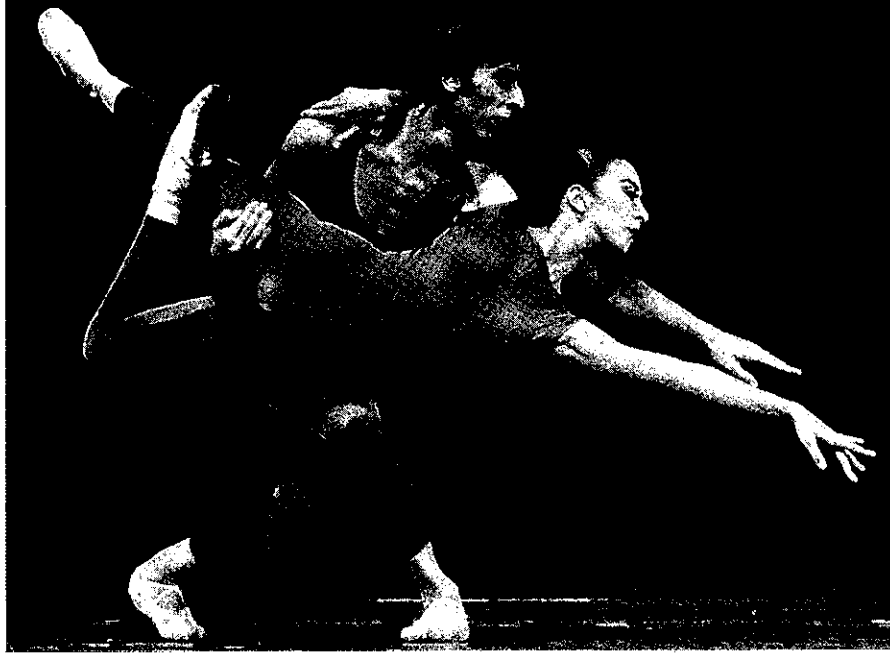
Değil özel kuruluşlar, yerel idareler bile kültür sanat konularıyla çok az ilgilenmektedir. Tüm kentlerimize bir göz atalım. İki, üç büyük metropol dışında hangisinde yerel idareler ya da özel kuruluşların kurup yaşattığı tiyatro, opera, bale, senfoni orkestrası ya da resim- heykel müzesi vardır? Bu kentlerin nüfusu adeta bir sanat çölünde yaşamaya mahkum edilmiştir. İş, gene devlete kalmaktadır. Ülkemizin yapısı, geleneği böyledir.

Katılmayı amaç edindiğimiz Avrupa Birliği'ne üye ülkelerle aramızda, bu konularda, çok tehlikeli bir uçurum oluşmaktadır. Türkiye'de satılan gazete, okunan kitap, tiyatro, opera, bale, orkestra, müze ve resim galerisi sayıları, Avrupa ülkeleriyle kıyaslandığında bu uçurumun derinliğini daha da belirginleşmektedir.

1963'te Ortak Pazar ile Ortaklık Anlaşması yapıldığında, Avrupa'nın üzerinde durduğu konu, Türkiye'nin ekonomik açıdan Topluluğa katılmaya hazır olup olmamasıydı. Kültürel açıdan hiçbir endişe belirtilmemişti. Bugün ise, hepimiz biliyoruz ki, Avrupalılar Türkiye ile kültür farklılıklarından çok tedirgin olmakta ve farklılığın yaratacağı sorunları ön plana çıkarmaktadır.

Özel televizyonların açılmasıyla yaşanan ümitler çok çabuk sönmüş, çark tersine işlemiş, devlet televizyonlarını bile etkileyen bir rating savaşı içinde yapımların sanatsal düzeyi düşmüştür. Televizyon- basın ilişkileri tüm medyada sanat ve kültüre verilen yeri azaltmış, sanat haberleri asgari düzeye inmiş, sanat eleştirileri hemen hemen yok olmuştur.

Devletin maaş verdiği sanatçı (tiyatro, opera, bale, orkestra) sayısı -kesin rakamı bilmiyorum- sanırım, en çok üç bin civarındadır. Aldıkları maaş bugünün ölçüsüyle çok düşüktür. En kıdemli ve en büyük yıldız sanatçıların maaşı 20.000.000 civarındadır. Kültürün devlet bütçesindeki yeri %1 bile değil. Yeni Kültür Bakanının

Hülya Aksular Kolozina ve Oktay Keresteci, dünya çapındaki yeteneklerden sadece ikisi.

bu oranı %1'e çıkarma çabalarının başarılı olamayacağı tahminleri yürütülmektedir. Yani tablo hiç iç açıcı değildir. Mevcut sanat kurumlarının eskidiğini, hantallaştığını, işlevselliğini yitirmeye başladığını kabul ederek bu alanda çağdaşlaşmak için acil reformlara gi-

dilmesi öncelikle gereklidir. Bu, onlara yeni bir hız ve atılım gücü verecektir.

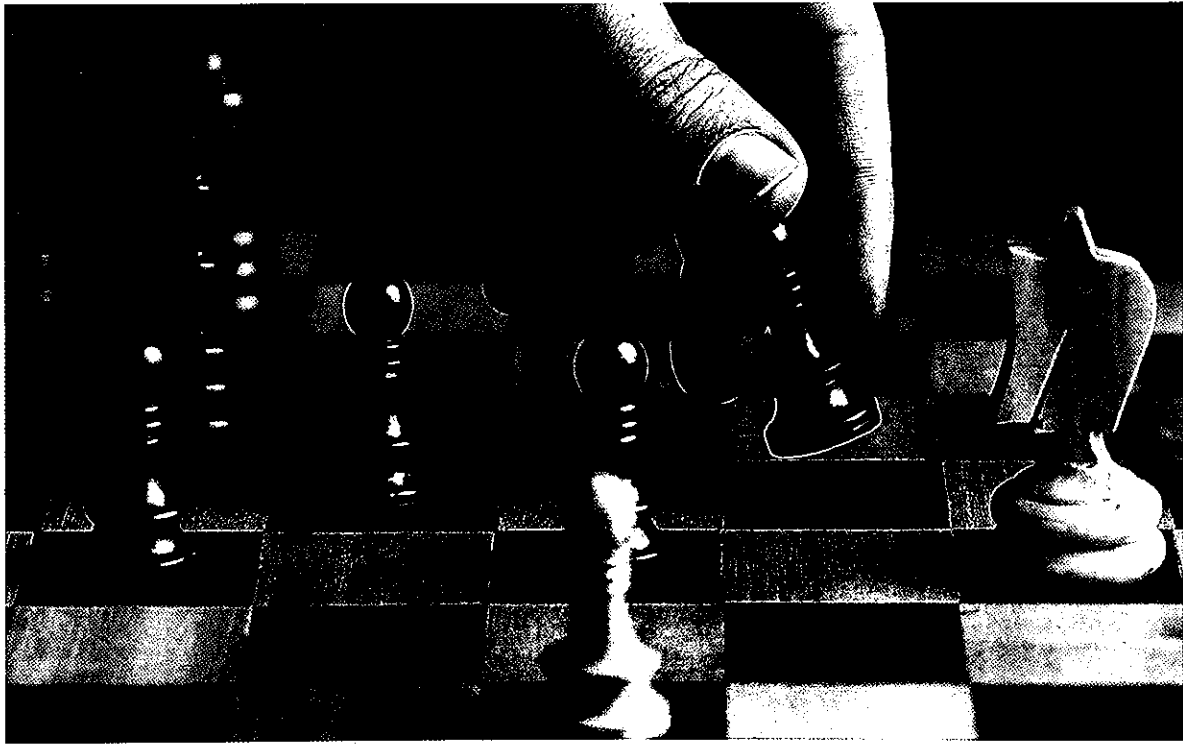
Eğitimde sanat ve kültüre daha ağırlıklı yer verilmesi ve yeni kuşaklarda sanat ve kültür ihtiyacı ve alışkanlığı yaratılmalıdır. Bu ihtiyaç yaratıldığı ve ciddi sanatlara talep arttığı zaman, doğal olarak özel sektör konuya daha çok ilgi gösterecek ve bu alandaki destek hatta yatırımlarını artıracaktır.

Bir yandan da alınacak bir dizi özendirici mali ve yasal önlemlerle özel kuruluşların, hatta şahısların sanata destek vermeleri kolaylaştırılmalı ve uzun vadede bu alandaki devlet payını azaltacak, özel sektör payını artıracak yönlendirmelere gidilmelidir. Özel sektörün sanata daha çok destek vermesi ve üretimine yardım etmesi, ülkenin geleceği, uzun vadede de özel sektörün geleceği açısından çok önemlidir. Bu destek mutlaka sağlanmalıdır. Şartlar değişinceye kadar ülkemizde sanat hayatının ve sanatçının sorumluluğu devletin üzerindedir ve orada kalmak zorundadır.

Gencay Gürün

Şehir Tiyatroları Eski Genel Müdürü

DOĞRU HAMLE

GRAF

I-BİMSA'yı bir dış kaynak olarak kullanmaya karar verdiğinizde, bilgi işleme ilişkin tüm sorunlarınızın çözümünü bulacak, profesyonel ve deneyimli bir takım oyuncusuna sahip olacaksınız.

I-BİMSA, takım oyununuza 'dış kaynak' olarak katılmaya hazır.

I-BİMSA'nın Bilgi Teknolojisi Planı Danışmanlığı çerçevesinde sunduğu dış kaynak hizmet yelpazesi, şirketinize özel yazılımlar geliştirmekten gereksinim duyduğunuz donanım ürünlerini belirlemeye, işletim sisteminizin kurulmasından verimin ölçülmesine, paket çözüm uyarlamlarından kullanılan uygulamaların yeni

teknolojilerin ışığında yeniden geliştirilmesine kadar pek çok konuyu içeriyor..

Sektörel çözümler ve bilgi işlem danışmanlığı konusunda ülkemizin öncülerinden ve önde gelenlerinden olan I-BİMSA, 100'ü aşkın deneyimli ve profesyonel kadrosuyla hizmetlerini bir dış kaynak olarak kullanımınıza sunuyor.

Hedefinize giderken herşeyin yolunda yürütmesi için (212) 281 83 06'dan bizi arayın, etkili bir takım oyuncusuna kavuşun.

I-BİMSA
Uluslararası Bilgi ve Yönetim Sistemleri A.Ş.
IBM ve SABANCI ortak kuruluşudur.